

A. Quronbekov

FORS TILI

III-kitob

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
INSTITUTI**

A. Quronbekov

FORS TILI

Akademik litseylar talabalarining uchinchi kursi uchun
darslik sifatida tavsiya qilingan.

Toshkent 2010

Ushbu darslik akademik litseylarning sharq tillari ta'lim yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan o'quvchilarning III bosqichi uchun mo'ljallangan. Bu darslik I va II yil ta'limining uzviy davomi bo'lib, fors tilidagi matnlarni o'qish, so'z va iboralarni yod olish, fors tili grammatikasi bo'yicha nazariy bilimlarni chuqurlashtirish va og'zaki nutq malakalarini hosil qilish va fors tilida 500-600 so'z va iborani faol o'zlashtirishni nazarda tutadi.

Bu kitobdan fors tilini xorijiy til sifatida o'rganayotgan oliy ta'lim muassasalari va fors tiliga qiziquvchi keng kitobxonlar ommasi foydalanishi mumkin.

Mas'ul muharir: Shomurodova S.

Tqrizchilar:

Katta oqituvchi Yusupova N. (325 litsey)

O'qituvchi Saidazizova F. (309 litsey)

Matnlarni kompyuterda nashrga tayyorlovchi Achilova D.

Soʻz boshi

Bu “Fors tili” darsligi sharq tillarini oʻqitishga ixtisoslashgan litseylarning III- kursi uchun moʻljallangan.

Ushbu darslik 1997 yil 29 avgustda tasdiqlangan Oʻzbekiston Respublikasi “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” da belgilangan “taʼlim muassasalarini zarur darsliklar va adabiyotlar bilan taʼminlash, bu ishga yirik olimlar, yuqori malakali mutaxassislarni jalb etish, taʼlim va ilm-fan sohasining nashriyot bazasini rivojlantirish; - uzluksiz taʼlim tizimida chet tillarni faol oʻrgatish uchun zarur shart-sharoit yaratish, ularni oʻrgatishning jadallashtirilgan uslublari joriy etish, oʻzbekcha chet ellar lugʻatlarini nashr etish” vazifasi hamda Oʻzbekiston Respublikasi Oliy va oʻrta maxsus taʼlim vazirligi tomonidan tasdiqlangan litsey oʻquvchilari uchun “Fors tili” fanidan namunaviy dastur asosida tuzilgan.

Bu darslikni tuzishda hozirgi zamon rivojlangan mamlakatlarda qoʻllanayotgan yangi pedagogik texnologiyaning ilgʻor tajribalaridan hamda milliy maʼnaviyatimizning bebaho merosi boʻlmish oʻtmish taʼlim-tarbiya tajribalaridan foydalanildi. Oʻquvchilar fors tilini oʻrganish bilan birga oʻtmish allomalarimizning ilm oʻrganishning foydasi, kishilarning bir-biriga mehr-oqibatli boʻlish, oʻzaro yordam berish, beva-bechoralarga hamisha rahm-shafqat koʻrsatish, ota-ona, aka-singillarning hurmat qilish

haqidagi pand-o'g'itlari, hikmatlar va maqollardan ham bahramand bo'ladilar.

Bu darslik o'ttiz darsdan iborat bo'lib, har dars 6-8 soatlik mashg'ulotlarga mo'ljallangan. Har bir dars boshlanishda shu dars miqyosida uchraydigan so'z va iboralar forsha-o'zbekcha lug'atda berilgan bo'lib, dars mavzularini o'rganishga kirishishdan oldin, unda uchraydigan yangi so'z va iboralarni yod olishni taqozo etadi. Bu chet tillarini o'rgatishdagi ilg'or usul bo'lib, undan keyingi berilgan matnni o'qib, tushunishga berilgan mashqlarni bajarishga o'quvchi ongli ravishda kirishadi.

Har bir darsda lug'atdan keyin berilgan matnlar O'zbekistonning o'tmish ma'naviy va hozirgi zamon ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va maishiy hayotini va Eronning o'quvchilar bilishi kerak bo'lgan voqeligini o'z ichiga olgan bo'lib, o'quvchi yangi so'z va iboralarni o'rganishga, fors alifbosidagi matnni to'g'ri talaffuz qilishiga va grammatik qoidalarini to'g'ri ishlata olishiga va matnni mazmunini o'z tili bilan gapirib berishga mo'ljallangan.

Matndan keyin berilgan mashqlar matnda uchraydigan so'z birikmalarini o'zbek tiliga tarjima qilishga va matn bo'yicha savollarga javob berishga, shuningdek, o'zbek tilidan fors tiliga o'girib, yangi matnni qanchalik o'rganganini aniqlashga mo'ljallangan.

Undan keyin berilgan grammatik mavzu fors tili fonetikasi, morfologiyasi va sintaksisining eng sodda asoslarini o'zlashtirishga mo'ljallangan. Shu maqsadda

o‘tilgan yangi grammatik qoidani mustahkamlash uchun bir qator mashqlar berilgan.

Keyingi berilgan dialog namunalari o‘tilgan mavzular bo‘yicha og‘zaki nutq malakasini oshirish, shuningdek fors tilidagi mavjud bo‘lgan muomala odobiga tegishli iboralar va frazeologik birliklarni faol o‘zlashtirishni nazarda tutadi.

Dialogdan keyin berilgan maqol va hikmatli so‘zlar fors tilidagi xalq donishmandligi va hayotiy tajribalaridan pand-nasihatlarini o‘rgatishga qaratilgan.

Darslikda berilgane matn va mashqlar orqali fors tilidagi faol ishlatiladigan 1000-1200 ga yaqin ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy-maishiy, ilm-fan sohalaridagi so‘z va iboralarni egallash nazarda tutiladi.

Bu darslik mavzularini puxta egallagan o‘quvchilar til egalari bilan ijtimoiy-iqtisodiy hayotning turli sohalarida bimalol gaplashishlari, fors tilidan o‘zbek tiliga va aksincha tarjima qilishlari, fors tilidagi gazeta va jurnallarni o‘qib tushunishlari hamda eng muhimi, fors tili bo‘yicha Toshkent davlat sharqshunoslik institutiga va boshqa OTM lariga kirish imtihonlarini bimalol topshirishlari mumkin.

Bu darslikda yo‘l qo‘yilgan uslubiy va boshqa kamchiliklar haqida bildirilgan har qanday tanqidiy fikr-mulohazalarni minnatdorchilik bilan qabul qilamiz.

Muallif A. Quronbekov

1-DARS

واژگان

Sharqshunosilik

دبیرستان خاورشناسی

litseyi

bino

ساختمان

etaj

طبقه

dars xona

اتاق درس

keng

وسیع

chiroyli, ko'rkam

آراسته

o'qish muddati

مدت تحصیل

-dan boshqa,

علاوه بر

boshqa

سایر

fan

مضمون (مضامین ko'p)

gumanitar fanlar

مضامین اجتماعی

aniq fanlar

مضامین طبیعی

majlislar zali

سالن جلسات

sportzal

تالار ورزش

oshxona

سالن ناهار خوری

joylashmoq

موقعیت داشتن

direktor

مدیر دبیرستان

دبیرستان خاورشناسی

ما در دبیرستان خاورشناسی شماره سیصد و نه شهر تاشکند درس می خوانیم. ساختمان دبیرستان ما سه طبقه ای است. اتاق های درس در این دبیرستان وسیع روشن و آراسته است. مدت تحصیل در دبیرستان ۳ سال است. در این دبیرستان علاوه بر یکی از زبان های شرقی از جمله فارسی، عربی، هندی، اردو و چینی و ژاپنی زبان

انگلیسی، زبان و ادبیات ازبکی، زبان روسی و سایر مضامین اجتماعی و طبیعی آموخته می شود. در طبقه پائین سالن جلسات و تالار ورزش و سالن ناهارخوری موقعیت دارد. دفتر مدیر دبیرستان و آموزگاران نیز در طبقه اول قرار دارد. کلاس های زبان فارسی و سایر زبانهای شرقی در طبقه اول و زبان و ادبیات ازبکی و روسی و انگلیسی در طبقه دوم و سایر مضامین در طبقه سوم دایر می شود.

کتابخانه بزرگ دبیرستان در طبقه اول واقع است. در آنجا کتاب های گوناگون به زبان ازبکی و روسی و فارسی و سایر زبان ها موجود است. در حیاط دبیرستان میدان ورزش و باشگاه قرار دارد. در میدان ورزش دانش آموزان فوتبال والیبال و باسکت بال بازی می کنند و در سکو ها استراحت می کنند. محوطه دبیرستان پر از گل و درخت ها است.

1-mashq. Quyidagi jummalarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

دبیرستان خاورشناسی. شماره سیصد و نه شهر سمرقند. درس خواندن. ساختمان دبیرستان. ساختمان سه طبقه ای. اطاقهای وسیع، روشن و آراسته. مدت تحصیل سه سال است. در دبیرستان زبان فارسی می آموزیم. سالن جلسات و تالار ورزش و سالن ناهارخوری در طبقه پائین است. دفتر مدیر دبیرستان در طبقه اول است. کلاس های زبان انگلیسی در طبقه دوم دایر می شود. کتابخانه بزرگ موجود است. کتابهای گوناگون فارسی در کتابخانه است. باشگاه دبیرستان در حیاط است. در حیاط گل و درختان زیاد است. در حیاط میدان ورزش است. در میدان ورزش دانش آموزان فوتبال بازی می کنند. دختران در سکو ها استراحت می نمایند.

2-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱ - شما کجا درس می خوانید؟
- ۲ - ساختمان دبیرستان چند طبقه ای است؟
- ۳ - آیا اطاقهای درس دبیرستان تنگ و تاریک است؟
- ۴ - مدت تحصیل چند سال است؟
- ۵ - در دبیرستان کدام زبان ها تدریس می شود؟
- ۶ - سالن جلسات و ناهار خوری در کدام طبقه است؟
- ۷ - کلاس های فارسی کجا دایر می شود؟
- ۸ - آیا در دبیرستان کتاب خانه موجود است؟
- ۹ - در این کتابخانه چه نوع کتاب ها موجود است؟
- ۱۰ - در حیاط دبیرستان چیزی واقع است؟
- ۱۱ - دانش آموزان در حیاط سر گرم چه نوع بازی ها می شوند؟

3-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga tarjima qiling.

1. Men Toshkentdagi sharqshunoslik litseyida o'qiyman. 2. Litsey binosi 3 qavatli. 3. Litseyning dars xonalari keng, yorug' va ozoda. 4. O'qish muddati 3 yil. 5. Bu litseyda fors, arab, hind, urdu, xitoy, yapon, ingliz va rus tillari o'qitiladi. 6. Sharq tillariga qo'shimcha o'zbek tili va adabiyoti, gumanitar va aniq fanlar o'qiyamiz. 7. Litseyda majlislar zali, sport zal va oshxona bor. 8. Litsey mudiri va o'qituvchilar xonasi 1-qavatda joylashgan. 9. Fors tili darslari birinchi qavatda o'tkaziladi. 10. Litseyda katta kutubxona, sport maydoni, klub mavjud. 11. O'quvchilar hovlida futbol, voleybol, basketbol o'ynaydilar. 12. Litsey hovlisida gullar va daraxtlar bor.

■ Fe'liy birikmaning ishlatilishi

از چیزی خوش کسی آمدن

Fors tilidagi خوش کسی آمدن fe'liy birikmasi o'zbek tiliga “yoqmoq”, “xush kelmoq”, “ma'qul bo'lmoq”, “yaxshi ko'rmoq” ma'nosida tarjima qilinadi. O'zbek tilida bu fe'l tushum kelishigini talab qilsa, fors tilida o'zbek tilidan farqli ravishda از (-dan) ko'makchisi bilan ishlatiladi. Masalan:

من از درس های زبان فارسی خوشم می آید

Fors tili darslari menga yoqadi.

آنها از فوتبال بازی خوششان می آید.

Ular futbol o'ynashni yaxshi ko'rishadi.

شما از کتابخانه دبیرستان خوشتان می آید؟

Sizga litsey kutubxonasi yoqadimi?

Bu fe'l birikmasidagi “آمدن” asosiy fe'l turli zamonlarda qo'llanishi mumkin, lekin faqat 3-shaxsda ishlatiladi. Masalan:

Bu kitob bizga yoqadi –

از این کتاب خوشمان آمد

O'zbek tili darslari ularga yoqardi –

از کلاس زبان از بیکی خوششان می آمد

Jismoniy tarbiya o'qituvchisi sizga yoqadi –

از آموزگار ورزش خوشتان خواهد آمد

Bu fe'l birikmasida kerakli shaxs-son qo'shimchalari egalik olmoshlarining qisqa shaklini “خوش” so'ziga qo'shish orqali yasaladi. Misol:

Ko‘plik:

- I از حیاط دبیرستان خوشمان می آید.
- II از حیاط دبیرستان خوشتان می آید.
- III از حیاط دبیرستان خوششان می آید.

Birlik:

- I از حیاط دبیرستان خوشم می آید.
- II از حیاط دبیرستان خوشت می آید.
- III از حیاط دبیرستان خوشش می آید.

Fe‘lning bo‘lishsiz shakli “آمدن” fe‘liga “نه” inkor yuklamasini qo‘shish orqali yasaladi.

Sarvarga basketbol o‘yini yoqmaydi-

سرور از باسکت بال خوشش نمی آید

4- mashq. Quyidagi gaplarni “خوش آمدن” fe‘lini kerakli shaxs va sonda qo‘yib to‘ldiring.

- ۱- محمود از دبیرستان خاورشناسی (خوش آمدن)
- ۲- شما از ریاضیات (خوش نیامدن)
- ۳- من از درس خواندن در کتابخانه
- ۴- تو از نوشتن تمرین های زبان روسی
- ۵- ما از کار کردن در باغچه دبیرستان
- ۶- دانش آموزان از استراحت در حیات

5-mashq. Berilgan gaplardagi noto‘g‘ri ishlatilgan fe‘llarni to‘g‘ri tuslab bering.

- ۱- دوستم از خواندن کتاب خوشم می آمد
- ۲- ما از رفتن به سینمای ایرانی خوشش می آید.
- ۳- آموزگاران از دانش آموزان موفق خوشتان آمد.
- ۴- شما از سوار شدن به خود رو ساخت ازبیکستان خوششان خواهد آمد.

- ۵- دختران ما از ورزش کردن در سالن ورزش خوشمان نمی آمد.
- ۶- در زندگی ام از حاضر شدن سر درس هر روز صبح زود خوست می آید.
- ۷- پسران از کمک کردن در کارهای خانگی به مادر ابداء خوش نیامد.
- ۸- دانش آموزان از آموزگار سختگیر خیلی خوشتان می آید.
- ۹- تو مگر از والیبال بازی در ورزشگاه خوشتان نیامد؟

گفتگو-Suhbat

- سلام دانش آموزان عزیز! شما خوب هستید؟
- سلام استاد متشکرم! خیلی خوب هستیم.
- امروز همه سر درس حاضرند؟
- نخیر! دو نفر غایب است.
- لطفاً بگوئید چه کسانی غایب هستند؟
- خانم نفیسه و آغای الهام مریضی شدند؟
- شما خبر دارید چه مریض داشتند؟
- تا جائیکه اطلاع دارم آنها سر ما خوردند و صرفه می کنند.
- خیلی خوب! بچه ها! الان شروع می کنیم به درس امروز.

ضرب المثل ها

از گهواره تا گور دانش بجو

Beshikdan qabrgacha bilim izla

چوب استاد گل است هر که نخورد خل است

Ustoz kaltagi guldur, uni yemagan go'ldir

2- DARS

واژگان

Markaziy qism		قسمت مرکزی
Markaziy Osiyo		آسیای مرکزی
shimoliy qism		قسمت شمالی
chegaradosh		هم مرز بودن
bo‘lmoq		
yer maydoni		مساحت
yerlar		اراضی
hozirda		در حال حاضر
mamlakat, yurt		سر زمین
aholi		جمعیت
daryo		رودخانه
tarixchilar	[muarrexin]	مورخین
Movarounnahr	[māvarāunnahr]	ماورالنهر
(daryo ortidagi		
yurt)		
daryoning u		آنسوی رودخانه
tomoni		
atamoq		یاد کردن
yaqin, chamasi	[hodud-e]	حدود
cho‘l	[sahrā]	صحرا
vodiy	[jolge]	جلگه
qolgani	[bayiye]	بقیه
tog‘li	[kuhestāni]	کوهستانی
poytaxt	[pāytaxt]	پایتخت
qadimiy	[qadim]	قدیم
asos solingan vaqti	[bonyāngozāri]	بینانگذاری

shahar atrofi	[hoyme]	حومه
kundan-kunga	[ruz afzun]	روز افزون
Fan va madaniyat		مرکز علم و
markazi		فرهنگ
Oliy ta'lim		موسسات
muassasasi		آموزش عالی
Ilmiy-tadqiqot		پژوهشگاه
instituti		
Fanlar		فرهنگستان
akademiyasi		علوم
Teatr	[te'ātr]	تئاتر
Kinoteatr	[sinemāte'ātr]	سینما تئاتر
endilikda		اینک
Mustaqillik		استقلال
qo'lga kiritmoq		به دست آوردن
butunlay	[be kolli]	بکلی
bino	[banā]	بنا
tog' kelbatli	[kuhpeykar]	کوه پکیر
avtoban	[jāde]	جاده
bahaybat	[pormahābat]	پرمهابت
qurilmoq		احداث شدن
bir xil	[yek navāxt]	یک نواخت
qishloq	[rustā]	روستا
germaniyalik	[ālmāni]	آلمانی
tog'a	[dāyi]	دایی
jiyan	[xāharzāde]	خواهر زاده
yaylov	[čarāgāh]	چراگاه
o'tlamoq	[čaridan]	چریدن
tarixiy asar		آثار باستانی

جمهوری ازبیکستان

جمهوری ازبیکستان در قسمت های مرکزی و شمالی آسیای مرکزی موقعیت دارد. جمهوری ازبیکستان در شمال با جمهوری قزاقستان در جنوب شرقی با ترکمنستان، در جنوب با افغانستان و غرب با تاجیکستان هم مرز است. مساحت اراضی ازبیکستان از ۴۴۸ هزار کیلومتر مربع عبارت است.

در حال حاضر جمعیت ازبیکستان بیش از ۲۶ میلیون نفر می باشد. سر زمین ازبیکستان در میان رود خانه آمودریا و سیردریا واقع است. در قدیم مورخین عربی این سر زمین را بنام ماوراء النهر یعنی 'کشور آنسوی رودخانه یاد می کردند. حدود ۸۰ درصد اراضی آن از صحرا و جلگه ها و بقیه اراضی کوهستانی می باشد.

پایتخت جمهوری ازبیکستان شهر تاشکند است. تاشکند یکی از قدیمترین شهر های جهان و حال از زمان بنیانگذاری آن بیش از دو هزار و دویست سال می گذرد. جمعیت تاشکند بطور روز افزون زیاد شده و فعلاً "بیش از دو میلیون و نیم نفر می باشد. شهر تاشکند مرکز علم و فرهنگ است. در اینجا ده ها موسسات آموزش عالی و پژوهشگاه های فرهنگستان علوم و کتابخانه ها، تئاتر و سینما تئاتر ها فعالیت می نماید.

اینک از زمان بدست آوردن استقلال کشور ۱۹ سال می گذرد. در این سالها قیافه کشور بکلی تغییر یافته، در اینجا صد ها بنا های کوه پیکر و جاده های وسیع و هموار، پل های پر مهابت احداث شده است.

1-mashq. Savollarga to'la javob bering.

- ۱- جمهوری ازبیکستان در کدام قسمت آسیای مرکزی واقع است؟
- ۲- جمهوری ازبیکستان با کدام کشورها مرز مشترک دارد؟
- ۳- مساحت ازبیکستان چند کیلومتر مربع است؟

- ۴- جمعیت ازبیکستان حدود چند ملیون می باشد؟
- ۵- رودخانه آمودریا و سیردریا در کجا واقع است؟
- ۶- ماورالنهر نام کدام کشور است؟
- ۷- اراضی ازبیکستان یک نواخت است؟
- ۸- پایتخت ازبیکستان چه شهری است؟
- ۹- از زمان بنیانگذاری این شهر چند سال می گذرد؟
- ۱۰- جمعیت شهر تاشکند چه قدر می باشد؟
- ۱۱- در تاشکند موسسات آموزشی و فرهنگی زیاد است؟
- ۱۲- حال از زمان بدست آوردن استقلال ازبیکستان چند سال می گذرد؟
- ۱۳- بعد از استقلال چه تغییراتی در شهر و روستاهای ازبیکستان صورت گرفت؟

2-mashq. Quyidagi birikma va jumalarni fors tilidan o'zbek tiliga tarjima qiling.

جمهوری ازبیکستان در آسیای مرکزی قرار دارد. این کشور با ممالک قزاقستان، قرقیزستان و تاجیکستان و ترکمنستان و افغانستان سر حد مشترک دارد. مساحت ازبیکستان ۴۴۸ هزار کیلومتر مربع است. جمعیت این کشور ۲۶ ملیون نفر می باشد. در دو جانب این کشور رودخانه آمودریا و سیردریا جاری است. نام قدیمی این سر زمین ماورالنهر است. بیشتر اراضی ازبیکستان صحرایی و فقط بیست در صد آن کوه ها می باشد. پایتخت ازبیکستان شهر تاشکند است. تاشکند شهر قدیمی است. شهر تاشکند دو هزار دویست سال قدمت دارد. جمعیت تاشکند دو ملیون و نیم نفر است. تاشکند مرکز علم و فرهنگ است. در تاشکند بیش از چهل موسسات آموزش عالی موجود است. کتابخانه بنام علیشیر نوایی بیش از دو ملیون جلد کتاب دارد. اول ماه سپتامبر روز ملی جمهوری ازبیکستان است. در این روز ۱۹ سال پیش استقلال

از بیستان اعلام گردید. شهر تاشکند در این سالها به یک شهر سرسبز و محتشم مبدل گردید.

3-mashq. Quyidagi jummalarni o‘zbek tilidan fors tiliga tarjima qiling.

O‘zbekiston respublikasi Markaziy Osiyoda joylashgan. O‘zbekiston Respublikasi Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Turkmaniston, Afg‘oniston va Tojikiston bilan qo‘shnidir. O‘zbekistonning yer maydoni 448 ming km². O‘zbekistonning aholisi 26 million kishiga yetdi. O‘zbekiston Amudaryo va Sirdaryo o‘rtasida joylashgan. Bu daryolar qadimda Jayhun va Sayhun, deb atalgan. Qadimda bu mamlakat Movarounnahr (daryo ortidagi mamlakat), deb atalgan. O‘zbekistonning 80 foiz yeri cho‘l va vodiylar va qolgan qismi tog‘lardir. O‘zbekistonning poytaxti Toshkent shahri. 2009 yilda Toshkentning 2200 yillik tantanalari o‘tkazildi. Toshkent aholisi kun sayin ko‘paymoqda. Toshkent ilm-fan va madaniyat markazidir. Toshkentda hozir 2,5 million kishi yashaydi. Bu shaharda ko‘plab universitetlar joylashgan. Toshkentda o‘nlab ilmiy-tadqiqot institutlari va Milliy kutubxona ishlab turibdi. 1-sentabr O‘zbekistonning milliy bayrami. Shu kun 1991 yilda O‘zbekiston mustaqilligi e‘lon qilingan. Hozir Toshkent ko‘chalari keng, muhtasham binolar va bog‘-u bo‘ston shahriga aylangan.

■ Birlik va noaniqlikni ifodalovchi “ی” (yoy)

یای وحده و یای نکره (yā-ye vahdat va yā-ye nakare)

“yā-ye vahdat” yoki “yā-ye nakare” otlarning oxiriga qo‘shilib, shu predmet yoki jonzotning birligini yoki noaniqligini anglatuvchi “ی” “yā” qo‘shimchasiga aytiladi. Masalan:

Bir o‘qituvchi yoki biron o‘qituvchi – آموزگاری

Bir o‘quvchi yoki qandaydir o‘quvchi – شاگردی

● Birlik va noaniqlik “yā” qo‘shimchasi urg‘u qabul qilmaydi. Urg‘u undan oldingi bo‘g‘inga tushadi. Masalan:

Bir kishi – [šaxsi] - شخصی

Bir kitob – [ketābi] - کتابی

Qandaydir mashina- [xodrovi] - خودروی

Bir o‘quvchi – [dāneš āmuzi] - دانش آموزی

● “yo-ye nakare” undosh tovushlardan keyin qo‘shilganda hech narsa orttirilmaydi. Masalan:

Bir erkak- [mard]- مردی

Bir qiz-[doxtari]- دختری

● ā (ā) va u (u) cho‘ziq unlilari bilan tugagan so‘zlardan keyin “ی” (yā) harfi orttiriladi.

Qandaydir kuch- [niruyi]- نیرویی

Bir dono kishi- [dānāyi]- دانایی

• o (ye), i (i) va y (y) tovushlari bilan tugagan soʻzlardan soʻng “i”(alif) orttiriladi.

Bir uy –[xāne-ye]-خانه ای

Bir nay-[neyi]-نی ای

Bir rus kishi-[rusiyi]-روسی ای

• Izofiy birikmalarda “yā-ye nakare” birikmaning oxiriga qoʻyiladi.

Bir mehribon ustoz – استاد مهربانی

Bir qizil kitob – کتاب سرخی

4-mashq. Quyidagi gaplarda otlardan noaniq birlikni ifodalovchi shaklini yasang.

- ۱- او در حومه شهر خانواده داشت.
- ۲- پزشک به اطاق ما وارد شد.
- ۳- نامه از دوستم دیروز شب رسید.
- ۴- آلمانی از شهر تا شکند به سمرقند رفت.
- ۵- دختری زیبا از شهر بخارا به تاشکند سفر کرد.
- ۶- دایی برای خواهرزاده طاووس به هدیه داد.
- ۷- روستا محل مسکونی کوچک است.
- ۸- دنیا پر از خوشبختی و سعادت اطفال ازبیکستان است.
- ۹- گاو در چرا گاه های سر سبز دامنه کوه ها می چرید.
- ۱۰- گفتگو در باره امتحان زبان فارسی درست است.

5-mashq. Quyidagi gaplarni oʻzbek tilidan fors tiliga oʻgiring va otlarni noaniqlik shaklida qoʻying.

1. Siz bir yilda necha kun dam olasiz?

2. Biz haftasiga uch kun fors tili o'qiydiz.
3. Men geografiya kartasini kitob magazinidan sotib oldim.
4. U bir ko'chani boshida meni kutib turgan edi.
5. Stolning ustida qandaydir ovqat turardi.
6. Zahro bir xolavachchasi haqida gapirib berdi.
7. U sumkasidan daftarini olib o'qituvchiga ko'rsatdi.
8. Sharif ko'ldan bir baliq tutib oldi.
9. O'quvchi safardagi do'stiga xat yubordi.
10. Mahmud bir ko'zi ojiz kishini yo'ldan o'tkazib qo'ydi.

6-mashq. Quyidagi gaplarda noaniqlik “ی” (yā) ishlatilgan soʻzlarni aniqlang.

- ۱- روستایی به شهر تاشکند از استان دور آمد.
- ۲- یونس آباد منطقه ای در شمال شرق شهر تاشکند است.
- ۳- دبیرستان خاورشناسی موسسه ای آموزش مربوط دانشگاه خاورشناسی دولتی تاشکند است.
- ۴- در شهر تاشکند آثار باستانی مورد توجه جهانگردی زیاد است.
- ۵- در منطقه چارسو مدرسه ای بنام کوکداز واقع است.
- ۶- سمرقند پایتخت قدیمی دوران سلطنت تیموریان بود.
- ۷- آرامگاه امام بخاری در حومه ای سمرقند موقعیت دارد.
- ۸- شیرین دفتر چه ای را از همکلاس خود گرفت.
- ۹- آموزگار یک انسان با آبرویی بود.
- ۱۰- پزشک یک خانم زیبا رویی جوان بود.

7- mashq. Quyidagi gaplardan foydalanib, noaniqlik qo'shimchasi bilan gap tuzing.

خوشمزه' داروخانه' گذرنامه' تاریکی' گفتگو' زیارتگاه' راننده'
قهوه' میز' سکو' بینی' پیشانی' مو' خرما' شیر' تازه.

گفتگو

استاد: - خانم ها ' آقایان' سلام . صبح به خیر. حالتان خوب است؟
شاگردان:- سلام' استاد. به کلاس خوش آمدید. خوشحالیم که شمارا
می بینیم.

استاد:- آقای عبدالطیف' لطفاً تشریف بیاورید اینجا' پای تخته.
شاگرد:- به چشم استاد. من حاضر به سوالهای شما از روی درس
پاسخ بدهم.

استاد:- حالا می توانید در باره پرسش های من در باره میهن ما
جواب بدهید؟

شاگرد:- بفرمائید سوالات خودرا مطرح کنید' من این متن را چند
بار خواندم.

استاد:- در این صورت لطفاً " بگوئید مساحت و جمعیت کشور
ازبکیستان چقدر است.

شاگرد:- مساحت کشور ما پانصد هزار کیلومتر مربع است و
جمعیت آن بیش از ۵۰ میلیون است.

استاد:- شما مطمئن هستید؟ اشتباه نمی کنید. سریا تو بگو پاسخ های
آقای عبداللطیف درست است؟

سریا:- نخیر استاد' ادا" ! مساحت ازبکیستان ۴۴۸ هزار کیلومتر
مربع است و جمعیت آن ۲۶ میلیون نفر است.

استاد:- خوب آقای عبداللطیف' شنیدی؟ همسایه‌ایتان کدام کشور ها
است؟

شاگرد:- استاد محترم 'درست یادم نیست' ولی میدانم که قزاقستان و تاجیکستان همسرحد است.

استاد:- آفرین 'آقای بهزاد بگو ببینیم دیگر کدام کشور ها است.

بهزاد:- کشور های ترکمنستان 'افغانستان و قرقیزستان.

استاد:- بله 'درست است. لطیف جان برای درس چندان آمادگی لازم نگرفتی. بهزاد تو لطفاً به سوالات من جواب بگو از خاک ازبیکستان کدام رودخانه ها می گذرد؟

بهزاد:- رودخانه آمودریا و سیردریا.

استاد:- در دوران قدیم این سرزمین چه نام داشت؟

بهزاد:- در منابع تاریخی این منطقه بنام ماوراءالنهر یاد می شد.

استاد:- شهر تاشکند چند سال قدمت دارد؟

بهزاد:- شهر تاشکند در سال ۲۰۰۹ میلادی از دو هزار و دویست ساله خور جشن گرفت.

استاد:- ازبیکستان چه روزی استقلال خود را دو باره بدست گرفت؟

بهزاد:- روز اول سپتامبر سال ۱۹۹۱ آزادی خود را اعلام کرد.

استاد:- ممنونم. زحمت کشیدید. انشاءالله موفق باشید. بفرمائید بنشینید.

ضرب المثل ها: Maqollar:

Ozod vatan-obod vatan آزادی آبادی است
 Vatan yeri Sulaymon mulkidan a'lo
 (o'z uyim o'landan to'shagim)

خوشر خاک وطن از ملک سلیمان

3-DARS

واژگان		
hijriy yil	[sāl-e hejri]	سال هجری
ko‘chish, bir joydan	[hejrat]	هجرت
boshqasiga o‘tish		
Makka shahri	[Šahr-e make]	شهر مکه
Madina shahri	[Šahr-e madine]	شهر مدینه
boshlanmoq	[āyāz šodan]	آغاز شدن
milodiy yili	[sāl-e milādi]	سال میلادی
ro‘y bermoq	[surat gereftan]	صورت گرفتن
shu sababli	[be in dalil]	به این دلیل
farvardin (oy nomi)	[farvardin]	فروردین
barobar	[mosādef]	مصادف
atalmoq	[yād šodan]	یاد شدن
bayram qilmoq	[jašn gereftan]	جشن گرفتن
o‘rdibehesht (oy nomi)	[ordibehešt]	اردی بهشت
xo‘rdod (oy nomi)	[xordād]	خرداد
tir (oy nomi)	[tir]	تیر
mo‘rdod (oy nomi)	[mordād]	مرداد
shahrivar (oy nomi)	[šahrivar]	شهریور
kuz	[pāyiz]	پائیز
mehr oyi	[mehr]	مهر
obon oyi	[ābān]	آبان
ozar oyi	[āzar]	آذر
dey oyi	[dey]	دی
Bahman oyi	[bahman]	بهمن
Isfand oyi	[esfand]	اسفند

Shamsiy (quyosh yili)	[hejri-ye šamsi]	هجری شمسی
Qamariy (oy yili)	[hejri-yeqamari]	هجری قمری
Sinfdosh	[hamkelās]	همکلاس
Dam olish kuni	[ta'til]	تعطیل
O'tkazmoq	[bargozār kardan]	برگزار کردن
Vatan	[mihan]	میهن
O'tqazmoq (nihol)	[γars kardan]	غرس کردن
Izhor qilmoq, bildirmoq	[ebrāz dāštan]	ابراز داشتن
Katta qiziqish	[alāqe-ye sar-šār]	علاقه سرشار
Dala hovli	[yeylāq]	بیلاق
Hiylagar	[mard-e šayyād]	مرد شیاد
Aldamoq	[ferib dādan]	فریب دادن
Bir qancha	[eddeyi]	عده ای
To'g'ri	[sahih]	صحیح
Ishni buzmoq		کار را خراب کردن
Reja tuzmoq		نقشه کشیدن
Ishonmoq		باور داشتن
Masalani oydinlashtirmoq		موضوع را روشن کردن
Rasmini chizmoq		عکس کشیدن
Ajoyib ilon chizding-ku?		عجب ما ری نوشتن

سالنامه هجری

سال هجری از زمان هجرت محمد (ص) پیغامبر دنیای اسلام از شهر مکه به شهر مدینه آغاز می شود. و این حادثه در سال ۶۲۱ میلادی صورت گرفته بود. به این دلیل سال هجری شمسی از سال میلادی ۶۲۱ سال تفاوت دارد. سال هجری در ایران از اول فروردین مصادف ۲۱ مارس سال میلادی آغاز می گردد. این روز بنام عید نوروز یاد می شود و در ایران و بعضی کشورهای دیگر از جمله در ازبکستان در این روز جشن می گیرند. از این روز فصل بهار ماه های فروردین، اردیبهشت و خرداد را در بر می گیرد: پس از بهار فصل تابستان است. تابستان از ماه های تیر، مرداد و شهریور عبارت است. در ایران فصل تابستان کمی گرم است. پس از تابستان فصل پاییز فرا می رسد. ماه های مهر، آبان و آذر در پائیز است. زمستان آخرین فصل سال است. زمستان ایران کمی سرد است. ماه های زمستان دی، بهمن و اسفند است. ماه های بهار و تابستان ۳۱ روز دارد. همه ماه های پائیز و زمستان غیر از اسفند ماه سی روز دارد. اسفند ۳ سال ۲۹ روز دارد و سال چهارم سی روز. سال هجری شمسی مثل سال میلادی سیصد و شصت و پنج روز دارد. سال هجری قمری از سال شمسی به ۱۱ روز کمتر است و درسی و سه سال یک سال بیشتر از سال شمسی می شود. سال دو هزار و ده میلادی مصادف یک هزار و سیصد و هشتاد و نه هجری شمسی و یک هزار و چهار صد و بیست و نه هجری قمری است.

1-mashq. Quyidagi gap va jumalarni fors tilidan o'zbek tiliga o'giring.

هجرت از مکه به شهر مدینه. هجری در سال ۶۲۱ میلادی صورت گرفته بود. سال هجری شمسی از سال میلادی به ۶۲۱ سال کمتر است. در ایران سال هجری شمسی دایر است. سال هجری شمسی از اول فروردین آغاز می گردد. در این روز عید نوروز جشن گرفته می

شود. در ازبیکستان نیز عید نوروز را بطور و سیه جشن می گیرند. از روز اول فروردین فصل بهار شروع می شود. فصل بهار نه سرد و نه گرم است. ماه های فروردین، ارد بیهشت و خرداد فصل بهار است. فصل تابستان عبارت از ماه های تیر، مرداد و شهریور است. ماه های تابستان هوا خیلی گرم است. مهر، آبان و آذر ماه های پائیز است. فصل زمستان شامل ماه های دی، بهمن و اسفند است. ماه های بهار و تابستان ۳۱ روز است. ماه های فصل های دیگر ۳۰ روز است. فقط ماه اسفند سه سال ۲۹ روز و سال چهارم ۳۰ روز است. سال هجری شمسی سیصد و شصت و پنج روز است. سال هجری قمری سیصد و پنجاه و چهار روز است.

سال دو هزار و ده میلادی مصادف یک هزار و سیصد و هشتاد و نه شمسی است و سال ۱۳۸۹ شمسی برابر سال ۱۴۲۹ قمری است. حالا تفاوت سال شمسی با قمری ۴۰ سال است. هر ۳۳ سال شمسی یک سال به سال قمری افزایش می گردد.

2-mashq. Matndan foydalanib fors tilida hijriy va milodiy yillar va oylarni qiyoslab matn tuzing.

3-mashq. Quyidagi jumalarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Hijriy yili payg‘ambar Muhammad (s) ning Makkadan Madinaga ko‘chish vaqtidan boshlanadi. Bu hodisa milodiy yilning 621 yili ro‘y berdi. Eronda yangi yil 21-martdan boshlanadi. 21-mart 1-farvardin oyiga to‘g‘ri keladi. Bu kun navro‘z bayrami nishonlanadi. Shu kundan boshlab bahor boshlanadi. Bahor fasli farvardin, o‘rdibehesht va xo‘rdod oylaridan iborat. Tir, mo‘rdod va shahrivar yoz oylaridir. Eronda yoz oylari biroz issiq.

Kuz mehr, obon va ozar oylaridan iborat. Shundan so'ng qish keladi. Day, bahman va isfand qish oylaridir. Bahor va yoz oylari 31 kun, kuz va qish oylari 30 kundir. Hijriy shamsiy yili 365 kun. Hijriy qamariy yili 354 kundir. Har 33 yilda qamariy yili 1 yilga ko'payadi. 2010 yil 1389 hijriy shamsiy yilga barobar. 1389 shamsiy yili 1329 qamariy yilga barobardir.

■ O'zlik olmoshi "خود" (o'z) ضمير مشترك (خود)

(birgalik) ضمير مشترك o'zlik olmoshi fors tilida (birgalik olmoshi) deb ataladi.

O'zlik olmoshi gapda ega, to'ldiruvchi va aniqlovchi vazifalarini bajarib keladi.

■ Ega vazifasida ko'pincha egalik olmoshi yoki egalik olmoshining qisqa shakli bilan qo'shilib keladi.

خود Uning o'zi ko'rgazmani tomoshasiga bordi.
او به دیدن نمایشگاه رفت.

O'zim Shahbozni darsda ko'rdim.

خودم شهباز را در کلاس دیدم.

■ خود o'zlik olmoshi aniqlovchi vazifasida kelganda egalik olmoshining qisqa shakli ba'zan qo'shilib, ba'zida qo'shilmaydi. Masalan:

U amakisining o'g'li bilan do'st.

او با پسر عموی خود دوست است.

Biz o'z o'qituvchimiz bilan kinoga bordik.

ما با آموزگار خود مان به سینما رفتیم.

■ خود o‘zlik olmoshi to‘ldiruvchi vazifasida kelganda egalik olmoshi yoki egalik olmoshining qisqa shakli qo‘shilib ishlatiladi.

Men o‘ziga qalam berdim.

به خودش قلم دادم

Kecha o‘zingizni teatrdan ko‘rdim.

دیروز خودتان را در تئاتر دیدم.

(o‘z) خویش o‘zlik olmoshining sinonimi olmoshi bo‘lib, u egalik olmoshining qisqa shaklini qabul qilmaydi va gapda faqat aniqlovchi vazifasida keladi.

4-mashq. Quyidagi so‘zlardan foydalanib gap tuzing.

- ۱- برای استفاده، نمی دهد، خودش، دوستان، شاهباز.
- ۲- محمود، نشان، دفترچه، داد، خودش برای، را، من.
- ۳- می خریم، سر، دکان، مواد خوراکی، خودمان را، لازم، ما.
- ۴- هر روز، تمیز، خودش را، ناهید، می کند، اطاق خواب.
- ۵- بپوشید، زمستانی، بالاپوش، خویش را شما.
- ۶- به، کتاب، خودش را، جالب، من، شمیسا، داد.
- ۷- قالی سبز، بهار، گستراند، خود را، به، صحرا.
- ۸- دانش آموزان زبان فارسی، کلاس، خودشان، دوست دارند،

را.

- ۹- آنها، جشن، به دیدن، خودشان، همکلاس، در، مریض، می

روند.

- ۱۰- تو، کجا، تعطیلات، برگذار، تابستانی، خود را، می کنی.

5-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zlik olmoshini kerakli egalik olmoshlari bilan birga qo‘yib to‘ldiring.

- ۱- در زمستان با دوست ... به سفر خارجی می روم.
- ۲- ما از میهن ... ازبیکستان دفاع می کنیم.
- ۳- شهلا دیروز دفترچه زبان انگلیسی ... در منزل فراموش کرد.
- ۴- شما تکلیف خانگی ... را انجام دادید.
- ۵- سلما با ... می خواهد صحبت کند.
- ۶- تو نشانی منزل ... برای من بنویس.
- ۷- در بهار آنها در باغ ... نهال ها را غرس کردند.
- ۸- من علاقه سرشار ... به رفتن شهر شیراز ابراز داشتم .
- ۹- دکتر شاه ولی بهتر ین سخنرانی ... را در انجمن دانشمندان کرد.
- ۱۰- ما دوست داریم روز های تعطیل ... در بیلاق بگذرانیم.

6-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Biz kuz faslida o‘z milliy bayramimizni nishonlaymiz. Sardor qishda o‘z qishlog‘iga ketadi. Soro o‘zining yangi ko‘ylagini kiydi. Tomoshachilar o‘z minnatdorchiligini bildirishdi. Mamlakatimiz o‘z istiqlolining 20-yilini bayram qildi. Yozuvchilar o‘zlarining yangi asarlarini ko‘rgazmaga qo‘ydilar. Nodon kishi o‘zining nodonligini bilmaydigan kishi. Siz o‘zingizning tug‘ilgan kuningizni yozda nishonlaysizmi?

نادان دشمن مردم داناست.

مرد شیادی به دهی رفت. مردم آن بی سواد بودند. شاید به دهاتی ها دروغ می گفت و آنها را فریب می داد. مردم فکر می کردند که او خیلی دانشمند است. روزی مرد دانشمندی به آن ده آمد. عده ای از مردم پیش آن دانشمند رفتند و از او سوالهایی کردند. دانشمند به دهاتی ها راست می گفت و به سوالهای آنها جواب های صحیح می داد و آنها را از خود ش خوشحال و راضی می کرد.

مرد شاید پیش خودش گفت: این دانشمند کارم را خراب می کند. پس همه می فهمند که من دروغگو هستم. آنوقت نقشه ای کشید و پیش یک دهاتی ها رفت و به آنها گفت: این مرد چیزی نمی داند. اگر باور ندارید فردا موضوع را در حضور خودتان روشن می کنم.

روز دیگر همه اهل ده جمع شدند. شاید در حضور همه از دانشمند پرسید: کلمه مار را چطور می نویسند؟ دانشمند کاغذی از جیب خود بیرون آورد و روی آن کلمه مار را نوشت. شاید خندید و گفت: عجب ماری نوشتی. بعد کاغذ را از دانشمند گرفت و روی آن عکس مار را کشید. به همه نشان داد و از دهاتی ها پرسید: اینکه من نوشته ام مار است یا اینکه نوشته این مرد مار است؟ اهل ده گفتند: البته همین است که شما نوشته اید.

7-mashq. Savollarga javob bering va daftaringizga yozing.

- ۱- چه کسی را شاید گویند؟
- ۲- این مرد پیش کی رفت
- ۳- مردم در باره او چه فکر می کردند؟
- ۴- روزی به این ده دیگر کی آمد؟
- ۵- چطور مردم از این مرد استقبال کردند؟
- ۶- مرد شاید پیش خود چه فکر کرد؟

- ۷- مرد شیاد چه نقشه کشید؟
- ۸- مرد شیاد از دانشمند چه خواهش کرد؟
- ۹- دانشمند روی کاغذ چه نوشت؟
- ۱۰- مرد شیاد چه نوشت؟
- ۱۱- کدام یک حق بجانب بودند؟

ضرب المثل ها

Beshikdan qabrgacha ilm izla

زگهواره تا گور دانش بجوی

Sulaymon mulkining uzugidir ilm

خاتم ملک سلیمان است علم

Jumla ilm suvrat-u jondir bilim

جمله علم صورت و جانست علم

4- DARS

واژگان

o'smirlik	[nou javāni]	نو جوانی
zihejja (oy nomi)	[zihejje]	ذیحجه
kot (hozirgi beruniy)	[kās]	کاث
hudud, mintaq	[xette]	خطه
tug'ilmoq	[motavalled šod]	متولد شدن
devon, ma'muriy	[divānxāne]	دیوان خانه
xo'jalik idorasi		
maqom, lavozim	[semmat]	سمت
munajjim	[monajjem]	منجم
yulduzshunos (astronom)	[setārešenās]	ستاره شناس
saroy	[darbār]	در بار
oraliq, hudud	[mahdude]	محدوده
o'tkazmoq	[separi kardan]	سپری کردن
kelishmovchilik chiqishi	[boruz-e extelāf]	بروز اختلاف
kishi, (ahllar)	[fard]	فرد (افراد)
haydalmoq, badarg'a	[tab'id]	تبعید
olamdan o'tmoq		به دنیا پد رود گفتن
zimmasiga (yelkasiga)		بر دوش ...
tushmoq		افتادن
hayratlanarli	[šegeftangiz]	شگفت انگیز
zakovatga to'la		سر شار از ذکاوت
o'tlash	[čarā]	چرا
qullik	[bardegi]	بردگی

yashamoq	[be sar bordan]	به سر بردن
qutqarmoq	[rehānidan]	رهانیدن
o‘zib ketmoq	[piši gereftan]	پیشی گرفتن

دوران کودکی و نوجوانی بیرونی

ابو ریحان بن احمد بیرونی در ۳ ذیحجه سال ۳۶۲ هجری مصادف به ۹۷۲ میلادی در کاث (شهر بیرونی فعلی) خطه خوارزم متولد شد. او را محمد نامیدند. او سومین فرزند خانواده بود و یک خواهر و برادر بزرگترین از خود داشت. نام مادرش مهرانه بود. پدرش ابو جعفر احمد بن علی اندیجانی در دیوانخانهء گرگانج (ارگنچ فعلی) در سمت منجم و دانشمند ستاره شناس خدمت می کرد.

محمد دوران کودکی خود را تا زمانی که حدوداً "شش سال داشت در دربار گرگانج گذرانید" اما از آن به بعد در روستایی در محدوده بین شهر کاث و گرگانج سپری کرد. پدرش به خاطر بروز اختلافاتی با افراد درباری به دهی تبعید شد. محمد به مکتب می رفت و زبان فارسی و عربی می خواند و قرآن یاد می گرفت. پدر محمد هنگامی که او یازده ساله بود بر اثر بیماری ناگهانی به دنیا پیروود گفت. پس از او اداره خانواده ۳ خواهر و برادر کوچک تر از محمد بر دوش مادر افتاد محمد حافظه ای شگفت انگیز داشت و گاه می توانست جملات یک کتاب را از اول تا آخر از حفظ بخواند.

محمد لاغر و باریک اندام بود و سیمای روشن و چشمانی سرشار از ذکاوت داشت. روزی محمد صبح زود گله را برای چرا می برد غرها هجوم آوردند و او را با گله به صحرا نشینی می فروشد. او چندین ماه در بردگی و روزگار سختی سر می برد. خوشبختانه ابو نصر منصور بن عراق یکی از امیر زادگان خوارزم او را می رهند و با خود به خوارزم می برد. در خوارزم با کمک منصور بن عراق به مدرسه سلطانی خوارزم داخل شد. محمد تنها پس از گذشت یک سال از ورودش به واسطه فراست و علاقه بسیارش به یادگیری علوم موفق شد از امیر

زادگان، پسران بزرگان در بار و وزیران پیش بگیرد و بر بسیاری از علوم مسلط گردد.

1-mashq. Quyidagi jummalarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Muhammad Beruniy 972 yilda dunyoga keldi. Kot shahri hozirgi Beruniy shahridir. Muhammad oilada uchinchi farzand edi. Uning o‘zidan katta bir opasi va akasi bor edi. Onasi Mehrona edi. Otasi andijonlik edi. U devonxonada munajjim lavozimida ishlardi.

Muhammad 6 yoshgacha umrini Gurganch saroyida kechirdi. Undan keyin Kot va Gurganch oralig‘idagi bir qishloqda yashadi. Otasi saroy ahli bilan kelishmovchilik tufayli bir qishloqqa haydaldi. Otasi to‘satdan kelgan kasallikdan olamdan o‘tdi. Boshqa 3 singil va bir o‘g‘ilning tashvishi ona zimmasiga tushdi. Muhammad bir kitobni boshdan-oyoq yoddan aytish qobiliyatiga ega edi. Muhammad oriq va ko‘zlari zakovatdan porlardi. Bir kuni g‘uzlar (o‘g‘uz qabilasi) uni podasi bilan tutib ketishdi. U qullikda bir necha oy og‘ir kunlarni boshdan kechirdi. Uni Abu Nasr binni Iroq qullikdan ozod qildi. U bir yilda o‘zining farosati va bilimga chanqoqligi bilan sinfdoshlaridan o‘zib ketdi. U ko‘p bilimlarni egalladi.

2-mashq. Quyidagi savollarga forsha javob yozing.

- ۱- ابو ریحان بیرونی در کجا بد نیا آمد؟
- ۲- این شهر فعلاً به چه نام یاد می شود؟
- ۳- به او چه نام دادند؟
- ۴- او در خانواده فرزند چندم بود؟
- ۵- مادر محمد چه نام داشت؟
- ۶- پدر او در کجا کار می کرد؟
- ۷- محمد از چند سال به مکتب رفت؟
- ۸- او در مکتب کدام زبان هارا یاد گرفت؟
- ۹- آیا محمد جوان حافظه اش قوی بود؟
- ۱۰- او چند جمله را می توانست از حفظ بخواند؟
- ۱۱- چهره محمد چگونه بود؟
- ۱۲- او را کی ها به اسیر گرفتند؟
- ۱۳- او را از بردگی کی رهایی داد ؟
- ۱۴- در خوارزم به کدام مدرسه داخل شد؟
- ۱۵- او در چند مدت از همکلاسانش پیش گرفت؟

3-mashq. Nuqtalar o‘rniga kerakli so‘zlarni qo‘yib yozing.

ابو ریحان بیرونی در سال ... متولد گردید. به او ... نام دادند. او ... فرزند خانواده بود. مادرش ... نام داشت. پدرش از اندیجان ... و در سمت ... کار می کرد. محمد دوران کودکی را در ... گذراند. بعد در محدوده بین شهر کات و گورگانج ... محمد زبان های ... را یاد گرفت. هنگام ... پدرش و فات کرد. بعد از محمد مادرش ۳ ... و ۱۰ ... داشت. محمد حافظه ... داشت و می توانست ... را از سر تا آخر حفظ کند. محمد ... بود و چشمان سرشار ... داشت. روزی او را غز ها با گله اش ... و

به ... فروختند. او را ... از بردگی رهایی داد. در خوارزم به ... داخل شد. محمد طی ... از همکلاسان ... گرفت. او در مدرسه بر ... مسلط گردید.

■ [hič] هیچ کس, [hič] هیچ, [har kas] هر کس, [har] هر [kas]- “har”, “har kim”, “hech” “hech kim” noaniq olmoshlarining ishlatilishi.

[har] هر, [har kas] هر کس, olmoshlari ham bo‘lishli ham bo‘lishsiz shaklidagi fe’llar bilan ishlatiladi. Masalan:

هر روز به کتابخانه می روم. هر روز به کتابخانه نمی روم.

Har kuni kutubxonaga boraman.

هر کس می تواند اینجا درس بخواند.

Har kuni kutubxonaga bormayman.

هر کس نمی تواند اینجا درس بخواند.

Har kim bu yerda o‘qiy oladi. Har kim bu yerda o‘qiy olmaydi.

[hič] هیچ, [hič kas] هیچ کس, olmoshlari faqat fe’llarning bo‘lishsiz shakli bilan ishlatiladi.

محمد برای خریدن غذا هیچ پول نداشت.

Muhammad ovqat olishga hecham puli yo‘q edi.

امروز هیچ کس سر درس غایب نبود.

Bugun hech kim darsni qoldirmagandi.

4-mashq. Quyidagi gaplarda fe’llarni tegishli shaklda qo‘ying.

- ۱- در آنجا هیچ ورزشگاهی (وجود داشتن)
- ۲- هر دانش آموزی می تواند این تمرین را (انجام دادن)
- ۳- هر کس بخواهد می تواند به گردش باغ وحش (رفتن)
- ۴- دیروز هیچ کس معنی این جمله را (فهمیدن)
- ۵- ما هر شب با هم به تماشای سینما (رفتن)
- ۶- هر کس نظر آموزگار را (پذیرفتن)
- ۷- دختران به بازی فوتبال هیچ (علاقه داشتن)
- ۸- هر پسر به کوهنوردی چیمیان (میل داشتن)
- ۹- هیچ دلم نمی شود در هوا پیما به اروپا سفر کنم.
- ۱۰- در جنگل هیچ از بر خورد با حیوانات وحشی (ترسیدن)

5-mashq. Quyidagi jummlarni uch nuqta oʻrniga tegishli noaniq olmoshlarni qoʻyib toʻldiring

- ۱- ... از دختران برای درس زبان فارسی آمادگی نگرفت.
- ۲- برای تنیس بازی در میدان ورزش ... وقت ندارم.
- ۳- من ... روز صبح در تالار ورزش بازی نمی کنم.
- ۴- ... برای آماده کردن پلو حاضر نبود.
- ۵- ... می خواست شاگرد ممتاز کلاس خود باشد.
- ۶- ... هنگام شب به آب بازی در رودخانه نمی رود.
- ۷- بچه ها ... نمی خواستند از خواب بیدار شوند.
- ۸- در روز یکشنبه ما به اطراف شهر نمی رویم.
- ۹- در اطاق درس غیر از استاد ... نبود.
- ۱۰- ... یکی از دانش آموزان در مسابقات شطرنج شرکت نمی

کنند.

6-mashq. Quyidagi gaplarni fors tilidan oʻzbek tiliga oʻgiring.

Muhammad har kuni darsini tayyorlardi. Uning darslariga hech kim halaqit bermasdi. U har bir mavzuni puxta egallashga intilardi. U darslariga hech kech qolgan emas. Muhammad har kim bilan gaplashmasdi. O'g'izlar har kimning podasini olib ketardi. Ularga hech kim tob keltirolmasdi. Biz har yili Xorazmga safar qilamiz. Kot shahridan hech asar qolmagan. Har birimiz Beruniy asarlarini o'qishimiz kerak. Bilimda hech kim undan o'zolmagan. Dunyoda Beruniyning tanimaydigan hech kishi yo'q. Biz har yili uning tug'ilgan kunini nishonlaymiz. Hech bir inson bilimsiz buyuk muvaffaqiyatlarga erishmaydi.

گفتگو Suhbat

- صبح بخیر. لطفاً بفر مایید امروز چند نفر حاضرند چند نفر غایب؟
- یازده نفر حاضرند یک نفر غایب.
- آن یک نفر غایب کیست؟ شما خبر دارید چرا نیامدند؟
- بله ایشان آقای میرزا احمد هستند. تا جاییکه اطلاع دارم کمی سر ما خوردند گریپ دارند.
- خوب امروز در باره دبیرستان ها صحبت می کنیم. در تاشکند چند دبیرستان خاورشناسی موجود است؟ در این دبیرستان ها کدام زبان های خارجی می آموزند؟
- در تاشکند دو دبیرستان خاورشناسی موجود است. در آن زبان های فارسی، عربی، هندی، اردو، چینی، کره ای، ژاپنی، انگلیسی و روسی تدریس می گردد.
- آیا در این دبیرستان ها دیگر مضامین هم می آموزند؟

- چرا نه. در این دبیرستان ها زبان و ادبیات از بیکی، تاریخ، جغرافیا، ریاضیات و سایر مضامین معمولی نیز می آموزند.
- چند سالن ورزش، استخر یا زمین بازی دارد؟ آنها چگونه؟
- در دبیرستان سالن و میدان بازی خیلی عالی دارد. استخر ندارد.
- دانش آموزان چه ورزش هایی می کنند؟
- ما هفته ای دو روز ساعت ورزش داریم. در این ساعات دانش آموزان نظر به برنامه درس مشغول بازی های گوناگون می باشند. یک تعداد فوتبال و والیبال و باسکتبال بازی می کند. یک تعداد به بکس و کشتی گیری علاقه دارند.
- دبیرستان شما چقدر پول می گیرد؟
- خیر، در جمهوری از بیکستان آموزش در دبیرستان ها مجانی است.
- خیلی ممنون آقای عباس، زحمت کشیدید.
- خواهش میکنم استاد وظیفه ماست.

ضرب المث ها Maqollar

یک عاقل قیمتش از هزار نادان بیشتر است.

Bir dononing qimmatini mingta nodondan ortiq.

تا بدانجا رسید دانش من که بدانم هنوز نادانم (ابو شکور بلخی)

Shu joyga yetdi mening bilimim

Angladim o'zimning nodonligim

صد دوست کم است و یک دشمن بسیار

Do'stning yuztasi kam

Dushmanning bittasi ortiq

Mustaqil ishga topshiriq. Berilgan suhbat matni va maqollarni yod oling va mustaqil suhbat matni tuzing

5-DARS

واژگان

mustaqillik	[esteqlāl]	استقلال
keskin oʻzgarishlar	[tayyirāt-e kolli]	تغییرات کلی
tizim	[siystem]	سیستم
qadam	[gām]	گام
yoʻnalish	[masir]	مسیر
islohot	[Eslāhāt]	اصلاحات
qabul qilinmoq	[ettexāz šodan]	اتخاذ شدن
milliy dastur	[barnāme-ye melli]	برنامه ملی
kadrlar tayyorlash	[tarbiyat-e kādrhā]	تربیت کادر ها
bosqich	[marhale]	مرحله
amalga oshirmoq	[surat gereftan]	صورت گرفتن
maktabgacha		پیش از دبستان
taʼlim		
oʻrta maktab		آموزش و پرورش
taʼlimi		متوسط
oʻrta maxsus kasb-		آموزش و پرورش
hunar taʼlimi		مخصوص متوسط
		حرفه ای
oliy taʼlim		آموزش عالی
aspirantura va		دوره دکترا
doktorantura		
qayta tayyorlash	[bāzāmuzi]	بازآموزی
bilim malakasi		سطح دانش
maktabdan tashqari		آموزش خارج از

ta'lim		مدرسه
bolalar bog'chasi	[kudakestān]	کودکستان
boshlang'ich	[dabestān]	دبستان
maktab		
litsey	[dabirestān]	دبیرستان
bakalavr	[lisāns]	لیسانس
magistratura	[fouq-e lisāns]	فوق لیسانس
bakalavr	[kāršenāsi]	کارشناسی
magistratura	[kāršenāsi aršad]	کارشناسی ارشد
bolalar va		کاخ خلاقیت اطفال
o'smirlar ijodiyoti		و نوجوانان
saroyi		
nomzodlik		دوره دکترای
darajasiga o'qish		نامزدی
muddati		
klub	[bāšgāh]	باشگاه
sport maktabi		مدرسه ورزش
sog'liqni saqlash		موسسات بهداری
muassasasi		
o'z ichiga olmoq		در برگرفتن
alohida e'tiborga		از توجه خاص
molik		برخوردار بودن
hadyaga olib		به هدیه آوردن
kelmoq		
minnatdorman		دست شما درد نکند
resept (shifokor		نسخه پزشک
tavsiyasi)		
sog'inganlar		دل شان تنگ شده
		است

آموزش و پرورش در ازبکستان

پس از استقلال تغییرات کلی در سیستم آموزش و پرورش جمهوری ازبکستان به عمل آمد. اولین گام جدی در مسیر اصلاحات آموزش و پرورش اتخاذ قانون در باره آموزش و پرورش و برنامه ملی تربیت کادر های جمهوری ازبکستان در ۲۹ اوت سال ۱۹۹۷ بود. نظر به قانون در جمهوری ازبکستان آموزش و پرورش در مراحل زیر صورت می گیرد:

- آموزش و پرورش پیش از دبستان
 - آموزش و پرورش متوسط
 - آموزش و پرورش مخصوص متوسط حرفه ای
 - آموزش عالی
 - آموزش پس از عالی
 - باز آموزی و بالا بردن سطح دانش کادر ها
 - آموزش خارج از مدرسه
- آموزش و پرورش پیش دبستانی تا شش و هفت سالگی در کودکان و سایر سازمان های غیر دولتی صورت می گیرد. آموزش و پرورش متوسط در دوره ابتدایی از کلاس اول تا چهار را و دوره متوسطه از کلاس پنجم تا ۹ را در بر می گیرد.
- دوره تحصیل مخصوص متوسط حرفه ای پس از کلاس نه در دبیرستان های علمی (لیسه آکادمیک) و دبیرستان حرفه ای (کالج ها) سه سال است.

دوره تحصیلات عالی در دو مرحله: دوره لیسانس (کارشناس) چهار سال و دوره فوق لیسانس (کارشناس ارشد) دو ساله صورت می گیرد. دوره تحصیلات پس از عالی نیز دو مرحله را در بر می گیرد.

دوره اول دکترای نامزدی سه سال است
 دوره دوم دکترای دو سال است.
 تحصیلات خارج از مدرسه عبارت از کاخ های خلاقیت اطفال و
 نو جوانان، با شگاه ها و مراکز جوانان، مدارس ورزش، هنرها و
 موسیقی و کتابخانه ها و موسسات بهداری و سایر تا سیسات را در برمی
 گیرد. در ازبیکستان آموزش و پرورش جوانان از توجه خاص دولت
 برخوردار است.

1-mashq. Quyidagi savvolarga javob bering.

- ۱- در جمهوری ازبیکستان تغییرات کلی در آموزش و پرورش
 کی صورت گرفت؟
- ۲- قانون جمهوری ازبیکستان در باره آموزش و پرورش کی
 تصویب شد؟
- ۳- برنامه ملی تربیت کادرهای جمهوری ازبیکستان چه سال
 اتخاذ گردید؟
- ۴- نظر به قانون تحصیلات در جمهوری ازبیکستان از چند
 مرحله عبارت است؟
- ۵- آموزش و پرورش پیش دبستانی تا چند سالگی صورت می
 گیرد؟
- ۶- دوره تحصیلات ابتدایی چند سال است؟
- ۷- دوره متوسط تا کلاس چند است؟
- ۸- دوره تحصیلات متوسط مخصوص حرفه ای چند سال است؟
- ۹- دبیرستان علمی و حرفه ای چگونه فارغ التحصیلین را تربیت
 می کند؟
- ۱۰- دوره تحصیلات کار شناس چند سال است؟
- ۱۱- دوره فوق لیسانس چند سال است؟
- ۱۲- دوره اول دکترای چند سال است؟
- ۱۳- دوره دوم دکترای چند سال است؟

۱۴- تحصیلات خارج از مدارس در چگونه مؤسسات صورت می گیرد؟

2- mashq. Quyidagi so‘zlarning sinonimlarini toping.

پس از - ...	دوره تحصیلات - ...
استقلال - ...	کارشناسی - ...
تغییرکلی - ...	کارشناسی ارشد - ...
آموزش و پرورش - ...	اطفال - ...
به عمل آمدن - ...	ورزش - ...
گام - ...	کاخ - ...
اتخاذ شدن - ...	با شگاه - ...
مدرسه - ...	توجه خاصی - ...
لیسه اکادمیک - ...	برخوردار بودن - ...
کالج - ...	تحصیلات عالی - ...

3-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

O‘zbekiston ta’lim va tarbiya tizimida keskin o‘zgarish yuz berdi. Ta’lim va tarbiya islohotida birinchi qadam qo‘yildi. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim haqida”gi qonuni tasdiqlandi. Kadrlar tayyorlash milliy dasturi qabul qilindi. O‘zbekistonda ta’lim va tarbiya yetti bosqichda amalga oshirildi. Birinchi bosqich maktabgacha ta’lim. Keyingisi boshlang‘ich ta’lim; keyingisi 5-sinf dan 9 gacha o‘rta maktab ta’limi; undan

so'ng oliy ta'lim. Oliy ta'limning 1-bosqichi bakalavr, ikkinchisi magistraturadir. Oliy ta'limdan keyingisi nomzodlik va doktorlik darajasidir. Maktabdan tashqari ta'lim bolalar va o'smirlar ijodiyoti saroylarida, kitobxona va maxsus maktablarda amalga oshiriladi.

4-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

تغییرات زیاد در آموزش و پرورش صورت گرفت. اتخاذ قانون در باره آموزش و پرورش و برنامه ملی تربیت کادر ها یک قدم جدی بود. آموزش و پرورش پیش دبستانی در کودکان ها بعمل می آید. آموزش و پرورش متوسط از کلاس اول تا کلاس چهار در دبستان و از سال پنج تا نهم در مدرسه صورت می گیرد. دوره تحصیلات مخصوص متوسط حرفه ای سه سال است. دوره آموزش عالی شش سال است. چهار سال دوره کارشناسی و دو سال دوره کارشناسی ارشد می باشد. دوره دکترای مرحله اول سه سال و دوره مرحله دوم دو سال است. آموزش خارج از مدرسه در کاخ های خلاقیت اطفال و نوجوانان و در با شگاه ها و مدارس موسیقی و هنر و ورزش به انجام می رسد. در ازبیکستان روشنفکران از سر تا آخر زندگی تحصیل می نمایند.

■ Harakat va holatni ifodalovchi fe'llar.

Fors tilida 3 ta fe'l: نشست (o'tirmoq), ایستادن (turmoq) va خوابیدن (yotmoq) ham harakat, ham holat ma'nolarini anglatadi. Masalan:

Mahmud joyiga o'tiradi.

محمود به جای خود می نشیند.

Bu gapda (o'tiradi) harakatni ifodalab kelyapti.

Mahmud joyida o'tiripti.

محمود در جای خود نشسته است.

Bu gapda (o'tiripti) holatni ifodalab kelgan.

Qiyoslang:

Sardor kursidan turadi. سردار از صندلی می ایستند.

U ko'cha eshigi oldida turipti.

او در نزد در ورودی ایستاده است.

Nafisa karavatiga yotyapti.

نفیسه روی تخت خواب خود می خوابد.

U har kuni ertalab soat 7 gacha uxlaydi.

او هر روز تا ساعت ۷ صبح می خوابد.

6-mashq. Quyidagi gaplardagi ikki ma'noli fe'llarning mazmuniga e'tibor bering va o'zbek tiliga o'giring.

من هر روز به مترو می نشینم. روی سیت مترو یک همکلاس من نشسته بود. روبروی او یک پیر مرد ایستاده بود. قطار مترو در ایستگاه امیر تیمور می ایستاد. ما در کلاس روی صندلی می نشینیم. دانش آموز پای تخته ایستاده است. حسن روی کنپیه می خوابد. نزد او میز ایستاده است. منوچهر ساعت ده شب می خوابد. ساعت نه صبح است او هنوز خوابیده است.

او ساعت ۹ باید در کلاس بنشیند. نجیبه باید از جای خود بایستد. نرگس باید در چاشتگاه یک ساعت بخوابد.

7-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Sen qachon o‘rningdan turasan? Haliyam uyda o‘tiribsanmi? Nega haligacha o‘rningga yotmading. Taksi bizning yonimizda to‘xtadi. Biz taksiga o‘tirmadik. Hasan bekatda turgan edi. U divanga o‘tirmadi, stulga o‘tirdi. Biz teatrdagi birinchi qatorda o‘tirdik. Soat 10 da uxladik. Bolalar soat 9 da yotmaydi.

8-mashq. Quyidagi gaplardagi fe‘llarni kerakli shaxs va zamonda qo‘yib to‘ldiring.

دانش آموز پای تخته (ایستادن). نزاکت رو بروی استاد (نشستن). دوست من مریض است و در خانه (خوابیدن). چراس در آشپزخانه (ایستادن). اتوبوس جلوسا ختمان د بیرستان (ایستادن). پس از ساعت ده همه باید (خوابیدن). هنگام صحبت با آموزگار نباید در جای خود (نشستن). اگر تو (ایستادن) من باید (نشستن). دانش آموزان نباید زیاد (خوابیدن). برادر بزرگتر من پهلوی من (نشستن). خواهرم هنوز (خوابیدن).

گفتگو Suhbat

اناره – خانم نسرين خوشحالم كه تشریف آوردید. راحت باشید. منزل خودتان است. این کتابیکه به هدیه آوردید خیلی قشنگ است. دستتان درد نکند. بفرمائید بنشینید. نسرين – خواهش می کنم. اختیار دارید. قابلی ندارد...

اناره – از کلاس های ما صحبت کنید. چند روز است که به علت
 مریضی به دبیرستان نرفتم.
 نسرين – خيالتان راحت باشد. آموزگاران خبردارند، سلام می
 رسانند. من برای شما وظایف خانگی را آوردم. شما می توانید برای
 درس های آینده آمادگی بگیرید.
 اناره – خیلی ممنونم، حتما آمادگی می گیرم.
 نسرين – انشاالله حالتان خوب است. پزشک چه نسخه داد؟
 اناره – کمی تب دارم. ولی بعد از خوردن قرص های تسکین
 حالم خوب است.
 نسرين – کی سر درس ها حاضر می شوند. همکلاسان ما همه
 دلشان برای دیدار شما تنگ شده است. زودتر بیائید. جای شما خالی
 است.
 اناره – خیلی لطف کردید. وقتی به دبیرستان رفتید سلام های مرا
 نیز به استادان و دانش آموزان برسانید.
 نسرين – بزرگی شما را می رسانم. فعلا به اجازه شما مرخص
 می شوم. مرحمت شما زیاد.
 اناره – خدا حافظ، بسلامت.

ضرب المثل ها Maqollar:

برای یاد گرفتن هیچ وقت دیر نیست.
 Bilim olishning erta-kechi yo‘q.
 در خانه اگر کسی است یک حرف بس است.
 Yaxshi otga bir qamchi.
 عقل که نیست جان در عذاب است.
 Beaqlning joni azobda.

Mustaqil ishga topshiriq. Berilgan suhbat matni va maqollarni yod oling va mustaqil suhbat matni tuzing

6-DARS

واژگان

doktor	[pezešk]	پزشک
kasalga uchramoq		دچار بیماری شدن
g'alati	[ajib]	عجیب
o'ylamoq	[xiyāl kardan]	خیال کردن
Sigir, ho'kiz	[Gāv]	گاو
xizmatkorlar		خدمه [bir. خادم]
o'ldirmoq,	[koštan]	کشتن
so'ymoq		
davolamoq,	[mo'āleje kardan]	معالجه کردن
muolaja qilmoq		
davolamoq	[modāvā kardan]	مداوا کردن
bosh tortmoq	[emtenā kardan]	امتناع کردن
kundan-kunga	[ruz be ruz]	روز به روز
og'ir kasal	[bimāri-ye saxt]	بیماری سخت
davolamoq	[tadāvi kardan]	تداوی کردن
buyurmoq	[dastur dodan]	دستور دادن
saroy	[darbār]	در بار
kasallik tarixi	[dāstān-e bimāri]	داستان بیماری
so'ymoq	[halāl kardan]	حلال کردن
yo'l ko'rsatmoq	[rāhnamāyi kardan]	راهنمایی کردن
qayramoq	[tiz kardan]	تیز کردن
oyog'ini	[pāy bastan]	پای بستن
bog'lamoq		
yo'liga ko'rsatmoq	[vānamud kardan]	وانمود کردن
paypaslamoq, qo'l	[dast kashidan]	دست کشیدن

yugurtirmoq		
ariq	[lāyar]	لاغر
loyiq bo‘lmoq	[monāseb budan]	مناسب بودن
o‘tlamoq	[čaridan]	چریدن
bosh tortmoq	[sarpiči kardan]	سریچی کردن
semiz	[čāq]	چاق
dori	[dāru]	دارو
tuzalish	[behbud]	بهبود
asta sekin tuzala		روبه بهبودی شدن
boshlamoq		
bartaraf bo‘lmoq	[raf šodan]	رفع شدن
o‘z vaqtida	[be movqe]	بموقع
yig‘ishtirmoq		جمع و جور کردن
havo maydoni	[forudgāh]	فرودگاه
kasal ko‘rmoq	[eyādat kardan]	عیادت کردن
hamshira	[parastār]	پرستار
tibbiy ko‘rik	[mo‘āyene-ye tebbi]	معاینه طبی
tomoq	[galu]	گلو
resept	[nosxe]	نسخه

پزشک دانا

در دوران قدیم پسر یکی از پادشاهان دچار بیماری عجیبی گردید. شاهزاده خیال می کرد که او گاو است و از خدمه پدرش می خواست که او را بکشند.

پزشکان بسیاری او را معالجه کردند، ولی هیچ یک از آنان نتوانست او را مداوا کنند. شاهزاده از خوردن غذا امتناع می کرد و روز به روز ضعیف تر می شد شاه بخاطر پسرش خیلی غمناک بود.

یک روز به پادشاه خبر دادند که پزشک جوانی به شهر آمده است که بیماری های سخت را تداوی می کند و اسم او ابن سینا است. پادشاه دستور داد که ابن سینا را به دربار دعوت کنند تا پسرش را معالجه کند. روز بعد ابن سینا به دربار آمد. پزشک جوان در ابتدا داستان بیماری شاهزاده را با دقت شنید. آنگاه مانند قصا بان لباس پوشید و کاردی بدست گرفت و به حیاط دربار وارد شد. بعد به خدمه گفت: آن گاو را بیاورید تا حلالش کنیم. خدمه شاهزاده را به نزد یک او راهنمایی کردند. پزشک جوان در حالیکه مانند قصابان کارد خود را تیز می کرد گفت: پاهای این گاو را ببندید. آنگاه خود از گردن گاو گرفت و وانمود کرد که می خواهد آن را ببرد. بعد که کمی به گردن و پشت گاو دست کشید، گفت: عجب گاو لاغری!

این گاو برای کشتن مناسب نیست. باید مدتی بچرد تا چاق شود. بعد از آنکه چاق شد من می آیم و او را می کشم. بعد از این حادثه شاهزاده دیگر از خوردن غذا سرپیچی نمی کرد و غذا نیکو به او می دادند می خورد تا چاق شود. بدین وسیله ابن سینا توانست غذاها و داروهاییکه برای بهبود شاهزاده مفید بود به او بخوراند. حال شاهزاده کم کم رو به بهبود گذاشت و بعد از یک ماه بیماری او کاملاً رفع گردید.

1-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- چه کسی دچار بیماری گردید؟
- ۲- شاهزاده چه خیال می کرد؟
- ۳- آیا پزشکان توانستند او را تداوی کنند؟
- ۴- شاهزاده غذا می خورد یا خیر؟
- ۵- حال پدرش چگونه بود؟
- ۶- روزی به پادشاه چه خبری رساندند؟
- ۷- این پزشک جوان چه نام داشت؟
- ۸- ابن سینا قبل از آغاز به تداوی چه کار کرد؟

- ۹- پس از شنیدن داستان بیماری پزشک چه کرد؟
- ۱۰- چرا ابن سینا کارد را تیز می کرد؟
- ۱۱- پزشک به راستی می خواست شاهزاده را حلال کند؟
- ۱۲- چرا پزشک آن گاو را نخواست بکشد؟
- ۱۳- آیا بعد از این حادثه شاهزاده غذا می خورد؟
- ۱۴- ابن سینا برای معالجه این شاهزاده میسر شد؟

2-mashq. Quyidagi so‘z birikmalarinig o‘zbek tiliga o‘giring.

دوران قدیم، دچار بیماری عجیبی شدن، خود را گاوخیال کردن، از خدمه خواهش کردن، پزشکان معالجه کردن، مداوا کردن، از خوردن غذا امتناع کردن، روز به روز ضعیف تر شدن، بخاطر پسر غم کشیدن، به پادشاه خبر دادن، پزشک جوان آمدن، بیماری سخت، تداوی کردن، دستور دادن، به در بار دعوت کردن، در ابتدا، داستان بیماری، با دقت شنیدن، مانند قصاب لباس پوشیدن، کارد بدست گرفتن، گاو را آوردن، حلال کردن، راهنمایی کردن، کارد را تیز کردن، پای گاو را بستن، از گردن گاو گرفتن، وانمود کردن، به پشت گاو دست کشیدن، عجب گاو لاغر، برای کشتن مناسب بودن، مدتی چریدن، چاق شدن، از خوردن غذا سرپیچی کردن، برای بهبود مفید بودن، کم کم رو به بهبود شدن، کاملاً رفع شدن.

3-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Bir podshohning o‘g‘li g‘alati kasallikka uchradi. Shohzoda “men ho‘kizman” deb o‘ylardi. Saroy xizmatkorlaridan uni so‘yishlarini talab qildi. Ko‘pgina tabiblar uni muolaja qilishdi. Hech qaysisi uni davolay olmadi. Shohzoda ovqat yeyishdan bosh tortardi. U kundan kunga zaiflashardi. Shoh o‘g‘li uchun g‘am chekardi. Bir kuni yosh tabib kepti, deb shohga xabar berishdi. U og‘ir kasallarni davolagan ekan. Podshoh Ibn Sinoni olib kelishni buyurdi. Ibn Sino avval shohzodaning kasallik tarixini eshitdi. U qassoblarga o‘xshash libos kiydi. U pichog‘ini qayradi. Ho‘kizni olib kelishni buyurdi. U ho‘kizni oyoqlarini boylashni buyurdi. Ho‘kizni bo‘ynidan tutib so‘ymoqchi bo‘ldi. Ho‘kizning orqasini paypaslab ko‘rdi. Toza oriq ho‘kiz ekan, dedi. Bu ho‘kiz so‘yishga yaramaydi, dedi. Biroz muddat o‘tlasin, dedi. Semirgandan keyin so‘yaman, dedi.

Shundan keyin shohzoda ovqat yeya boshladi. U semirish uchun ovqat yerdi. Ibn Sino ovqatga qo‘shib unga dori berardi. Shohzoda asta-sekin tuzala boshladi. Bir oydan so‘ng uning kasali tuzaldi.

■ O‘tgan zamon shart-istak mayli

O‘tgan zamon shart-istak mayli asosiy fe’lning o‘tgan zamon sifatdoshi va بودن (bo‘lmoq) yordamchi fe’lini

qo'shib tuslanishi orqali yasaladi. بودن (bo'lmoq) fe'li
hozirgi zamon shart-istak mayli shaklida tuslanadi.

Ko'plik	Birlik
ما آمده باشیم Biz kelgan bo'lsak شما	I من آمده باشم Men kelgan bo'lsam
آمده باشید Siz kelgan bo'lsangiz	II تو آمده باشی Sen kelgan bo'lsang
آنها آمده باشند Ular kelgan bo'lsalar	III او آمده باشد U kelgan bo'lsa

Old qo'shimchali fe'llarda asosiy fe'l o'tgan zamon
sifatdoshi shaklida keladi, faqat yordamchi fe'l tuslanadi.

Ko'plik	Birlik
ما فراگرفته باشیم Biz egallagan bo'lsak شما	I من فراگرفته باشم Men egallagan bo'lsam
شما فراگرفته باشید Siz egallagan bo'lsangiz	II تو فراگرفته باشی Sen egallagan bo'lsang
آنها فراگرفته باشند Ular egallagan bo'lsalar	III او فراگرفته باشد U egallagan bo'lsa

Qo'shma fe'llar ham aynan shunday tuslanadi.
Masalan:

Ehtimol men bu kitobni o'qigan bo'lsam.

من شاید این کتاب را خوانده باشم.

O'tgan zamon shart-istak mayli باید [bāyad],
[ehtemāl] احتمال دارد, [momken ast] ممکن است, [šāyad] شاید
[omidvāram] امید وارم, va shunga o'xshash modal
so'zlar bilan qo'llaniladi.

Eslatma: داشتن [dāštan] fe'li faqat o'tgan zamon
shart-istak maylida ishlatiladi va hozirgi zamon shart-
istak maylida ishlatilmaydi.

Masalan: Agar menda bo'lsa. اگر من داشته باشم.
Agar sizda bo'lsa. اگر شما داشته باشید.

4-mashq. Quyidagi gaplardagi fe'llarni o'tgan zamon shart-istak mayliga aylantiring.

- ۱- شما برای درس امروز آماده اید. شاید برای درس امروز
آماده باشید.
- ۲- شما این کتاب را خریدید. باید
- ۳- آنها به ناهار خوری رفتند؟ احتمال دارد
- ۴- من بموقع به فرودگاه می رسم. امید وارم
- ۵- ما این فیلم را دیروز دیدیم. ممکن است ...
- ۶- مهین پول کافی دارد؟ شاید ...
- ۷- تو برای روز تولد رستم رفتی؟ امید می کنم
- ۸- صالح در مسابقات والیبال پیروز شد. باید
- ۹- در کلاس دانش آموزان حاضرند. فکر نمی کنم
- ۱۰- دختران اطاق خواب خود را جمع و جور کردند. شاید ...

5-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tiliga o'giring.

Ehtimol biz soat 10⁰⁰ da uxlagan bo'lsak. Siz kecha bozorga borgan bo'lsangiz kerak. O'ylashimcha ular magazindan kiyim va poyafzal olganlar. Bizning jamoamiz futbol musobaqasida yutib chiqqan bo'lsa kerak. Tog'da qor yoqqan bo'lsa ehtimol. Bolalar cho'milishga borgan bo'lishi mumkin. Tosh olovda kuymagan bo'lsa kerak. O'qituvchi majlisda o'tirgan bo'lishi mumkin. Litsey direktori hali ishga kelmagandir.

6-mashq. Quyidagi gaplarda fe'llarni kerakli shaxs va sonda qo'ying.

- ۱- شاید آموزگار کار خانگی مرا (دیدن)
- ۲- دوستم احتمال دارد به سفر شیراز (رفتن)
- ۳- بچه ها ممکن است بعد از درس به کتابخانه (آمد)
- ۴- شما ممکن است از فرودگاه تاشکند (پرواز کردن)
- ۵- هواپیما دیروز از تهران به تاشکند (رسیدن)
- ۶- شاگرد باید در مدت یک سال نقاشی را (یاد گرفتن)
- ۷- در مسابقات دو میدانی تیم ما (بردن)
- ۸- باید همکلاسان از دوست بیمار (عیادت کردن)
- ۹- در تلویزیون فکر می کنم جشن استقلال را (نمایش کردن)
- ۱۰- بازارگانان احتمال دارد از سفر دریا (باز گشتن)

گفتگو با پزشک. Shifokor bilan suhbat.

شهینه: - سلام خانم پرستار. من شهینه هستم برای معاینه طبی آمدم.

پرستار: - سلام خانم. خدا بد ندهد. بفرمائید بنشینید. وقتی که نوبتان شد صدایتان می کنم.

شهینه: - خانم پرستار حالم چندان خوب نیست. امکان داشته باشد مرا زودتر صدا کنید.

پرستار: - به چشم خانم. کمی صبر کنید. پزشک حالا مشغول است.

شهینه: - خیر ببینید. خیلی لطف کردید.

پرستار: - حالا نوبت شماست. بفرومائید تو.

شهینه: - سلام آقای دکتر. حالم خیلی بد است.

پزشک: - بفرومائید، کجا یتان درد می کند؟ چه خورده اید؟

شهینه: - از همه بیشتر گلیم درد می کند. از دیشب چیزی نخورده ام.

پزشک: - لطفا دهانتان را باز کنید تا گلوتیان را ببینم. خوب، تب

دارید، اما چیزی مهمی نیست. براتیان نسخه می نویسم. دارو را بخورید

سه روز کلاس نروید. استراحت کنید. خوب می شوید.

شهینه: - خیلی ممنون آقای دکتر، خدا حافظ.

ضرب المثل ها

حال بیمار که داند به جزاز بیماری.

Boshidan o'tgan tabib.

نیم حکیم خطر جان نیم ملا خطر ایمان.

Chala tabib jon xatari, chala mulla imon.

هزار نعمت و یک تندرست.

Ming ne'mat-u bir sog'lik (Sog'liging boyliging)

درد که معلوم شد درمانش آسان.

Dard aniqlansa darmoni topiladi.

Mustaqil ishga topshiriq. Matnga berilgan soʻz va iboralarni yod oling. Berilgan suhbatga oʻxshash suhbat tuzing.

7-DARS

واژگان

atrof-muhit

[mohit-e zist]

محیط زیست

tabiiy boyliklar	[manābe-e tabii]	منابع طبیعی
o'lka	[sarzamin]	سرزمین
vodiy	[jolge]	جلگه
cho'l, biyobon,	[dašt-e kevir]	دشت کویر
sahro		
balandlik	[ertefā]	ارتفاع
tog' tizmasi	[kuhsār]	کوهسار
cho'qqi	[qolle]	قله (ko'p قلل)
o'rmon	[jangal]	جنگل
salomatlik	[tandorosti]	تندرستی
shuning uchun		به همین دلیل
shaharlik	[šahrnešin]	شهرنشین
bag'rida		در آغوش
alpinizm	[kuh navardi]	کوه نوردی
qulay bo'lmoq	[mosāed budan]	مساعد بودن
sug'orish tizimi		شبکه آبیاری
mo''tadil	[mo'tadel]	معتدل
yoqimli	[xošāyand]	خوشایند
... dan tashqari		به استثنای
ayniqsa		به ویژه
cho'zilmoq		طول کشیدن
qadimgilar		قدیم (ko'p قدما)
Jayhun (amu)	[jeyhun]	جیحون
Sayhun (sir)	[Seyhun]	سیحون
limmo-lim	[saršār]	سرشار
neft va gaz		نفت و گاز
ko'mir	[zoyāl]	ذغال
mis	[mes]	مس
oltin gugurt	[gogerd]	گوگرد

ochilmoq,		اکتشاف شدن
topilmoq		
foydalanishga		زیر استفاده قرار
topshirmoq		گرفتن
lager	[ordugāh]	اردوگاه
chang‘i uchish	[eski bāzi]	اسکی بازی
o‘rmlamoq	[xazidan]	خزیدن
birovning oldiga		سراغ... کسی رفتن
bormoq		
tanaffus	[tafrih]	تفریح
dam olish	[vaqte]	وقفه
baho	[nomre]	نمره
havo harorati		دمای هوا
yaxshi yetib		رسیدن بخیر
keldingmi		

محیط زیست و منابع طبیعی ازبیکستان

سرزمین ازبیکستان عبارت از زمین های جلگه ای، دشت های کویر و کوه هاست. در اینجا کوه های زیادی با ارتفاعات مختلف وجود دارد. این کوه ها از سلسله کوهسار تیان شان می باشد که برخی از قلل آن تا چهار هزار متر می رسد. این کوه ها دارای آب و جنگلات زیادی می باشد و شرائط آب و هوای آن برای تندرستی و استراحت مفیداست. به همین دلیل در ماه های تابستان شاگردان مدرسه و مردم شهر نشین در آغوش کوه ها استراحت می کنند. کوه های ازبیکستان برای ورزش های زمستانی و کوه نوردی خیلی مساعد است.

ازبیکستان تابستان خشک دارد. مردم برای کارهای کشاورزی از شبکه های وسیع آبیاری استفاده می کنند. بهار و پاییز ازبیکستان آب و هوای معتدل و خوشایند دارد. زمستان ازبیکستان به استثنای بعضی

سال ها کم برف و کوتاه می باشد. بویژه در مناطق جنوبی زمستان یک دو ماه بیش طول نمی کشد. در ازبیکستان دو رودخانه بزرگ بنام آمو و سیرموجود است که قدما آن را جیحون و سیحون می نامیدند. ازبیکستان سرشار از منابع طبیعی می باشد. در اینجا یک تعداد معادن نفت و گاز، ذغال، مس و طلا و نمک و گوگرد و مرمر اکتشاف و زیر استفاده قرار دارد.

1-mashq. Quyidagi gap va iboralarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

زمین ازبیکستان کوهستانی است. در اینجا دو دشت کویر موجود است. در میان کوه ها زمین های هموار زراعتی قرار دارد. ارتفاعات کوه ها مختلف است. کوهسار تیان شان در خاک ازبیکستان واقع است. قله بعضی کوه ها ۴۰۰۰ متر است. آب و جنگلات در اراضی کوهستانی موجود است. آب و هوای کوه ها برای سلامتی مفید است. مردم در هر چهار فصل در اینجا استراحت می کند، اردوگاه شاگردان در کوه ها موقعیت دارد. در زمستان جوانان اسکی بازی می کنند. کوهنوردان بالای قله های کوه می خزند. تابستان کشور خشک است. از شبکه های آبیاری برای کارهای کشاورزی استفاده می کنند. آب و هوای بهار خوشایند است. هوای پائیز معتدل است. زمستان آن کوتاه و کم برف است. در جنوب یک دو ماه بیش طول نمی کشد. رودخانه های آمو و سیر منابع آبی است. نام قدیمی آن جیحون و سیحون است. در زمین ازبیکستان منابع طبیعی نفت و گاز ذغال، مس و طلا و غیره زیاد است.

2-mashq. Quyidagi savollarni darak gapga aylantiring.

- ۱- آیا در اراضی ازبیکستان جلگه موجود است؟
- ۲- در کدام قسمت دشت های کویر واقع است؟

- ۳- قله های کوه ها چقدر ارتفاع دارد؟
- ۴- کوه چیمیان به کدام کوهسار تعلق دارد؟
- ۵- جنگلات در کجا واقع است؟
- ۶- آب و هوای کوه ها برای تندرستی چه فایده دارد؟
- ۷- آیا مردم در زمستان نیز به کوه ها می روند؟
- ۸- جوانان کی در کوه ها ورزش می کنند؟
- ۹- آیا تابستان ازبیکستان خشک است؟
- ۱۰- مردم از شبکه های آبیاری برای چه استفاده می کنند؟
- ۱۱- زمستان ازبیکستان چند ماه طول می کشد؟
- ۱۲- آیا در ازبیکستان رودخانه موجود است؟
- ۱۳- معادن نفت و گاز، زغال، مس، طلا و غیره کجا واقع است؟

3-mashq. Quyidagi jummalarni o'zbek tilidan fors tiliga tarjima qiling.

O'zbekistonda vodiylar, tog'lar va cho'llar bor. Tog'lar Tyan-shan tog' tizmasiga kiradi. Ba'zi tog'larning cho'qqilari 4 ming metr ga yetadi. Tog' havosi salomatlikka foydali. Tog'da o'rmonlar bor. Bu o'rmonlarda bolalar va kattalar dam oladilar. Qishda yoshlar chang'i uchishadi. O'zbekistonning yoz oylari issiq va quruq. Odamlar ertalabdan kechgacha ekinzorda ishlaydilar. Bahorda dalalar ko'm-ko'k o't va maysalar bilan qoplanadi.

Qishi qisqa va mo'tadil. O'zbekistonda Amu va Sir daryolari mavjud.

O‘zbekistonda tabiiy boyliklar ko‘p. Bu yerda neft, gaz, ko‘mir, mis, tilla va boshqa shunga o‘xshash yer osti boyliklari qazib olinadi.

■ Shaxssiz gap.

Shaxssiz gaplarda ega bo‘lmaydi, kesimi می شود [mišavad], می توان [mitavān], باید [bāyad] modal fe’llari bilan asosiy fe’lning qisqa noaniq shaklida qo‘yiladi.

این سیب را می شود خورد.

Bu olmani yesa bo‘ladi.

کتاب درسی زبان فارسی را می توان خرید.

Fors tili darsligini sotib olsa bo‘ladi.

Shaxssiz gaplarning inkor shakli modal fe’llarning bo‘lishsiz shakli bilan yasaladi. Masalan:

در این هواپیما نمی شود پرواز کرد.

Bu samolyotda uchib bo‘lmaydi.

امروز نباید سر درس رفت.

Bugun darsga borish kerak emas.

Qishda در زمستان نمی توان در استخر آبتنی کرد.

basseynda cho‘milib bo‘lmaydi.

4-mashq. Quyidagi gaplarda fe’llarni qisqa noaniq shakliga o‘tkazing.

فرهاد میتواند در سالن ورزش فوتبال بازی کند. در سالن ورزش
میتوان فوتبال بازی کرد.

شما باید برای دیدن شهر بخارا بروید.

حسن ازبازار چند تا هندوانی بزرگ خرید.
 نرگس در کتابخانه اشعار تازه میرزا پولت را خواند.
 ما صبح زود به شهر شیراز حرکت کردیم.
 در باغ ارم شیراز یک ساعت در هوای خوش استراحت کردیم.
 منیسه یک جفت کفش چرمی زنانه خرید.
 آنها امروز در رستوران دانشگاه ناهار خوردند.
 عقل سالم در بدن سالم می باشد.

5-mashq. Quyidagi gaplarni kerakli modal fe'llar qo'yib to'ldiring.

در این کتاب فروشی غزلیات شهریار را خرید. سیب های
 کر می را به کودکان داد. با این نمرات ممتاز به دانشگاه داخل
 شد. امتحانات لایسه را در آخر ماه مه سپرد. بعد از امتحانات تابستانی
 سه ماه استراحت کرد. شب هنگام به گردش در پارک رفت. به
 نمایشگاه کتاب سوار تا کسی رسید. این تکلیف خانگی را در
 ظرف یک ساعت آماده کرد. درکویر مشغول کشاورزی شد. در
 مسابقات دو چرخه رانی شرکت کرد.

6-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tilidan fors tiliga o'giring.

Qalamni qalamtarosh bilan chiqarish kerak. Bu
 xatni qora siyoh bilan yozsa bo'ladi. Yozgi sportakiada
 o'yinlarida qatnashsa bo'ladi. Chorsuga bir soatda yetsa
 bo'ladi. Toshkentda katta kutubxona qurish kerak. Bu
 binoni 5 oyda qursa bo'ladi. Uning tug'ilgan kuniga
 albatta borish kerak. Bu pulga yaxshi mashina sotib olsa
 bo'ladi. Bu kostyumni Sardorga berish kerak. Xonaning

havosini almashtirib turish kerak. Bu kompyuter ishlashga yaramasa kerak. Bu xabarni internet orqali tarqatsa bo'ladi.

7-mashq. Quyidagi jumalarda shaxssiz gaplarning to'g'ri-noto'g'ri tuzilganini aniqlang.

هر روز باید سراغ پدر و مادر نرو. در دبیرستان نباید با صدای بلند صحبت کند. در ساعت تفریح می توان به ناهارخوری برویم. امشب نمی توان نمایش را تماشا کنیم. به استاد نباید جواب خشن بگویند. نمی توان به هر کسی سلام بدهم. به پاسخ درست می شود نمره بالا بگذارند. در بهار نمی شود ماهی گیری کرد. استاد نباید از جواب ناخوشایند رنجید. از طرف صبح باید با ورزش مشغول شود. به تلویزیون نباید بدون وقفه نگاه کرد. در روز های تعطیل می شود در بالای کوه ها گردش کند. این ماهی را نمی شود با دست بگیرند. دمای تاشکند را نمی توان پیش بینی کنند.

استراحت در کوهستان

نسرین: - به به رسیدن بخیر! سریا با کی آمدی؟
سریا: - ممنون! با پدر و مادر. پدر و مادرم اول خواستند مرا به اردوگاه بفرستند ولی من برایشان خالی کردم که در گرمای تابستان در شهر ماندن برایم طاقت فرسا است. بعد از مشورت های طولانی بالاخره راضی شدند و خود شان آوردند.

نسرین: - خیلی خوشحالم که تو را دیدم. در اینجا هوا خیلی خوشایند است. ما هر روز صبح زود در هوای آزاد ورزش می کنیم. بعدا صبحانه می خوریم. ساعت یازده برای آبتنی در استخر می رویم و بعد از استخر برای کوهنوردی بالای کوه ها می رویم.

سریا: - خوش بحال شما. در شهر هوای گرم کشنده است. من پس از رفتن شما به اردوگاه از گرما و بیکاری قریب دیوانه شده بودم.
 نسرين: - دوست عزیزم. دل من هم برایت تنگ شده بود و اینک وقتی با تو یکجا شدیم روزها بر ایمان خوش خواهد گذشت.
 سریا: - راستی من برایت از شهر هدیه آوردم.
 نسرين: - دستت درد نکند، چه آوردی؟
 سریا: - من برایت پنیر، شکولاد، میوه آوردم.
 نسرين: - بیخود زحمت کشیدی. اینجا هر چیز کافی است.
 سریا: - قابلی ندارد. آخر نمی شود دست خالی پیش دوستان رفت.

نسرين: - زحمت کشیدی، ولی به هر حال خیلی لطف کردی.
 سریا: - خواهش می کنم. نوش جان.

ضرب المثل ها Maqollar:

علم نور است و جهل تاریکی.
 Ilm – nurdir jahl – zulmat.

شرف مرد به علم است.
 Erning sharafi ilmdadir.

علم تاج سر است و مال غل گردن.
 Ilm boshga toj, mol bo'yinga bo'yintiriq.

Mustaqil ishga topshiriqlar.

Yozda qaerda dam olganingizni, qanday voqealar ro'y berganini bayon qilib fors tilida 500-600 belgili matn tuzing.

8-DARS

واژگان

qattiq qo'l

[saxtgir]

سختگیر

olim	[ā'lem]	عالم
paytida	[hengām-e]	هنگام
topshiriqni		وظیفه انجام دادن
bajarmoq		
behi daraxtining		ترکه درخت به
kaltagi		
Qiynalmoq,		ناراحت شدن
bezovta bo'lmoq		
qaror qilmoq		تصمیم گرفتن
qasos olmoq		اینتقام گرفتن
vasiyat	[vasiyat]	وصیت
podshohlik taxti		تخت سلطنت
buyurmoq		دستور دادن
navkar, xizmatkor	[noukar]	نوکر
gap nimada		موضوع از چه
ekanligi		قرار است
yirik	[dorošt]	درشت
sersuv	[šādāb]	شاداب
xushbo'y	[mo'attar]	معطر
huzuriga kirmoq		به حضور ... رسیدن
darg'azab	[asabāniyat]	با عصبانیت
cho'ntak	[jib]	جیب
yaratmoq		به عمل آوردن
o'z vaqtida	[be movqe']	بموقع
chekkan mehnatlar		به احترام زحمات
evaziga		
qadrlamoq		قدردانی کردن
sovg'a	[hedye baxšidan]	(هدایا ko'p.)

	هدیه
ato qilmoq	بخشیدن
til yarasi	زخم زبان
ish tutmoq	رفتار کردن
yig‘ishtirmoq	برچیدن
yovlashmoq,	در افتادن
janjallashmoq	
vafot qilmoq	در گذشتن
tutmoq, hibsga	باز داشتن
olmoq	
yetib kelmoq	فرا رسیدن
sanalmoq	به شمار رفتن
erta	قبل از وقت
biron gap	طوری شده؟
bo‘ldimi?	
yo‘g‘-e!	ده
	[deh]
xafa bo‘lmoq	آزرده شدن
kutmoq	توقع داشتن
a’lochi o‘quvchi	شاگرد ممتاز
gap buyoqda	قضیه از این قرار
ekanda	است
shakllari	اشکال (شکل bir)
miyamga kirmaydi	سرنمی شدن

معلم سختگیر

در زمان قدیم شاهزاده ای را به مکتب دادند. معلم این مکتب شخص بسیار عالم و خیلی سختگیر بود.

روزی شاهزاده هنگام درس شوخی کرد و وظیفه خود را انجام نداد. معلم او را با ترکه درخت به شدیداً زد. شاهزاده ناراحت شد و تصمیم گرفت از استاد انتقام بگیرد. چندین سال گذشت. شاهزاده بزرگ شد و بنابروصیت پدر بر تخت سلطنت نشست. یک روز او دستور داد چند ترکه درخت به تهیه کنند و معلم سختگیر را به حضورش بیاورند. وقتی نوکران پادشاه برای گرفتن معلم آمدند معلم دانا فهمید که موضوع از چه قرار است. او از بازار یک دانه به درشت، شاداب و معطر خرید. موقعی که به حضور پادشاه رسید پادشاه یکی از ترکه را نشان داد و باعصبانیت گفت: "حالا چه می گویی؟" معلم همان به درشت و شاداب را از جیب کشید و به پادشاه نشان داد و در جواب گفت: "آن ترکه این گونه میوه های خوب به عمل می آورد" پادشاه از جواب عاقلانه و بموقع استاد خوشش آمد و خندید. بجای اینکه او را بزند به احترام زحماتی که او در تربیت پادشاه کشیده بود بسیار قدردانی کرد و برای او هدایای زیاد بخشید.

ضرب المثل

Til yarasi shamshir yarasidan badtar.

زخم زبان از زخم شمشیر بدتر است.

1-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- شاهزاده کجا درس می خواند؟
- ۲- معلم این مکتب چه قسم آدم بود؟
- ۳- روزی با شاهزاده چه اتفاق افتاد؟
- ۴- معلم او را با ترکه چه درختی زد؟
- ۵- شاهزاده چه تصمیم گرفت؟
- ۶- شاهزاده کی پادشاه شد؟
- ۷- پادشاه به خدمه چه دستور داد؟

- ۸- وقتی نوکران پادشاه آمدند معلم چه تدبیر کرد؟
۹- او از بازار چه قسم میوه خرید؟
۱۰- او میوه به را برای چه خرید؟
۱۱- پادشاه به استاد چه گفت؟
۱۲- معلم در جواب چه گفت؟
۱۳- پادشاه در مقابل معلم چه رفتار کرد؟
۱۴- استاد برای جواب از چه چیزی کمک گرفت؟

2-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga tarjima qiling.

Qadimda shohzodalar hamma bilan birga maktabda o‘qishgan. Maktab o‘qituvchilari beadab bolalarni tayoq bilan kaltaklashgan. Bir kuni shohzoda sho‘xlik qilgan, o‘qituvchining topshiriqlarini bajarmagan. O‘qituvchi behi kaltagi bilan urgan. Shohzoda qasos olishga qaror qiladi.

Yillar o‘tib shohzoda podshohlik taxtiga o‘tiradi. U bir qancha behi kaltagini olib kelishni buyuradi. Navkarlarini ustozini olib kelishga buyuradi. Ustozi bir katta sersuv va xushbo‘y behini ola keladi. Podshoh behi kaltagini ko‘rsatib: “Endi qalaysan,”-deydi.

Ustoz behini ko‘rsatib: “O‘sha behi kaltakning mevasi mana shu”, - deydi.

Podshoh aqlli javobdan xursand bo‘ladi va unga bosh-oyoq sarpo beradi.

3-mashq. Quyidagi jummalarni fors tilidan o‘zbek tiliga o‘giring.

در زمان قدیم، در مکتب خواندن، معلم سختگیر، هنگام درس شوخی کردن، وظیفه را انجام دادن، ترکه درخت به، شدید زدن، ناراحت شدن، تصمیم گرفتن، انتقام گرفتن، سالها گذشتن، بزرگ شدن، وصیت پدر، بر تخت سلطنت نشستن، دستور دادن، تهیه کردن، به حضور آوردن، معلم دانا، موضوع از چه قرار بودن، به درشت و شاداب، حضور پادشاه رسیدن، با عصبانیت گفتن، از جیب کشیدن، این گونه میوه خوب، بعمل آوردن، جواب عاقلانه، از چیزی خوشش آمدن، به اخترام زحمات استاد، تربیت شاگرد، قدردانی کردن، هدیه دادن.

■ O'tgan zamon sifatdoshi

صفت مفعولی

O'tgan zamon sifatdoshi, fe'lning o'tgan zamon negiziga o [e] harfini qo'shish orqali yasaladi. Masalan:

آمدن ← آمد + ه = آمده

خواندن ← خواند + ه = خوانده

Prefiksli va qo'shma fe'llardan fe'lning o'tgan zamon negiziga qo'shish orqali yasaladi. Masalan:

فراگرفتن ← فراگرفت + ه = فراگرفته

فراموش کردن ← فراموش کرد + ه = فراموش کرده

1-mashq. Quyidagi fe'llardan fe'lning o'tgan zamon sifatdoshini yasang.

آموختن، آوردن، انداختن، ایستادن، باریدن، بافتن، پرسیدن، خوابیدن، خوردن، دیدن، راندن، رساندن، زدن، سپردن، شکستن، شناختن، شمردن، فرستادن، برگشتن، برچیدن، برگرفتن، دریافتن، درگذشتن، بازگشتن، بازداشتن، فراگرفتن، فرارسیدن، برآمدن، به شمار

رفتن، به کار رفتن، بیمار شدن، تشریف آوردن، تماشا کردن، حرف زدن، درس دادن، راه رفتن، قرار داشتن، دراز کشیدن، دروغ گفتن، باور داشتن.

2-mashq. Quyidagi fe'llarni o'zbek tilidan fors tiliga o'tgan zamon sifatdoshi shaklida o'giring.

Kirmoq, chiqmoq, o'tirmoq, turmoq, chaqirmoq, yig'lamoq, kulmoq, o'ynamoq, istamoq, yig'moq, sochmoq, o'qimoq, yozmoq, to'xtamoq, yurmoq, bilmoq, yodlamoq, yubormoq, qochmoq, yugurmoq, yig'lamoq, o'ylamoq, so'zlamoq, fikrlamoq, fahmlamoq, to'yimoq, yemoq, ichmoq, uxlamoq, turmoq, qizarmoq, olmoq, sotmoq, to'qimoq, bermoq, so'ramoq, tayyorlamoq, sakramoq.

■Qarindosh – urug'chilik terminlari.

Fors tilida پدر (ota), مادر (ona), برادر (aka-uka), خواهر (opa-singil), پسر (o'g'il), دختر (qiz) kabi bir oila a'zolarining nomlari bo'lib, undan tashqari bu so'zlardan yasalgan qarindosh-urug'chilik terminlari bor.

Bu terminlar ikkita so'zdan yasalgan izofali birikmalar bo'lsa ham og'zaki nutqda izofa tushib qoladi. Masalan: مادر بزرگ [mādar-e bozorg] og'zaki nutqda [mādar bozorg] deb talaffuz qilinadi.

پدر زن [pedarzan]

qaynota (kelinning otasi)

پدر شوهر	[Pedaršouhar]	qaynota (kuyovning otasi)
پدر بزرگ	[pedarbozorg]	bobo
پدر تنی	[pedar-e tani]	o‘z otasi
پدر ناتنی	[pedar-e nātani]	o‘gay ota
مادر زن	[mādarzan]	qaynona (kelinning onasi)
مادر شوهر	[mādar šouhar]	qaynona (kuyovning onasi)
مادر بزرگ	[mādar bozorg]	buvi
مادر تنی	[mādar-e tani]	o‘z onasi
مادر ناتنی	[mādar-e nātani]	o‘gay ona
برادر زن	[barādarzan]	qayin (xotinning ukasi)
برادر شوهر	[barādar šouhar]	qayin (erning ukasi)
برادر زاده	[barādar zāde]	jiyan (aka-uka bolalari)
برادر تنی	[barādar-e tani]	tug‘ishgan aka-uka
برادر ناتنی	[barādar-e nātani]	o‘gay aka-uka
خواهر زن	[xāharzan]	qayin singil (xotinning opa singili)
خواهر شوهر	[xāharšouhar]	qayin singil (erning opa singili)
خواهرزاده	[xāhar zāde]	jiyan (opa singil bolalari)
خواهر تنی	[xāhar-e tani]	tug‘ishgan opa-

خواهر ناتنی	[xāhar-e nātani]	singil
پسر عمو	[pesaramu]	o'gay opa-singil
پسر عمه	[pesramme]	amakivachcha
پسر دایی	[pesar dāyi]	ammaning o'g'li
پسر خاله	[pesar xāle]	tog'avachcha
دختر عمو	[doxtaramu]	xolavachcha
دختر عمه	[doxtaramme]	amakining qizi
دختر دایی	[doxtardāyi]	ammaning qizi
دختر خاله	[doxtar xāle]	tog'aning qizi
		xolaning qizi

صحبت دو دانش آموز

مینو – سلام ستاره، حالت چطور است؟ خوشحالم که ترا می بینم.

ستاره – سلام دوست عزیزم، چطور امروز قبل از وقت آمدی مگر طوری شده؟

مینو – نه، قربان، توکه میدانی استاد زبان فارسی خیلی سختگیر است اگر کمی دیر کردی اصلا سرکلاس نمی ماند.

ستاره – ده! تو که همیشه می گفتی استاد زبان فارسی را دوست دارم.

مینو – بهمین علت کوشش می کنم سروقت به درس ایشان بیایم. اگر دیرکردم از من آزرده می شود و می گوید که من هیچ توقع نداشتم که توست درس من دیر می آیی، چون تو شاگرد ممتاز من هستی.

ستاره – پس قضیه از این قرار است. تو تکلیف خانگی را آماده کردی؟

مینو – البته که آماده کردم. مگر تو برای درس آماده نیستی؟

ستاره – این اشکال گوناگون فعل ها هیچ سرم نمی شود.

مینو – چرا ستاره جان، این اشکال خیلی ساده است از آنکه تو خیال می کنی. فقط باید کمی فکرت را جمع کنی. بیا برایت کمک می کنم.

ستاره – مینوجان، قربانت برم، تو خیلی مهربان هستی. بیا تا آمدن استاد به تکلیف خانگی مشغول شویم.

مینو – به چشم. بیا دفترت را از کیف بکش. هر چیز یکه برایت دشوار است من کمکت می کنم.

ستاره – از لطف تو متشکرم. من افتخار دارم که مثل تو یک دوست لایق دارم.

ضرب المثله Maqollar

کار از کار آدمی آموخت

Ishni ish kishisidan o‘rganadi

هر که پرکار تر برکارتر

Kim ishchan bo‘lsa ishi shuncha ko‘p

مرد را کار و کار را مردان

Er kishi mehnat bilan mehnat mardonalar bilan

کار عمر آدم را زیاد می کند.

Ish umrni uzaytiradi

Mustaqil ishga topshiriq.

Fors tili darsligi sizga yoqdimi? Sizga fors tilini o‘rganish oson kechdimi? Fors tili grammatikasiga

oid qoidalarni yaxshi tushunasizmi? Bu haqida o‘z fikrlaringizni fors tilida bayon qiling.

9-DARS

واژگان

xabar, yangilik
yuziga ajin
tushgan

[peyyām]
[čehre-ye porčini]

پیغام
چهره پرچینی

peshonasi taram- taram	[jabin por āžang]	جبین پراژنگ
darg‘azab	[γazabālude]	غضب آلوده
kamon o‘qi	[tir-e xadang]	تیر خد نگ
haydamoq	[tard kardan]	طرد کردن
palaxmon	[qolmāsang]	قلما سنگ
og‘izda	[darkām]	در کام
asal	[šahd]	شهد
zahar	[šerang]	شرنگ
apoq-chapoq	[yek del]	یک دل و یک رنگ
dilini qonga		دل از خون رنگ
bo‘yamoq		کردن
visoliga yetmoq		به وصال رسیدن
bexavotir va		بی خوف و درنگ
zudlik bilan		رفتن
chavaqlamoq,	[daridan]	دریدن
burdalamoq		
keltirmoq		باز آوردن
oyna zangini		زنگ آئینه بردن
ketkazmoq		
aqlsiz	[bixerad]	بی خرد
qo‘pol, dag‘al	[nāhenjār]	ناهنجار
behayo va		بی عصمت و ننگ
besharm		
nashadan aql dan		دیوانه از بنگ
ozgan		
qo‘lga kiritmoq		بچنگ آوردن
maqsad qilmoq		قصد کردن
mandarin	[nārangi]	نارنگی

kutilmaganda		از قضا
yer tishlamoq		بزمین خوردن
lat yemoq		رنجه شدن
tirsak	[āranj]	آرنج
madaniyatsiz	[bifarhang]	بی فرهنگ
qonga belangan		آغشته بخون
qo‘shiq, kuy	[āhang]	آهنگ
tirnamoq	[xarāšidan]	خراشیدن
toshga qoqilmoq		به سنگ خوردن
olamdan o‘tmoq		در گذشتن
fahmlamoq		سر در آوردن
qarindoshlar		خویشاوندان
jonim bilan		با کمال میل
dori ishlab	[dārusazi]	داروسازی
chiqarish		
boshqaruv xodimi		کارمند اداری
aka		برادر بزرگتر
samoletsozlik		هواپیماسازی
turmush qurmoq		زناشویی کردن
yotoqxona	[xābgāh]	خوابگاه
xona ijara qilish		از غم کرایه اطاق
tashvishidan xoli		خالی بودن
bo‘lmoq		
boshi osmonga		سرافراز بودن
yetmoq		

قلب مادر

که کند مادر تو با من جنگ

داد معشوق به عاشق پیغام

هر کجا ببند از دور کند	چهره پر چین و جبین پر آژنگ
با نگاه غضب آلوده زند	بر دل نازک من تیر خدنگ
از در خانه مرا طرد کرد	همچو سنگ از دهن قلما سنگ
مادر سنگ دلت تا زنده است	شهد در کام من و توسست شرنگ
نشوم یکدل و یک رنگ تورا	تا نسازی دل او از خون رنگ
گر تو خواهی به وصالم بررسی	باید این ساعت بی خوف و درنگ
روی و سینه تنگش بدری	دل برون آری از آن سینه تنگ
گرم و خونین به منش باز آری	تا برد ز آئینه قلم زنگ
عاشق بی خرد ناهنجار	نه بل آن بی عصمت و ننگ
حرمت مادری از یاد ببرد	مست از باده و دیوانه زبنگ
رفت و مادر را افکند بخاک	سینه بدرید و دل آورد بچنگ
قصد سر منزل معشوقه نمود	دل مادر به کفش چون نارنگ
از قضا خورد دم در بز مین	و اندکی رنجه شد او را آرنگ
آن دل گرم که جان داشت هنوز	او افتاد از کف آن بی فرهنگ
دید کز آن دل آغشته بخون	آید آهسته برون این آهنگ
آه دست پسرم یافت خراش	وای پای پسرم خورد به سنگ

1-mashq. Quyidagi she'ring nasriy bayonini o'zbek tiliga tarjima qiling.

معشوق به عاشق خود گفت: مادرت با من جنگ می کند
هر جا که دید به من با چهره خشمگین نگاه می کند و به دل
نازک
من نیش می زند. مرا از در خانه مثل یک سنگ پاره بیرون
راند.
تا این مادر سنگ دل تو زنده است زندگی برای من و توتلخ است
تا دل مادرت را بخون نکشی با تو یک دل و تن نخواهم شد.

اگر تو می خواهی به وصال من بررسی همین حالا باید پیش

مادرت

بروی و دل او را از سینه تنگش بیرون بکشی. دل گرم و خونین
او را پیش من بیاوری تا دل من آرام بگیرد. عاشق بی عقل و بی

شرم

احترام مادر را از یاد برد و در حال مست از باده
و دیوانه از بنگ کشیدن پیش مادر رفت او را بخاک انداخت
سینه او را پاره کرد و دل او را بیرون کشید و با دل خون آلود
بدست سراغ منزل معشوقه رفت. ناگهان دم در خانه معشوقه به
زمین خورد و دستش کمی درد کرد. دل مادر که هنوز جان

داشت

از دست پسر نادان افتاد و آن وقت پسرش دید که آهسته زمزمه
می کند: آه دست پسرم خراشید، وای پای پسرم به سنگ خورد!

2-mashq. Quydagi savollarga javob bering va daftaringizga yozing.

- ۱- معشوق به عاشق از کی شکایت کرد؟
- ۲- ما در عاشق با معشوق چگونه رفتار می کرد؟
- ۳- معشوق را کی از در خانه بیرون رانده بود؟
- ۴- تا کی زندگی برای معشوق تلخ خواهد بود؟
- ۵- برای رسیدن به وصال معشوق چه باید بکند؟
- ۶- دل خونین را پیش کی باید برد؟
- ۷- عاشق در مقابل این تقاضای معشوق چه کرد؟
- ۸- عاشق کجا به زمین افتاد؟
- ۹- دل خونین مادر به پسرش چه زمزمه کرد؟
- ۱۰- ما در خونین دل بخاطر چی دلش سوخت؟

3-mashq. Quyidagi birikmalarni fors tilidan o‘zbek tiliga o‘giring.

پیغام دادن، جنگ کردن، هر کجا دیدن، از دور دیدن، چهره پرچین، جبین پر آژنگ، نگاه غصب آلود، دل نازک، تیر خدنگ، طرد کردن، دهن قلماسنگ، مادر سنگ دل، شهد در کام، شرنگ بودن، با کسی یک دل بودن، با کسی یکرنگ بودن، دل از خون رنگ کردن، به وصال رسیدن، بی خوف و بی درنگ رفتن، سینه دریدن، دل بیرون آوردن، باز آوردن، از قلب زنگ آئینه بردن، عاشق بی خرد و ناهنجار، شخص بی عصمت، حرمت مادری، از باده مست، از بنگ دیوانه، بخاک افکندن، دل بچنگ آوردن، قصد سرمنزل کردن، دل مادر به کف، چون نارنگی، از قضا، دم در، بزمین خوردن، آرنج او اندک رنجه شدن، دل گرم، جان داشتن، آدم بی فرهنگ، دل آغشته بخون، آهنگ بیرون آمدن، دست خراش یافتن، پای به سنگ خوردن.

■ O‘tgan zamon natijali fe’li

ماضی نقلی

O‘tgan zamon natijali fe’li, o‘tgan zamon sifatdoshiga bog‘lamasini qisqa shaklini qo‘shish bilan yasaladi.

Ko‘plik

ما دیده ایم
شما دیده اید
آنها دیده اند

Birlik

من دیده ام
تو دیده ای
او (آن) دیده است

Bog‘lamadan oldin hamma shaxslarda "ا" [alif] orttiriladi.

O‘tgan zamon natijali fe’lining bo‘lishsiz shakli fe’ldan oldin نه[na] inkor yuklamasini qo‘yish orqali yasaladi. Masalan:

من نیامده ام Men kelmagandim
توبازنگشته ای Sen qaytmaganding
U o‘qimagan edi او درس نخوانده است

O‘tgan zamon natijali fe’li o‘tgan zamonda bajarilgan ish-harakatning natijasini ifodalaydi. Masalan:
Men kecha bu xabarni yetkazgandim. من این خبر را به اطلاع رسانده ام.

Ular hali ham xatosini tushunib yetmagan edi. آنها هنوز اشتباه خود را درک نکرده اند.

1-mashq. Quyidagi fe’llarni o‘tgan zamon natijali fe’li shaklida tuslang.

فهمیدن، باز آمدن، بجنگ آوردن، رسیدن، گذاشتن، در گذشتن،
صدا زدن، سر در آوردن.

2-mashq. Quyidagi so‘zlarni gapdagi uch nuqta o‘rniga mos keladiganini qo‘ying.

۱- این زن و شوهر برای خرید | مطالعه کرده اید
میوه....

نوشته ایم	۲- محمود امروز سر	کلاس....
نداشته ای	۳- شما این کتاب را کی....	
خریده است	۴- آنها کارشان را خیلی	زود....
دیر کرده است	۵- ما دیروز در باره فرهنگ	مردم انشا....
آمده اند	۶- تو نشانی آپارتمان ما را....	
به اتمام رسانده اند	۷- بابا برایم از مغازه دو	چرخه....
دوست نداشته ای	۸- مگر تو مامانت را....	
نباریده است	۹- پریروز در تاشکند	برف....
اشتراک داشته ایم	۱۰- ما پارسال در مسابقات	المپیک....
عظیمت نکرده اند	۱۱- آنها چرا به سفر	شیراز....

3-mashq. Quyidagi gaplarni o'tgan zamon natijali fe'li shaklida fors tiliga o'giring.

Biz kecha konsert ko'rgani teatrga borgandik. Konsertdan so'ng tamoshabinlar taksida uyga qaytgandilar. Maryam ertalab nonushta qilmagandi. Sen o'rtog'ingni ovqatlanishga taklif qilganmiding? Ular kecha amakisini ko'rgani borgandilar. Amakisi Soraga mobil telefon va'da qilgandi. Rustam boks musobaqasida yutgandi. Bizning guruhimiz o'quvchilari kitob ko'rgazmasini ko'rishga borgandi. Siz Erkin

Vohidovning “Yoshlik devoni” kitobini
o‘qiganmidingiz? Abdulla Oripov “Birinci
muhabbatim” she’riy to‘plamini chop ettirgandi.

گفتگو در باره خویشاوندان Qarindoshlar haqida suhbat

استاد: آقای محمد، سلام علیکم. حالتان چطور است؟ خوبید.
محمد: سلام استاد محترم. حالم بد نیست. متشکرم.
استاد: اجازه می دهید امروز در باره خانواده و خویشاوندان
صحبت کنیم؟
محمد: خواهش می کنم، چرانه با کمال میل.
استاد: بفرمایید خانواده شما کجا زندگی می کند، از چند نفر
عبارتند؟
محمد: فامیل من در فرغانه زندگی می کند. فامیل ما از پنج نفر
عبارت است. یک برادر بزرگتر و دو خواهر کوچک تر دارم.
استاد: پدر و مادر شما چه کاره هستند.
محمد: پدرم در کارخانه داروسازی کارمند اداری است و مادرم
کارمند کتابخانه است.
استاد: برادر بزرگتر شما هم کارمند است؟
محمد: نخیر، برادر بزرگتر من دانشجوی دانشگاه هواپیما سازی
است.

استاد: در تاشکند از قوم و خویش کی هست؟
محمد: در تاشکند دختر عمویم زندگی می کند. او بعد از فارغ
التحصیل با همکلاسیش زناشویی کرده است و حال با پدرش و
مادرش و یکجا زندگی می کند.
استاد: پس شما در خانه ایشان زندگی می کنید؟
محمد: نه، آقا، در اینجا یکی از عمویم خانه دارد و برای من یک
طاق داده است. در آن طاق با پسر عمویم با هم زندگی می کنیم.

استاد: آفرین! پس شما به خوابگاه احتیاج ندارید؟ از غم کرایه
اطاق خالی هستید! از صحبت شیرین شما سرافراز شدیم.
محمد: بنده نیز همچنین. تشکر می کنم استاد.

ضرب المثل ها Maqollar.

دایه ای از مادر مهربان تر است
Doyasi onasidan mehribon

در خانه اگر کسی است یک حرف بس است
Yaxshi otga bir qamchi (Uyda agar odam bo'lsa
bir so'z yetarli)

گر نباشد چوب تر فرمان نبرد گاو و خر.
Gar bo'lmasa ho'l tayoq Eshak-sigir bo'lar sayoq

Mustaqil ishga topshiriq.

Litseydagi ta'lim-tarbiya haqida, qaysi fanlarni
sevib o'qishingiz, qaysi fanlar sizga yoqmasligi haqida
bayon yozing.

"مهر مادر" she'rini yod oling.

10-DARS

واژگان

ovqat, oziq
sevimli
millat

[yazā]
[mahbubiyat]
[melliyat]

غذا
محبوبیت
ملیت

yashamoq		به سر بردن
o‘ziga xos	[viže]	ویژه
uzoq-uzoq	[guše-o kenār]	گوشه و کنار
chekkalarigacha		
tayyorlamoq		تهیه کردن
chalov kabob	[čelou kebāb]	چلو کباب
(damlangan guruch va kabob)		
sho‘rva	[ābgušt]	آبگوشت
o‘rdak yo g‘oz	[fesenjān]	فسنجان
go‘шти bilan		
tayyorlangan qayla		
tok do‘lma	[dolme]	دلمه
ko‘katlar va	[xoreš]	خورش
qiymadan		
tayyorlangan qayla		
tanavvul qilmoq		صرف کردن
jo‘jadan	[juje kebāb]	جوجه کباب
tayyorlangan kabob		
chalov murg‘	[čelou mory]	چلو مرغ
(damlangan guruch va tovuq go‘шти)		
orasiga pomidor		کباب بختیاری
tiqilgan kabob		
jazli kabob		کباب برگ
qiy mali kabob		کباب کوفته
xush ko‘rmoq		علاقه داشتن
yovvoyi o‘t		گیاه خودرو
don mahsulotlari	[hobubāt]	حبوبات

suyuq ovqat	[āš]	آش
uvildiriq	[xāvyār]	خاویار
Kaspiy dengizi		دریای خزر
dong‘i jahonga		شهرت جهانی
taralgan		داشتن
krevetka	[meygu]	میگو
Fors ko‘rfazi		خلیج فارس
yiriklik	[dorošti]	درشتی
mazali salat		سالاد لذیذ
yuzada pishirish		پخت و پز سطحی
lavash	[lavāš]	لواش
mayda tosh ustida	[nān-e sangaki]	نان سنگی
yopiladigan		
cho‘zinchoq non		
yumaloq yoki	[tāftun]	تافتون
cho‘zinchoq		
lavashdan qalinroq		
non		
tandir	[tanur]	تنور
tandir tagi		کف تنور
cho‘zinchoq usti	[bar bari]	بربری
taram-taram non		
ayron	[duy]	دوغ

در ایران چه غذا ها محبوبیت دارد.

در ایران ملیت های مختلف بسر می برند و هر یک غذای ویژه خود دارد. ولی باید گفت که در ایران غذاهایی موجود است که در هر گوشه و کنار کشور تهیه می شود.

معروفترین این غذاها عبارت از چلو کباب (برنج دم کرده با کباب) آبگوشت (مخلوط گوشت گوسفند و یاگاو با حبوبات و ادویه و سیب زمینی) فسنجان (غذایی از گوشت پرنده و به ویژه اردک و غاز با مغزگردو و رب انار). دلمه (غذا هایی گوشتی پیچیده در برگ موتازه) و انواع خورش های سبزی قیمه که با برنج صرف می شود. در ایران غیر از چلو کباب جوجه کباب، چلو مرغ و کباب بختیاری، کباب برگ و کباب کوفته و سایر انواع گوناگون کباب را تهیه می کنند. ایرانیان به گوشت گوسفند، گاو، مرغ و ماهی علاقه بیشتری دارند.

در مناطق شمالی و غربی ایران علاوه بر چلوکباب و کوفته معروف تبریزی با برخی سبزی ها و گیاهان خودرو و حبوبات با گوشت و یا بدون گوشت (آش و شوربا) پخته می شود.

خاویار که از ماهیان دریای خزر به دست می آید شهرت جهانی دارد. با گوشت ماهی نیز در شمال و جنوب ایران غذاهای گوناگون پخته می شود. میگو در خلیج فارس تهیه می شود و درشتی میگوی ایران شهرت جهانی دارد و از آن سالاد لذیذ تهیه می شود.

پخت نان در ایران به روش های گوناگون انجام می شود. نان های ایران نازک می باشد و پخت و پز سطحی دارند. لواش، تافتون، نان سنگکی و بربری مصرف زیاد دارد. لواش معمولا در تنور، نان سنگکی روی سنگ ریزه های گرم می پزند تافتون کلفت تر از لواش و کوچک تر از آن بوده داخل تنور و بربری نان گرد یا بیضی بوده در کف تنور پخته می شود.

دوغ نوشیدنی سنتی ایران است که از ماست و سبزی های معطر تهیه می شود. در ایران غذاهای اروپایی نیز یافت می شود که یک نوع در تمام دنیاست.

1-mashq. Quyidagi so‘z birikmalarini o‘zbek tiliga tarjima qiling.

غذای محبوب، ملیت های مختلف، به سربردن، غذای ویژه، گوشه و کنار کشور، تهیه کردن، معروفترین غذاها، چلوکباب، آبگوشت،

مخلوط گوشت گوسفند، گوشت گاو، حبوبات و ادویه، سیب زمینی، فسنجان، رب انار، مغز گردو، دلمه، در برگ موتازه پیچیده، خورش سبزی، جوجه کباب، چلومرغ، کباب بختیاری، کباب برگ، کباب کوفته، انواع گوناگون، بیشتر علاقه داشتن، کوفته معروف تیریزی، گیاه خودرو، آش و شوربا، خاویار ماهی، دریای خزر، به دست آمدن، شهرت جهانی، میگوی خلیج فارس، سالاد لذیذ، به روش گوناگون، نان سنگکی، نان بربری، مصرف زیاد داشتن، سنگ ریزه های گرم، نان بیضی، کف تنور، دوغ نوشیدنی، سبزی های معطر، غذای اروپایی نیز یافت شدن.

2-mashq. Quyidagi savollarga yozma javob bering.

- ۱- در ایران چقدر ملیت به سر می برند؟
- ۲- غذاهای همه ملیت ها یک نواخت است؟
- ۳- آیا مردم ایران غذاهای مشترک هم دارند؟
- ۴- غذاهای معروف ایرانیان کدام است؟
- ۵- در این کشور انواع کباب ها زیاد است؟
- ۶- ایرانیان گوشت را خوش دارند؟
- ۷- در مناطق شمالی و غربی ایران مردم چه می خورند؟
- ۸- خاویار را از کجا تهیه می کنند؟
- ۹- ایرانیان گوشت ماهی می خورند؟
- ۱۰- از میگو چه تهیه می کنند؟
- ۱۱- در ایران چه نوع نان ها می پزند؟
- ۱۲- دوغ را از چه چیزها تهیه می کنند؟

3-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tilidan fors tiliga o'giring.

Eronda turli millatlarga mansub aholi yashaydi. Har bir millatning o‘zi sevgan taomi bor. Shu bilan birga Eronning barcha chekkalarida tayyorlanadigan ovqatlar ham bor.

Chalov kabob, sho‘rva, loviya qayla, do‘lma va turli ko‘kat va qiymadan tayyorlangan qaylalar Eronning barcha viloyatlarida tarqalgan. Eronliklar jo‘ja kabob, tovuq go‘шти bilan pishirilgan chalovmurg‘, baxtiyoriy kabob, jazli va qiymali kaboblarni yaxshi ko‘rishadi. Shimolda va g‘arbda go‘شت va turli ko‘katlardan tayyorlangan sho‘rva tayyorlashadi. Kaspiy dengizi baliqlaridan qora uvildiriq tayyorlashadi. Shimolda baliqdan turli taomlar tayyorlashadi. Fors ko‘rfazida yirik krevetka ovlashadi.

Eronda turli-tuman non pishirishadi. Lavash yupqa non bo‘lib, tandirda pishiriladi. Sangakiy noni qizdirilgan mayda toshlarning yuzasida pishiriladi. Toftun noni yumaloq yoki cho‘zinchoq shaklda, lavashdan kichik va qalinroq bo‘ladi. Barbari nonini tandirning pastki qismida pishirishadi. Eronda ayron ichimligi qatiq va xushbo‘y ko‘katlardan tayyorlanadi. Lavash noni o‘ta mazali va xaridorgir bo‘ladi.

■ Mavhum ma’noli otlar

یای مصدری

Mavhum ma'noni anglatuvchi otlar asosan asliy sifatlarga va ba'zan otlarga "ی" [yā] harfini orttirish yo'li bilan yasaladi. Bu "ی" fors tilida مصدری [yā-ye masdari] “Masdar yasovchi yoy” deb ataladi. Masalan:

Yosh + lik = yoshlik;

جوان + ی = جوانی

To'g'ri + lik = to'g'rilik;

راست + ی = راستی

■ imlosi یای مصدری:

Oxiri cho'ziq "ا" [ālif] va او [u] bilan tugagan sifatlardan keyin bir "ی" [yā] harfi orttiriladi.

Oq yuz + li = oq yuzlik

سفید رو + ی = سفید رویی

Dono + lik = donolik

دانا + ی = دانایی

Oxiri "ه" [e] bilan tugagan so'zlardan keyin "گ" [g] orttiriladi.

Bezovta + lik = bezovtalik

آشفته + ی = آشفتگی

Oxiri "ی" [i] [y] bilan tugagan so'zlardan keyin bir "ا" [ālif] orttiriladi.

Serma'no + lik = serma'nolik

پرمعنی + ی = پرمعنی ای

Qutlug'qadam + lik = qutlug'qadamlik

فرخ پی + ی = فرخپی ای

1-mashq. Quyidagi so'zlardan mavhum ma'nodagi ot yasang.

روشن، رویا، راست گو، سیاه مو، نیک پا، نادان، بی وفا، بی معنی، تیزپی، روشن رای، دارا، بنده، زنده، خواننده، گوینده، تنها، زیبا، سفید چهره، نارسا، نانوا، شوخ، ساده، نادان.

2-mashq. Quyidagi so‘zlarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Yorug‘lik, go‘zallik, bolalik, bebaholik, arzonlik, bedavolik, qizilgullik, norozilik, rozilik, beparvolik, do‘stlik, yuzqarolik, podshohlik, fuqarolik, dardmanlik, shoirlik, qisqalik, buyuklik, bevalik, qarindoshlik, issiqlik, sovuqlik, judolik, o‘qituvchilik, suxandonlik, sozandalik, quruvchilik, ustalik, bekorchilik.

3-mashgq. Berilgan gaplardagi nuqtalar o‘rniga kerakli so‘zlarni topib qo‘ying.

زندگی، زیبایی، به تنهایی، نادانی، آشنایی، نارضایی، بی پروایی، دو رویی، نزدیکی. ما با موزه صنایع دستی ... گرفتیم. من از این رودخانه ... عبور کردم. کسیکه نداند و نپرسد ... است. ... شهر تاشکند برای جهانیان معلوم است. آموزگار از جواب های من اظهار ... کرد. ... در ماندگی است. هنگام درس ... به رسوایی روبرو می کند. هر که چیزی بگوید و خود عمل نمی کند علامت ... است. در ... خانه ما فروشگاه لباس ساختند.

Asosiy oziq-ovqatlar

گفتگو در باره غذاهای اصلی

منیژه: - سلام بهرام. به منزل ما خوش آمدی.
بهرام: - منزل نو مبارک چه آپارتمان قشنگی خریدید.
منیژه: - راستی؟ خیلی متشکرم. چه هدیه جالبی! چرا زحمت کشیدی؟ دستت درد نکند.
بهرام: - قابلی ندارد. چیزی نیست...
منیژه: - بیا بشین، امروز ما تو را با بهترین غذاهای ایرانی مهمان می کنیم.
بهرام: - خواهش می کنم. بی زحمت. چرا این قدر زحمت کشیدید. اصلاً لازم نبود.
منیژه: - من میدانم که تو از ازبیکستان آمدی. برای تو غذاهایی که در ایران رایج است مورد علاقه است. بهمین دلیل من می خواهم برایت غذاهای اصلی ایرانی ها را نشان بدهم و حتما چاشنی هم یگیری.
بهرام: - منیژه در این صورت بگو غذای اصلی ایرانی ها چیست؟
منیژه: - غذای اصلی ایرانی ها چلو کباب است. چلو کباب برنج دم کرده و گوشت گوسفند یا گاو است. بسیاری مردم آبگوشت می خورند. آبگوشت از گوشت و حبوبات پخته می شود.
بهرام: - من در رستوران هر روز کباب برگ یا کوفته و یا جوجه کباب می خورم، ایرانی ها به گوشت خوردن علاقه خاص دارند؟
منیژه: - فرموده شما درست است. در ابتدا سالاد از سبزیجات و خیار و گوژه فرنگی می خورند.
بهرام: - در ازبیکستان غذای اصلی مردم پلو ازبیکی است. ولی مردم بیشتر به غذاهای مثل شوربا و آش علاقه دارند.
منیژه: - باید گفت که در ایران مردم از ماهی انواع گوناگون غذاها تهیه می کنند. در روستا به دوغ علاقه زیاد دارند. بعد از غذاخوری شیرینی یا عا جیل صرف می کنند.

بهرام: - خیلی ممنون خانم. انشا الله امروز از هر کدام چاشنی می گیریم.
منیژه: - حتما آقا. بفرمائید سر صفره به صحبت ادامه می دهیم.

ضرب المثل ها Maqollar

آشپز که دو تا شد آش یا شور می شود یا بی نمک.
Oshpaz ikki bo'lsa osh sho'r yo tuzsiz.

اول طعام بعد از کلام.
Avval taom ba'd az kalom.

کم بخور همیشه بخور.
Kam yegan hamisha yer.

خوردن برای زیستن است نه زیستن برای خوردن.
Yeyish yashash uchun yashash yeyish uchunmas.

Mustaqil ishga topshiriq. O'zbekistonda qanday taomlar tayyorlanadi, siz qanday taomlarni xush ko'rasiz, qaysi taomlar sizga xush yoqmaydi shu haqda mustaqil matn tuzing va gapirib bering.

11-DARS

واژگان

yillik	[sālgard]	سالگرد
asos solingan	[bonyāngozāri]	بنیان گذاری
nishonlamoq,		جشن گرفتن
bayram qilmoq		
ariq, anhor	[rud]	رود
suv bilan	[ābrasāni]	آبرسانی
ta'minlash		
sug'ormoq		آبیاری کردن
ko'kalamzor	[sarsabz]	سر سبز
o'xshamoq	[mānestan]	مانستان
maysa	[sabze]	سبزه
yam-yashil,	[sarsabz-o xorram]	سرسبز و خرم
yashnagan		
kundan-kunga		روز به روز
asriy bino		ساختمان مدرن
ko'prik	[pol]	پل
katta yo'l	[jāde]	جاده
ko'paymoq		افزایش یافتن
transport	[vasāyel-e naqliye]	وسایل نقلیه
vositalari		
xizmatida		در خدمت بودن
bo'lmoq		
madaniy bino		ساختمان فرهنگی
muzey	[muze]	موزه
kinoteatr		سالن سینما
kvartal, daha	[baxš]	بخش

pedagogik institut	[dānešsarā]	دانش سرا
turar joy		ساختمان مسکونی
haybatli	[por mahābat]	پرمهابت
hayotiy vositalar		مجهز با و سایل
bilan jihozlangan		زندگی
nikoh saroyi		کاخ عروسی
qurilmoq	[ehdās šodan]	احداث شدن
alohida ko‘rinish	[nomāye viže]	نمای ویژه
barkamol avlod		نسل کامل
anjuman (forum)		کاخ انجمن
saroyi		
otel	[hotel]	هوتل
hashamatli	[por azamat]	پر عظمت
o‘tkazmoq		برگذار شدن
paxsa devor	[gel kāri]	گل کاری
qad ko‘tarmoq		قد راست کردن
to‘lib toshgan		سرشار از
shakl-u shamoyil		طرح و شما یل
manzur bo‘lmoq		مورد پسند بودن
tug‘ilgan joy		زادگاه
yer maydoni		مساحت
tarixiy obidalar		آثار تاریخی
yo‘l boshlovchi		راهنما

شهر تاشکند

شهر تاشکند یکی از بزرگترین شهرهای آسیای مرکزی است. این شهر در سال ۲۰۰۹م. از دو هزار دو ستمین سالگرد از زمان بنیان گذاری خود را جشن گرفته است. چند رود کوچک شهر تاشکند را

آبرسانی می کند و باغ و بوستان و پارک ها و خیابان ها را آبیاری می کند. باید گفت که شهر تاشکند از بالا به یک باغ بزرگ و سرسبز می ماند. شهر تاشکند دارای خیابان های وسیع و پرازگل و سبزه ها بناهای بلند و زیبا، پل های طولانی و محتشم، میدان های سرسبز و خرم می باشد. چهره تاشکند روز به روز تغییر می یابد. همه ساله در تاشکند ده ها ساختمان مدرن، پل ها و جاده های نو برپا می شود.

جمعیت تاشکند از دو ملیون و نیم نفر افزایش یافته است. برای تامین رفت و آمد اهل شهر و مهمانان وسایل نقلیه گوناگون از قبیل مترو و اتوبوس و تاکسی شبانه روز در خدمت است. در تاشکند ساختمان های فرهنگ از قبیل موزه ها و کتابخانه ها و سالن های سینما و تئاتر در هربخش شهر برپا شده است.

در سالهای اخیر ساختمان های مدرن و محتشم برای کودکان و دبستان و دبیرستان و لیسه و کالج ها و دانشگاه ها و دانش سراها برپا شده است.

بعد از استقلال ساختمان های مسکونی پرمهابت و مجهز با هر گونه وسایل زندگی و همچنان رستوران ها و کاخ های عروس احداث شده که هر یک نمای ویژه خود دارد.

برای آموزش و پرورش نسل کامل در شهر تعداد زیاد میدان های ورزش و سالن ها و سایر انشآت موجود است.

در مرکز شهر اخیراً یک کاخ انجمن ها برپا شده است که مساحت مفید داخل آن شصت هزار متر مربع است. در تاشکند چندین هتل های پر عظمت و پنج ستاره ای منتظر تشریف آوری توریستان و میهمانان خارجی و داخلی است. میتوان گفت که اگر جنت روی زمین است، همین است و همین است و همین است.

1-mashq. Quyidagi gap va jummalarni fors tilidan o‘zbek tiliga o‘giring.

تاشکند بزرگترین شهر های آسیای مرکزی است. در این نزدیکی جشن ۲۲۰۰ سالگرد شهر برگزار گردید. در تاشکند چند رود کوچک میگذرد. در شهر سرسبزی بحدی است که مانند یک باغ بزرگ است. خیابان ها و پل ها و ساختمان های پر عظمت و میدان های سرسبز به زیبایی شهر می افزاید. قیافه تاشکند سال به سال تغییر می یابد. در جای بنا های کهنه و گل کاری ساختمان های چند طبقه ای مسکونی و فرهنگی قد راست می کند.

تاشکند یک شهر پر جمعیت است. علاوه بر شهر نشینان دو ملیون و نیم نفر روزانه صد ها هزار میهمان از خارج و اطراف و اکناف کشور اینجا می آیند. اتوبوس، مترو تا کسی در خدمت شهریان و میهمانان است. هر بخش شهر سرشار از سالن های مهمان سرا و سینما و تئاتر می باشد. در این شهر صد ها کودکستان، دبستان و دبیرستان و دانش سرا ها فعالیت می کند. هر یک ساختمان مسکونی نوبنیاد طرح و شمایل خود ویژه دارد. برای علاقمند ان فوتبال و تنیس و سایر بازی ها ده ها میدان ورزش و سالن ها موجود است. هتل های تاشکند مورد پسند توریستان خارجی است. توریستان از مدرسه ها و مساجد پروقار و محتشم قدیمی و نوبنیاد تاشکند دید ن می کنند. تاشکند واقعا یک شهر مدرن و دیدنی است.

2-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Toshkent O‘zbekiston respublikasining poytaxti. O‘tgan yili Toshkentning 2200 yilligi nishonlandi. Toshkent bog‘ va xiyobonlarini ikki uchta anhor suv bilan ta‘minlaydi. Toshkentning ko‘chalari keng, maydonlari ko‘kalamzor, ko‘priklari mahobatlidir. Chetdan qaraganda Toshkent katta bir bog‘ni eslatadi.

Shahar kundan kunga yangilanib, eski bir qavatli binolar o‘rniga ko‘p qavatli binolar qad ko‘tarmoqda.

Toshkent aholisi yildan-yilga ko‘payib bormoqda. Hozir shahar aholisi va mehmonlarga xizmat ko‘rsatish uchun metro, avtobuslar, taksi va boshqa transport vositalari ishlab turadi.

Toshkentda har yili yuzlab turar joylar va ma‘muriy va madaniy binolar barpo bo‘lmoqda. Bog‘cha va oliy ta‘lim muassasalari qurilishiga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Oxirgi yillarda 100 ga yaqin litsey va kollejlari qurildi.

Barkamol avlod tarbiyasi maqsadida o‘nlab stadion va sportzallari faoliyat ko‘rsatmoqda. Toshkentda ko‘plab mehmonxonalar turistlar va mehmonlarga muntazir.

3-mashq. Quyidagi savollarga yozma javob bering.

- ۱- تاشکند پایتخت کدام کشور است؟
- ۲- ۲۰۰۲مین سالگرد این شهر کی برگزار گردید؟
- ۳- از تاشکند چه رود ها میگذرد؟
- ۴- آیا شهر تاشکند درخت و سرسبزی زیاد دارد؟
- ۵- در تاشکند چه نوع ساختمان ها به نظر می رسد؟
- ۶- در تاشکند کار های ساختمانی هنوز هم صورت می گیرد؟
- ۷- جمعیت تاشکند چقدر می باشد؟
- ۸- آیا شهر برای حمل و نقل مسافرین و سایل کافی دارد؟
- ۹- برای اطفال و جوانان چه نوع بناها برپا می شود؟
- ۱۰- آیا ساختمان های نو به یک دیگر شباهت دارد؟

- ۱۱ - جوانان کجا میتوانند ورزش کنند؟
 ۱۲ - برای توریستان خارجی و میهمانان هتل کافی دارد؟
 ۱۳ - این شهر را چطور می شود تعریف کرد؟

O'tgan zamon davom fe'li **ماضی استمراری**

O'tgan zamon davom fe'li fe'lning o'tgan zamon negiziga [mi] old qo'shimchasi va shaxs-son qo'shimchalari qo'shish orqali yasaladi. Masalan:
 گفتن ← گفت: می + گفت + م = می گفتم

Ko'plik:

Birlik:

[migoftim] ما می گفتیم

I من می گفتم [migoftam]

Biz aytardik

Men aytardim

[migoftid] شما می گفتید

II تو می گفتی [migofti]

Siz aytardingiz

Sen aytarding

[migoftand] آنها می گفتند

III او می گفت [migoft]

Ular aytardilar

U aytadi

Prefiksli fe'llarda [mi] old qo'shimchasi prefiksdan keyin fe'l qismiga qo'shiladi. Masalan: Men ko'tarildim. Qo'shma fe'llarda [mi] old qo'shimchasi ot qismidan keyin fe'llarga qo'shiladi. Masalan:

Sen o'qirding تو درس می خواندی

U tashqariga chiqardi او بیرون می آمد

O'tgan zamon davom fe'lining bo'lishsiz shakli می [mi] old qo'shimchasidan oldin نه [na] inkor yuklamasini orttirish yo'li bilan yasaladi. Masalan:

Men bormasdim من نمی رفتم –
Siz kirib kelmadingiz شما در نمی آمدید –
Ular fikirlamasdilar آنها فکر نمی کردند –

O'tgan zamon davom fe'lida urg'u می [mi] old qo'shimchasiga tushadi.

O'tgan zamon davom fe'lining bo'lishsiz shaklida urg'u نه [na] inkor yuklamasiga tushadi: Masalan:

Men ammaning oldiga bormoqchiydim
من می خواستم نزد عمه ام بروم
Siz menga kitob berolmasdingiz
شما نمی توانید به من کتاب بدهید

4-mashq. Quyidagi fe'llarni o'tgan zamon davom fe'li shaklida tuslang.

دیدن، استفاده کردن، در آوردن، آمدن، بازگشتن، باز کردن،
بخشیدن، فرو بستن، پاسخ دادن.

5-mashq. Quyidagi fe'llarni o'tgan zamon davom fe'lining bo'lishsiz shaklida tuslang.

پیوستن، پس آمدن، تکلیف دادن، توانستن، بازخواستن، پرسیدن،
حرف زدن، بر آمدن.

6-mashq. Quyidagi gaplardagi fe'llarni o'tgan zamon davom fe'li shaklida qo'yib chiqing.

دانش آموزان تا روز کلاس زبان فارسی کار (کردن) و بیشتر بموسیقی (گوش دادن) و یا نمایش های تلویزیون را (تماشا کردن). در کلاس زبان فارسی (توانستن) به پرسش های استاد جواب بگویند. استادان از تنبلی آنها (ناراحت شدن). دانش آموزان با استعداد برای همه کلاس ها (آمادگی گرفتن). آنها از امتحانات با نمره های اعلی (گذشتن) و به دانشگاه ها (داخل شدن). دانش آموزان ناقابل به هیچ یک از موسسات تحصیلات عالی (داخل نشدن). آنها (مجبور بودن) در کارهای سنگین و دشوار مشغول شوند.

7-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o'giring. Fe'llarni o'tgan zamon davom fe'li shaklida ishlat.

Xurshid futbol o'yiniga qiziqardi. U darslarini tayyorlamas va kuni bo'yi bolalar bilan futbol o'ynardi. Uyda onasiga yordam bermasdi. Otasi har kuni unga tanbih berardi. Xurshid uydan chiqishi bilan bu tanbihlarni esdan chiqarardi. O'qituvchi uning dangasaligidan litsey mudiriga shikoyat qilardi. U har yili imtihonlarni yaxshi topshirolmasdi. Do'stlari uning dangasaligidan kulishardi. U o'zining kundan-kunga ahvoli yomonlashib borayotganini tushunmasdi.

Ona shahar haqida suhbat

گفتگو در باره شهر زادگاه

استاد: - شاگردان عزیز، سلام علیکم. بیائید امروز در باره شهر زادگاه شما صحبت کنیم.

دانش آموزان: - استاد محترم سلام علیکم. هر چه شما می فرمائید ما با جان و دل حاضریم انجام دهیم.

استاد: - خانم خدیجه، شما حاضرید در باره زادگاه خود صحبت کنید؟

خدیجه: - با دل و جان استاد. من شهر زادگاهم را از جان دوست دارم و حاضرم به پرسش های شما پاسخ بدهم.

استاد: - لطفا بگوئید زادگاه شما چه شهری است؟

خدیجه: - ما اهل بخارا هستیم. این شهر را شعرای گذشته خیلی مدح کرده اند. رودکی در باره آن نوشته است: بوی جوی مولیان آید همی یاد یار مهربان آید همی

استاد: - به، به! شما زادگاه جالبی دارید؟ جوی مولیان از کجا می گذرد.

خدیجه: - این رود کوچک از مرکز شهر می گذرد و هنوز هم به این نام یاد می گردد.

استاد: - مساحت و جمعیتش چقدر است. کی برپا شده است.

خدیجه: - مساحت شهر خیلی وسیع است ولی دقیق نمی دانم چون شهر روز بروز وسیع تر می شود. جمعیت آن حدود پانصد هزار باشد.

استاد: - آیا در بخارا آثار تاریخی زیاد است؟ توریستان می آیند؟

خدیجه: - شهر بخارا سرشار از آثار تاریخی است و همه ساله ده ها هزار توریستان برای دیدن کردن از این شهر می آیند. برای توریستان و میهمانان خارجی هتل های مدرن و مجهز و راهنما ها حاضرند.

استاد: - آیا ساختمان های جدید هم برپا می شود؟

خدیجه: - همه ساله صد ها ساختمان مسکونی و فرهنگی و اداری چند طبقه ای برپا می شود که به زیبایی شهر می افزاید.

استاد: - خیر ببنی خدیجه، یک اطلاع مفصل حاصل کردیم. امیدواریم روزی میهمان شهر شما شویم.

ضرب المثل ها Maqollar

در بهشت است هر که در وطن است

Har kim o‘z vatanida jannatdadir

خاک وطن از ملک سلیمان خوشتر

Har kimning vatani Sulaymon mulkidan afzal (o‘z uyim o‘landan to‘shagim)

این خانه قشنگ است ولی خانه من نیست

Bu uy go‘zal, lekin menikimas-da!

Mustaqil ishga topshiriq.

Har kim o‘z tug‘ilgan vatani haqida hikoya yozsin.

12-DARS

واژگان

ganjina, maxzan	[ganjine]	گنجینه
qo‘lyozma	[nosxe-ye xatti]	نسخه خطی
ilmiy tekshirish	[pažuhešgāh]	پژوهشگاه
muassasi		
hisoblanmoq		به شمار رفتن
qo‘lyozma	[dast navis]	دست نویس
toshbosma		چاپ سنگی
saqlanmoq		نگهداری شدن
asar	[asar]	آثر [آثار]
soha	[rešte]	رشته
tilshunoslik	[zabānšenāsi]	زبان‌شناسی
huquq	[hoquq]	حقوق
astronomiya	[elm-e nojum]	علم نجوم
dorishunoslik	[dārušenāsi]	داروشناسی
san‘at	[honar]	هنر
matematika	[riyāzi]	ریاضی
kimyo	[šimi]	شیمی
geometriya	[handase]	هندسه
geologiya	[zaminšenāsi]	زمین‌شناسی
bitmoq, yozmoq	[ta‘lif kardan]	تالیف کردن
qimmatli, nodir	[gerānbahā]	گران بها
asar	[qarn]	قرن
devon	[divān]	دیوان
kuliyot (asarlari)	[kolliyat]	کلیات
majmuasi		
jamlanmoq	[gerdāvari šodan]	گرد آوری شدن

kun sayin	[ruzafzun]	روز افزان
ko‘paymoq	[afzāyeš yoftan]	افزایش یافتن
sa‘yi-harakati	[be ehtemām-e]	به اهتمام
bilan		
fihrisť (asarlar	[fehrest]	فهرست
ro‘yxati)		
o‘z ichiga olgan	[hāvi]	حاوی
ixťisosi bo‘yicha	[taxassosi]	تخصصی
so‘fiylik	[tasavvof]	تصوف
chop bo‘lmoq		به چاپ رسیدن
tashkilot	[nehād]	نهاد
tan olinmoq		شناخته شدن
himoyaga olinmoq		مورد حمایت قرار گرفتن
ayollar poyafzali	[orosi]	ارسی
kutib olmoq		استقبال کردن
Yashamoq		سکونت داشتن
kirish imťihonlari		امتحانات کنکور
konkursi		
xususiť klinika	[matab]	مطب
nafis	[zarif]	ظریف
beźalģan	[mozahhab]	مذهب
saylanma	[montaxab]	منتخب

گنجینه نسخ خطی

پژوهشگاه خاورشناسی اکادمی علوم جمهوری ازبیکستان یک گنجینه نسخ خطی بشمار می رود. در این مخزن نسخ خطی در حال

حاضر بیش از ۶۰ هزار جلد کتاب دست نویس و حدود ۵۰ هزار جلد کتاب چاپ سنگی به زبان های ترکی ازبکی و فارسی و عربی نگهداری می شود.

آثار علمی و دینی که در این موسسه نگهداری می شود در رشته های مختلف مانند ادبیات و تاریخ و زبانشناسی و فلسفه و حقوق و نجوم و طب و داروشناسی و جغرافیا و هنر موسیقی و علوم ریاضی و شیمی و هندسه و زمینشناسی تالیف شده اند. در این گنجینه آثار علمی و ادبی گرانبها و از قرن های گذشته از جمله نسخه های دست نویس آثار یوسف خاص حاجب، محمود کاشغری، علامه زمخشری، ابو علی ابن سینا، فارابی، نظامی گنجوی، مولانا جلال الدین رومی، حافظ شیرازی، امیر علیشیر نوایی، فضولی، میرزا عبد القادر بیدل، مشرب و دست نویس دیوان و کلیات صد ها شاعر و نویسندگان دیگر گرد آوری شده است. اکنون تعداد کتاب های دست نویس این گنجینه بطور روز افزون افزایش می یابد.

به اهتمام گروهی از کارمندان و پژوهشگران این موسسه "فهرست دست نویس های شرقی اکادمی علوم ازبیکستان حاوی یازده جلد و چند فهرست تخصصی در رشته های تاریخ، طب، تصوف و علوم طبیعی بچاپ رسیده است". طی سالهای گذشته تعداد زیادی از آثار علمی خوارزمی، فارابی، ابن سینا و بیرونی و همچنین آثار تاریخی مانند "تاریخ طبری" و "تاریخ کامل" ابن الاثیر و "تاریخ جهان گشای" جوینی و "ظفرنامه" شرف الدین علی یزدی و سایرکتب از فارسی و عربی به زبان ازبکی و روسی ترجمه و چاپ شده است. در اخیر باید گفت که این نهاد از طرف یونسکو به عنوان یکی از بزرگترین مراکز نسخ خطی جهانی شناخته شده و مورد حمایت قرار گرفته است.

1-mashq. Matn bo'yicha savollarga javob bering.

۱- پژوهشگاه خاورشناسی بنام ابو ریحان بیرونی در کدام

شهر است؟

- ۲- در این موسسه در حال حاضر چند جلد اثر دست نویس و چاپ سنگی موجود است؟
- ۳- آثار موجود در پژوهشگاه مربوط کدام رشته های علوم می باشد؟
- ۴- این آثار متعلق به کدام دانشمندان و شعراست؟
- ۵- شما از این شخصیت ها آثار کی را خواندید؟
- ۶- کتاب های این پژوهشگاه امروز نیز افزایش می یابد و از کدام منابع؟
- ۷- چند جلد فهرست دست نویس های شرقی تابحال چاپ شده است؟
- ۸- طی سالهای گذشته آثار کدام دانشمندان بچاپ رسیده است؟
- ۹- آثار این گنجینه به کدام زبان ها تالیف شده است؟
- ۱۰- شما در باره تاریخ ازبیکستان چه کتابی قدیمی خواندید؟
- ۱۱- گنجینه نسخ خطی از طرف کدام سازمان بین المللی تحت حمایت گرفته شده است؟

2-mashq. Quyidagi gaplarni fors tilidan o'zbek tiliga o'giring.

پژوهشگاه خاورشناسی در تاشکند واقع است. در این مخزن بیش از شصت هزار اثر دست نویس و چاپ سنگی گرد آوری شده است. آثار دست نویس بزبان های ترکی ازبیک، فارسی و عربی نوشته شده است. بیشتر اثر آن در رشته ادبیات و تاریخ است. تعداد زیاد از علوم طبیعی مانند ریاضیات و هندسه و زمینشناسی در این مخزن بهترین نسخه های دست نویس علی شیرنوی، بابر، رومی، حافظ شیرازی، فضولی و مشرب و سایر شعرا پیدا می شود.

هنوز در دست مردم کتاب های قدیمی دست نویس و چاپ سنگی زیاد است. پژوهشگاه هر سال تعداد معدود کتاب از مردم می خرد. در این موسسه یک عده پژوهشگران معروف مانند عبیدالله کریموف،

عصام الدین ارینبایوف و دیگران کار کرده اند. آنها یازده جلد فهرست نسخ خطی شرقی را تهیه و چاپ کرده اند. بسیاری از آثار عربی و فارسی به زبان ازبکی ترجمه و چاپ شده است. کتاب بهترین دوست انسان است.

3-mashq. Fors tiliga yozma tarjima qiling.

Sharqshunoslik ilmiy-tadqiqot instituti qo'lyozma asarlar ganjinasi hisoblanadi. Bu kitob maxzanida 60000 qo'lyozma va 50000 dan ortiq toshbosma asarlar jamlangan. Bu asarlar turkiy (o'zbek), fors va arab tillarida yozilgan. O'rta asrlardan bobolarimiz Zamaxshariy, Ibn Sino, Beruniy, Forobiy va boshqalar asarlarini arab yoki fors tilida yozganlar. Bu maxzanda tabiiy ilmlar, adabiyot, tarix va boshqa ilmlarga oid asarlar jamlangan. Alisher Navoiy, Bobir, Ogahiy va boshqa shoirlarning noyob asarlari shuerda saqlanadi.

Bir qator olimlarning sa'yi harakati bilan 11 jildli qo'lyozmalar ro'yxati e'lon qilindi. O'tgan yillar davomida o'nlab kitoblar arab va fors tilidan o'zbek tiliga tarjima qilindi.

Abu Rayhon Beruniy nomidagi sharqshunoslik institutida saqlanayotgan qo'lyozma asarlar xalqimizning bitmas-tuganmas ma'naviy boyligidir.

Bu asarlarni o'qigan odamlar boy ilmiy va madaniy tariximizdan ko'p haqiqatlarni kashf qiladi.

■ بَله [bale], آره [āre], چرا [čerā] ta'kid yuklamalari

بله va آره yuklamalari o'zbekcha "ha" ta'kid yuklamasini ifodalaydi. چرا yuklamasi "nega" ta'kid yuklamasini ifodalaydi.

آره yuklamasi me'yoriy til va og'zaki nutqda baravar ishlatiladi. آره yuklamasi ko'proq og'zaki nutqda ishlatiladi.

چرا yuklamasi esa savol ohangidagi gaplarga musbat ohangida javob o'rnida ishlatiladi. Masalan:

فرمایشی؟ چیزی می خواهید؟ بله، یک تلفون مایل می خواهم.

Buyuring, nima kerak edi? ha, bir mobil telefon kerak edi.

چیز دیگر لازم ندارید؟ چرا یک کارت تلفون هم لازم دارم.

Boshqa hech narsa kerak emasmi? Nega, bir to'lov kartasi ham kerak.

4-mashq. Quyidagi savollarga ta'kid yuklamalarini ishlatib yozma javob bering.

- ۱- در بازار میوه ها ارزان است؟
- ۲- شما غیر از میوه چیز دیگری لازم دارید؟
- ۳- تو به تماشای فیلم تازه در باره معجزه عشق نرفتی؟
- ۴- این ارسی ساخت ازبیکستان از خارجی بدتر است؟
- ۵- شما از دوست خود در میدان استقلال استقبال کردید؟
- ۶- آیا دانشمندان مسابقات ورزش را دوست ندارند؟
- ۷- خواهر شما لباس های زمستانی را هنوز نخرید؟
- ۸- آیا این پارک بزرگ زیبا نیست؟
- ۹- شما در شهر تاشکند سکونت دارید؟
- ۱۰- برادر شما از سفر ایران باز نگشته است؟
- ۱۱- آیا پدر شما از سمرقند هدیه نیاورده است؟

■ نه [na], خير [xeyr], نخير [naxeyr] inkor yuklamalari

نه va خير inkor yuklamalari o‘zbek tilida “yo‘q” ma’nosini ifodalab, نه yuklamasi nutqda ko‘proq ishlatiladi va خير, نخير yuklamalari ko‘proq rasmiy doiradagi suhbatda ishlatiladi. Masalan:

تو امسال به استراحتگاه جوانان می روی؟ - نه، من امسال امتحانات کنکور دارم.

Sen bu yil yoshlar dam olish maskaniga borasanmi? Yo‘q, bu yil kirish imtihonim bor.

آیا برادر بزرگتر شما ماشین دارد؟ نخیر، هنوز برای خرید ماشین پول ندارد.

Katta akangizni mashinasi bormi? Yo‘q, hali mashina olishga puli yo‘q.

مادر شما به مطب رفته است؟ خير، او به درمانگاه رفت.

Onangiz xususiy klinikaga bordimi? Yo‘q, u shahar poliklinikasiga ketdi?

5-mashq. Quyidagi gaplarni inkor yuklamalarini ishlatib tarjima qiling.

Omon ota-onalar majlisiga kelgani yo‘q. Shamsi kitobxonadan darslik olgani yo‘q. Suhrob hali biron boks musobaqasida qatnashgani yo‘q. Salima litseyni bitirgani yo‘q. Sen menga daftaringni bermading. Ular uyga berilgan vazifani bajarmadi. Biz ko‘lda qayiq haydamadik. Avtobus bekatidan qo‘zg‘olgani yo‘q. Men

she'rlar kitobini topmadim. O'qituvchi bizni kitob ko'rgazmasiga yubormadi. Yo'q, ukam maktabga bormaydi.

گفتگو Suhbat

دلشاده: - سلام دوست عزیز! حالت چگونه؟ چه خبر تازه؟
آرزو: - چیزی تازه نیست. امروز به کتابفروشی رفته بودم، آنجا کتابهای زیادی از تاریخ و ادبیات و فلسفه و زبانشناسی دیدم.

دلشاده: - چیزی خریدی؟
آرزو: - آره. یک دیوان ظریف غزلیات علی شیر نوایی و یک کتاب بزرگ با میناتورهای مذهب "بابرنامه" و دیگر "ظفر نامه" یزدی را خریدم.

دلشاده: - چه کتابهای گران بها خریدی. تو متوجه نشدی، آنجا اشعار منتخب ارکین و احدوف بود؟
آرزو: - چرا! آنجا کتابهای ارکین و احدوف و همچنان از شعرا و نویسندگان از بیک زیاد است.

دلشاده: - تو چیزی از کتابهای شعرای معاصر خریدی؟
آرزو: - نخیر، دیگر با خود پول اضافی نداشتم.
دلشاده: - من به کتابهای فارسی، ابن سینا، محمود زمخشری بسیار علاقه دارم. هر وقت حقوق ما هانه گرفتم می روم چند کتاب برای خود می خرم.

آرزو: - تو خبر داری اینگونه کتابهای قدیمی در کتابفروشی اکادمی علوم می باشد. چون این کتابها را کارمندان علمی پژوهشگاه خاورشناسی بنام ابوریحان بیرونی آماده و چاپ می کنند.
دلشاده: - بله، عزیزم، می دانم. ولی در کتابفروشیهای چارسو هم هر گونه کتابهای چاپی و دست نویس می توان پیدا کرد.
آرزو: - بله قربان، آنجا می شود کتابهای چند صد ساله را پیدا کرد. هر وقت رفتی بمن بگو با هم می رویم.

دلشاده: - حتما جانم. عجالتا خدا نگهدار.
آرزو: - خدا حافظ، عزیزم، تا دیدار!

ضرب المثل ها Maqollar

تا بدان جا رسید دانش من که بدانم هنوز نادانم (ابو شکور بلخی)
To shu joyga yetdi bilimim, angladimki hanuz
nodonman

هر که نخواند چه داند و هر که نداند چه تو اند؟
O‘qimagan nimani biladi, bilmagan nimani
evlaydi

Mustaqil ish:

“Litsey kutubxonasi” mavzusida bayon yozing.

13-DARS

واژگان

chol, qariya	[pirmard]	پیر مرد
ov	[šekār]	شکار
beli bukchaygan		پشت خمیده
yong‘oq daraxti	[deraxt-e gerdu]	درخت گردو
ekmoq	[kāštan]	کاشتن
qolmoq		باقی مانده
kech mevaga		دیر میوه دادن
kirmoq		تعجب کردن
taajjublanmoq		تعظیم کردن
ta‘zim bajo etmoq		خواستن
chaqirmoq	[xāstan]	کیسه طلا
bir xalta tilla		طلای خالص
sof tilla		نیات پاک
pok niyatlar		پاداش
mukofot		بدین ترتیب
shunday qilib		نیات نیک
yaxshi niyatlar		نهال
nihol, ko‘chat		نهال نشانی
ko‘chat ekish		هدیه
hadya, tuhfa		اظهار تشکر کردن
minnatdorchilik		
bildirmoq		
mukofot	[jāyeze]	جایزه
sofdil	[pāktiynat]	پاک طینت
gapirmoq,		صحبت کردن
gaplashmoq		

rasm, foto suvrat		عکس
palto		پالتو
tish pasta		خمیر دندان
bog'cha		باغچه
eski, to'zib ketgan		کهنه و فرسوده
koptok	[tup]	توپ
o'rik	[qeysi]	قیسی
gilos	[gilās]	گیلاس
chuqurlik	[čāh]	چاه
chelak	[satl]	سطل
quymoq	[por kardan]	ریختن (ریز)
to'ldirmoq		پر کردن
mo'l hosil		حاصل فراوان
pishmoq		رسیدن
savob	[savāb]	ثواب
gumbaz	[gombad]	گنبد
bezori, axloqsiz	[nāahl]	نااهل

پادشاه و پیر مرد باغبان

روزی پادشاهی برای شکار از شهر خارج شد. به باغی رسید که پیر مرد دهقانی با پشت خمیده و موهای سفید در آنجا درخت گردو می کاشت. معلوم بود که از عمر پیر مدت زیادی باقی نمانده است. چون درخت گردو دیر میوه می دهد پادشاه از کار پیر مرد تعجب کرد. به او گفت: "ای پیر! چرا درخت گردو می کاری؟ تو که مدت زیادی زنده نخواهی ماند تا میوه آن را بخوری؟"

پیر مرد در برابر پادشاه تعظیم کرد و جواب داد: "شاهنشاهی دیگران کاشتند ما خوردیم. ما می کاریم تا دیگران بخورند."

پادشاه از جواب عاقلانه پیرمرد خوشش آمد و گفت: آفرین! باز خزانه دارش را خواست و دستور داد که یک کیسه طلا به پیرمرد بدهد. خزانه دار یک کیسه طلای خالص به پیرمرد دهقان داد. دهقان بار دیگر تعظیم کرد و گفت: "هیچ کسی زودتر از من میوه این درخت را نخورد" پادشاه از این جواب بیشتر خوشش آمد و گفت: "آفرین" خزانه دار یک کیسه طلای دیگر به پیرمرد داد. آن وقت دهقان یک بار دیگر به پادشاه تعظیم کرد و گفت: "هر کسی با نیت پاک یک کاری کند حتما پادشاه آن را می گیرد!"

پادشاه از این جواب پیرمرد دهقان خوشحال شد و یک بار دیگر "آفرین" گفت و خزانه دار یک کیسه دیگر طلای خالص به دهقان داد. بدین ترتیب پیرمرد پاک طینت سه بار جایزه نیت نیکش را گرفت.

1-mashq. Savollarga yozma javob bering.

- ۱- پادشاه برای چی خارج شهر رفته بود؟
- ۲- سر راه کی را دید؟
- ۳- این دهقان جوان بود یا پیر؟
- ۴- او چه نوع نهالی می کاشت؟
- ۵- پادشاه چرا تعجب کرد؟
- ۶- پادشاه به پیرمرد چه سوالی داد؟
- ۷- پیرمرد در جواب چه گفت؟
- ۸- آیا از جواب پیرمرد پادشاه خوشش آمد؟
- ۹- پادشاه در مقابل جواب عاقلانه چه هدیه داد؟
- ۱۰- دهقان چگونه اظهار تشکر کرد؟
- ۱۱- این بار جواب پیرمرد خوشایند بود؟
- ۱۲- دهقان در مقابل جایزه دوباره چه گفت؟
- ۱۳- پادشاه بخاطر چه کیسه سوم طلا داد؟

۱۴- آیا شما هم در عمر خود یک درختی کاشتید؟

2-mashq. Quyidagi jummalarni o‘zbek tiliga o‘giring.

برای شکار رفتن، از شهر خارج شدن، به باغ رسیدن، پیر یرد با پشت خمیده، دهقان موهای سفید شده، درخت گردو کاشتن، از عمرش مدت زیاد باقی نماندن، دیر میوه دادن، از کار کسی تعجب کردن، درخت گردو کاشتن، مدت زیاد زنده ماندن، میوه درخت را خوردن، در برابر کسی تعظیم کردن، دیگران کاشتند ما خوردیم، ما می کاریم دیگران می خورند، از جواب عاقلانه خوش کسی آمدن، خزانه دار را خواستن، دستور دادن، یک کیسه طلا دادن، بار دیگر تعظیم کردن، هیچ کس زود تر میوه نخوردن، یک بار دیگر تعظیم کردن، با نیت پاک کار کردن، حتما پاداش گرفتن، بدین ترتیب، پیر مرد پاک طینت، جایزه نیت نیک.

3-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘giring.

Bir podshoh kunlardan birida ovga chiqibdi. Shahardan tashqarida bir bog‘ uchrabdi. Bu bog‘da bir soch-soqoli oqargan chol daraxt ekayotgan ekan. Podshoh ajablanibdi. “Yong‘oq kech meva beradi bu chol mevasini yermikin?”-deb o‘ylabdi. Keyin cholga qarab: “Sen mevasini yeyishga ulgurmaysanku, nega yong‘oq ekyapsan?”-debdi. Chol kulib debdi: “Bobolar ekanini biz yedik, biz eksak nevaralar yeydi,”-debdi.

Bu ma’nolik javob podshohga yoqibdi, “Ofarin,”-deb xazinachiga qarabdi. Xazinachi bir xalta tilla

beribdi. Chol podshohga ta'zim qilib debdi: "Hech kim menday tez ekkan daraxtni mevasini yegan emas".

Podshoh bu lutfdan xursand bo'lib, "Ofarin", debdi. Xazinachi yana bir xalta tilla beribdi.

Chol xursand bo'lib: "Har kishi pok niyat bilan bir ish qilsa albatta mukofotini oladi", -debdi.

Podshohga bu javob o'ta yoqibdi, yana "ofarin" debdi. Xazinachi yana bir xalta tilla beribdi. Shunday qilib chol yaxshi niyat bilan boshlagan ishini uch marta mukofotini olibdi.

■ Egalik olmoshlarining qisqa shakli

ضمایر پیوسته

Egalik olmoshlarinig qisqa shakli yoki egalik qo'shimchalari fors tilida [zamāyer-e peyvaste] deb ataladi. Bu qo'shimchalar fors tilida ham o'zbek tilida ham egalikni ifodalab so'zlarning oxiriga qo'shiladi.

Ko'plik

- (i) miz مان
- (i) ingiz تان
- (i) ilari شان

Birlik

- (i) im am I م
- (i) ng at II ت
- (i) aš sh III ش

Masalan:

onamiz – مادرمان
onangiz – مادرتان

onam – مادرم
onang – مادرت

onanglar — مادرشان

onasi — مادرش

Imlosi:

1. Agar egalik olmoshining qisqa shakli undosh bilan tugallangan soʻzlarga qoʻshilsa orasida qoʻshimcha boʻlmaydi. Masalan:

پدر + م = پدرم: دختر + ت = دخترم

2. Agar soʻz choʻziq ā [ā] yoki u [u] bilan tugasa egalik qoʻshimchalaridan oldin y [y] tovushi orttiriladi. Masalan:

Koʻplik
I صدایمان - ovozimiz
II صدایتان - ovozingiz
III صدایشان - ovozinglar

Birlik
I صدایم - ovozim
II صدایت - ovozing
III صدایش - ovozi

3. Agar soʻz e [e], i [i] yoki ey [ey] bilan tugasa birlikda egalik qoʻshimchalaridan oldin bitta alif [alif] orttiriladi. Masalan:

I خاله ام	خاله مان	عروسی ام	عروسی مان
II خاله ات	خاله تان	عروسی ات	عروسی تان
III خاله اش	خاله شان	عروسی اش	عروسی شان

4-mashq. Quyidagi soʻzlarni birlik va koʻplikda egalik qoʻshimchalari qoʻshib chiqing.

برنامه، مو، نی، آقا، انگلیس، استاد، استراحتگاه، اضافه.

5-mashq. Quyidagi gaplarda uch nuqta o‘rniga egalik qo‘shimchalarini kerakli shaxs va sonda qo‘ying.

استاد به زبان فارسی صحبت می کند. پالتو خیلی زیبا است. تو عکس را ندیدی. هر روز دست ها را با صابون بشوئید. دندان ها را با خمیر دندان پاک کنید. دختر عمو به خانه ما آمد. من برای گل های باغچه را نشان دادم. من با برای خرید شاپو به فروشگاه بزرگ رفتیم. کیف خیلی کهنه و فرسوده شده است. پدر گفت: برای یک کیف قشنگ می خرد.

6-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘giring. Egalik olmoshlarini qisqa shaklini qo‘ying.

Bizning uyimiz Chilonzor dahasida joylashgan. Sening litseying qaysi ko‘chada? Ularning onasi maktabda dars beradi. Singling nechanchi sinfda o‘qiydi. Otangning magazinida nima sotiladi? Ruchkamizni siyohi tugadi. Bizning shahrimiz katta. Bozorlari odamlar bilan gavjum. Qishlog‘ingizda odamlar nima bilan shug‘ullanadi? Seni kitobing uyda qoldimi? Daftarini portfeligasolib qo‘y. Kechqurun darslaringni tayyorla.

7-mashq. Quyidagi gaplarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

در دبیرستانان ورزشگاه وجود دارد؟ سالن ورزشمان در طبقه دوم قرار دارد. مسابقه فوتبالشان امروز برگزار می گردد. تو لباس

ورزشی ات را آورده ای؟ بله، لباسم توی کیف است. برای دوستش یک کتاب جالب هدیه داد. سفرمان به خیوه به روز جمعه تعیین گردید. تو اول درس ها یت را آماده کن بعد بازی می کنی. برای خواهرش یک توپ خرید. صدایتان چرا شنیده نمی شود؟ الهام کتاب درسی اش را روی میز گذاشت.

گفتگو Suhbat

جمشید: - ساراجان خانه ات در کدام محله است؟
سارا: - خانه مان در محله یونس آباد است.
جمشید: - خانه تان چند طبقه است؟
سارا: - خانه مان دو طبقه است.
جمشید: - آیا شما باغ هم دارید؟
سارا: - چرا؟ یک باغ بزرگ هم داریم؟
جمشید: - درخت های باغ تان را کی نشانده بود؟
سارا: - به گفته پدرم یک تعداد درختان را پدر بزرگم نشانده بود و یک تعداد آن را پدرم کاشته است؟
جمشید: - آیا تو هم نهال نشانده ای.
سارا: - چرانه، ما با پدرم همه ساله از بازار نهال های انجیر و انار و سیب و قیسی و گیلان و انگور می آوریم. بجای درختان خشک شده نهال های نو می نشانیم. من به پدرم کمک می کنم نهال ها را می آورم و درچاه می گذارم، زیر نهال یک سطل آب می ریزم و با خاک پرش می کنیم.
جمشید: - در باغ تان درخت گردو هم کاشته شده؟
سارا: - آره، درخت گردو زیاد است. هر سال اگر آب و هوا خوب باشد حاصل فراوان می دهد. می خواهی برایت گردو بیاورم؟
جمشید: - بی زحمت. لازم نیست که تو زحمت بکشی هر وقت گرد و رسید تو مرا صدا کن با هایت کمک می کنم.

سارا: - خیلی ممنون، قربان، حتما صدایت می کنم. خیلی لطف کردی.

جمشید: - مرحمت زیاد. دیگر زحمت را کم می کنم.

سارا: - خدا نگهدار، جمشید!

ضرب المثل ها Maqollar

درخت کاشتن بهترین ثواب است

Daraxt ekish katta savob

گر دو گرد است ولی هر گرد و گرد و نیست

Yong‘oq dumaloq, lekin har bir dumaloq

yong‘oqmas

تربیت نا اهل را گرد و گان برگنبد است.

Badaxloqni tarbiyalash gunbaz tepasiga yong‘oq

qo‘yishday gap

Mustaqil ishga topshiriq.

Siz bahorda gul, ko‘chat o‘tqazayotgan kishilar

haqida hikoya tuzing.

14-DARS

واژگان

iste'dod	[leyāqat]	لیاقت
tartibsizlik,	[bisar-o sāmāni]	بی سروسامانی
notinchlik		
oliyqadr	[bozorgvār]	بزرگوار
yo'l olmoq		راه پیش گرفتن
vatanni sevish		احساس وطن
hissi		دوستی
yo'lga tushmoq		راهی شدن
murg'ak, kichkina	[kučulu]	کوچولو
bola		
otga minib		سوار اسب
nihojatda	[az baske]	از بسکه
uyquga ketmoq		خوابش بردن
orqada qolmoq		عقب ماندن
payqamoq, e'tibor	[motavajjeh	متوجه شدن
bermoq	šodan]	
oftob chiqmoq	[tolu' kardan]	طلوع کردن
urinmoq	[talāš kardan]	تلاش کردن
karvon izi		ردپای کاروان
issiqlik	[garmā]	گرما
chidab bo'lmas	[tāqatfarsā]	طاقت فرسا
darajada		
hushini yo'qotmoq		پیهوش شدن
uzoqdan		از دور
gumbaz	[gombad]	گنبد
ko'zga tashlanmoq		به چشم رسیدن

meshkob	[mešk]	مشک
shukrona bajo		شکرانه بجا آوردن
keltirmoq		
totli	[xoš maze]	خوش مزه
iqboli baland		با اقبال پیوند بودن
ishi yurmay		کار در بند ماندن
qolmoq		
ishi chigallashmoq		عقده بکار افتادن
yaratgan	[kardegār]	گردگار
to‘xtamoq	[tavaqqof kardan]	توقف کردن
hodisani gapirib		قضیه را بیان کردن
bermoq		
biyobon	[kevir]	کویر
yo‘ldan adashmoq		راه را گم کردن
taqsimlash	[taqsim bandi]	تقسیم بندی
(jadval) kun tartibi	[taqsim-e ovqāt]	تقسیم اوقات
yordamga		به یاری شتافتن
shoshilish		
vaqt o‘tkazish		وقت گذرانی
gavjum	[por ezdehām]	پراز دحام
bezak	[naqš-o negār]	نقش و نگار
bekat	[istgāh]	ایستگاه
asos soluvchi		اساسگذار
xabardor bo‘lmoq		مطلع بودن
o‘rta asrlar		سده های میانه

فرزند با لیاقت

بعد از وفات شاهرخ سلطان در شهرهای خراسان بی سروسامانی آغاز شد. پدر بزرگوار علی شیر با اهل خانواده اش طرف شیراز راه پیش گرفت. بعد از سکونت چند سال بنابر احساس وطن دوستی از راه دشت یزد سوی خراسان راهی شدند. شب تاریک بود. علی شیر کوچولو سوار اسب می رفت و از بسکه خسته بود خوابش برد. چون همه از خستگی با چشم خواب آلود راه می رفت به عقب ماندن علی شیر متوجه نشدند. علی شیر از اسب پائین افتاد ولی چون سخت خوابش برده بود بیدار نشد. اسبش هم چون خسته بود همانجا ایستاد.

وقتی آفتاب طلوع کرد علی شیر بیدار شد و دید که غیر از خودش در اطراف کسی نیست. او ترسید. ولی با عقل و هوش فهمید که حالا از داد و فریاد فائده ای نیست. بهتر است که برای یافتن راه خراسان تلاش کند. او رد پای کاروان را پیدا کرد و به راه افتاد. بعد از چند مدت گرمای هوا طاقت فرسا شد و از تشنگی نزدیک بود بیهوش شود. آن وقت از دور گنبدی به چشم رسید. رفته-رفته این سیاهی کوچک تر و کوچک تر می شد. بالا خره به آن سیاهی رسید. یک مشک پر آب بود. از آب آن نوشید و شکرانه بجا آورد. عجب اینکه پس از حرکت از یزد هیچ آب شیرین نخورده بود و این آب خیلی خوش مزه بود.

کسی کش هست با اقبال پیوند
نماند هر گز او را کار در بند
هزاران عقده گرافند به کارش
به آسانی گشاید کرد گارش

وقتی پدر و برادران علی شیر برای استراحت توقف کردند دیدند که علی شیر نیست. هر چه جستجو کردند او را نیافتند. یکی از ملازمان را بطرف یزد فرستادند. آن شخص بعد از کمی راه رفتن علی شیر را دید. علی شیر وقتی پیش پدر و برادرانش رسید قضیه را برای آنها بیان کرد. آنها از فرزند لایق و باهوش خوشحال شدند که در صحرای کویر راه را گم نکرد و از آب یافت شده نوشیدند.

1-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- شاهرخ سلطان به تیموریان چه نسبت دارد؟
- ۲- در این داستان در باره کی صحبت می کنند؟
- ۳- چرا خانواده علی شیر از شیراز به خراسان باز گشتند؟
- ۴- سر راه چرا علی شیر خوابش برد؟
- ۵- چرا پدر و برادران علی شیر پس ماندن علی شیر را ندیدند؟
- ۶- علی شیر وقتی از اسب بزمین افتاد بیدار شد؟
- ۷- کی علی شیر خودش را تنها دید؟
- ۸- آیا علی شیر از ترس داد و فریاد براه انداخت؟
- ۹- علی شیر چه اقدام کرد؟
- ۱۰- راه خراسان را از روی چه پیدا کرد؟
- ۱۱- چرا حال علی شیر بهم خورد؟
- ۱۲- آنوقت چه چیز به چشمش افتاد؟
- ۱۳- آن سیاهی در صحرا چه بود؟
- ۱۴- آیا این آب لذت ناک بود؟
- ۱۵- پدر و برادران علی شیر کی فهمیدند که علی شیر نیست؟
- ۱۶- علی شیر را چگونه پیدا کردند؟
- ۱۷- آیا پدر علی شیر تنبیه داد؟

2-mashq. Quyidagi birikmalarni o'zbek tiliga tarjima qiling.

بعد از وفات پادشاه، بی سر و سامانی، پدر بزرگوار، اهل خانواده، راه پیش گرفتن، سکونت چند ساله، احساس وطن دوستی، از راه دشت، راهی شدن، پسر کوچولو، سوار اسب شدن، از بسکه خسته بود، خواب بردن، با چشم خواب آلود، عقب ماندن، متوجه شدن، پائین افتادن، آفتاب طلوع کردن، با عقل و هوش فهمیدن، فائده از داد و فریاد، به یافتن راه تلاش کردن، رد پای کاروان، به راه افتادن، طاقت فرسا

شدن، بیهوش شدن، به چشم رسیدن، یک مشک پر آب، شکرانه بجا آوردن، آب خوش مزه، با اقبال بودن، کار دربند ماندن، به کار عقده افتادن، به آسانی گشودن، توقف کردن، قضیه را بیان کردن.

3-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘giring.

Shohrux sulton vafotidan so‘ng Xurosonda notinch davr boshlandi. Alisherning otasi oila ahli bilan Sherozga jo‘nadi. Sherozda bir necha yil yashagandan keyin vatanga qaytishdi. Yazd cho‘lida bir voqea yuz berdi. Otda ketayotgan Alisher uxlab qoldi. Otdan yerga yiqildi. Shunda ham uyg‘onmadi. Qorong‘ida uni hech kim ko‘rmadi. Ertalab uyg‘ondi. Atrofda hech kim yo‘q edi. Qo‘rqib ketdi. Lekin aqlli-hushli bola bo‘lgani uchun yig‘lamadi. Otga minib karvon izi bilan yo‘lga tushdi. Kun isidi. Bola qattiq chanqadi. Uzoqdan gunbazga o‘xshash qora ko‘rindi. Yetib bordi. Bir meshkob ekan. U suv ichdi. Ertalab otasi bola yo‘qolganini bildi. Bir mulozimni Yazd tomonga yubordi. Tezda Alisher bilan uchrashdi. Alisher otasiga boshidan kechirganlarini gapirib berdi. Otasi o‘g‘lining hikoyasidan xursand bo‘ldi. Ular Alisher topgan suvdan ichishdi. Suv o‘ta totli edi. Alisher bolaligidanoq aqlli-hushli edi.

■Qo‘shma gap

Agar gapda birgina kesim bo‘lsa sodda gap deyiladi. Masalan:

شاهرخ آمد. Shohrux keldi.

Agar gapda ikkita va undan ortiq kesim bo'lsa qo'shma gap deyiladi.

Yomg'ir yog'di maysalar chiqdi. باران بارید و سبزه ها بر آمد.

Qo'shma gap ikkita sodda gapdan iborat bo'ladi.

این باغ بزرگ است. این باغ درختان میوه ای دارد.

این باغ بزرگ است و درختان میوه ای دارد.

4-mashq. Quyidagi sodda gaplardan "و" [va] bog'lovchisi bilan qo'shma gap tuzing.

- ۱- دانش آموزان به کلاس وارد شدند. دانش آموزان با صحبت کردند.
- ۲- دیشب تکلیف خانگی مان را انجام دادیم. دیشب ما خوابیدیم.
- ۳- بچه ها زبان فارسی را یاد گرفتند. بچه ها قشنگ حرف می زنند.
- ۴- دختران با مترو به بازار رسیدند. دختران در بازار برای خود لباس های گوناگون خریدند.
- ۵- ما صبح ها کلاس داریم. ما بعد از ظهر ها ورزش می کنیم.
- ۶- فرزندان من زبان فارسی می آموزند. فرزندان بزبان فارسی علاقه دارند.
- ۷- پسر کوچولو راه خانه را گم کرد. پسرک بسیار گریه و ناله می کرد.
- ۸- در ماه خرداد درس ها به اتمام می رسید. در خرداد امتحانات شروع می شود.
- ۹- شاهزاد به مدرسه نرفت. شاهزاد بیمار شده است.
- ۱۰- شمیسا کتاب می خواند. شمیسا کتاب را دوست دارد.

5-mashq. Quyidagi gaplardan qo'shma gaplarni aniqlang.

کارخانه زیاد است و هیچ تمام نمی شود. دانش آموز خوب باید روز کارش را تقسیم بندی کند و بنابر تقسیم اوقات کار کند. آدم هر کاره هیچ کاره است. جهانگیر صبح زود بیدار می شود و نیم ساعت در بیرون خانه ورزش می کند. رحیم ورزش نمی کند، او تنبل است. دانش آموز تنبل به هدف نمی رسد. دوستان باید به هم دیگر کمک کنند و در کارهای دشوار به یاری بشتابند. این پسر بسیار با هوش و با فرصت است. خانه ما نزدیک دبیرستان است. من هر روز پیاده می روم. دلارام کتاب های درسی اش را روی میز گذاشت. او پای تخته رفت. استاد به دلربا نمره بالا گذاشت و او را به کتابخانه فرستاد.

6-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tiliga o'giring.

ما زبان فارسی و زبان انگلیسی می آموزیم. استادان بزبان فارسی و انگلیسی حرف می زنند و درس می دهند. دیروز همکلاسان ما به باغ وحش رفتند و خوب وقت گذرانی کردند. درس های ما هر روز ساعت هشت و نیم صبح آغاز می شود و ساعت یک بعد از ظهر به پایان می رسد. بعد از درس ما معمولاً به خانه بر می گردیم، ولی بعضی روزها به کتابخانه ملی می رویم. کتابخانه ملی در مرکز شهر واقع است و همیشه پر ازدحام است. ما سوار مترو شدیم و در ایستگاه خیابان امیر تیمور پیاده شدیم. خیابان های تاشکند بسیار شلوغ است و در مترو راحت تر است. شما ایستگاه های متروی تاشکند را دیدید؟ هر یک نقش و نگار جداگانه دارد.

گفتگو Suhbat

استاد: مینوجان، بفرمائید بگوئید اساسگذار ادبیات ازبیک کی بود؟

مینو: استاد محترم تا جائیکه من معلومات دارم علی شیر نوایی بود.

استاد: درست است. لتفا بگوئید شما از زندگی و فعالیت ادبی و اجتماعی امیر علی شیر نوایی مطلع هستید.

مینو: آره، ما در کلاس های ادبیات دوره سده های میانه در باره زندگی و فعالیت ادبی امیر علی شیر نوایی خواندیم.

استاد: شما از آثار نوایی چیزی خواندید؟

مینو: چرا نه. من غزلیات نوایی را دوست دارم.

استاد: از کدام آثارش میتوانید نام ببرید؟

مینو: معروف ترین آثار او "خمسه" و "خزائن المعانی" و "محاکمه اللغتين" و "لسان الطیر" و "محبوب القلوب" و دیگران است.

استاد: آیا مردم آثار نوایی را می خوانند؟

مینو: البته که می خوانند. چند سال پیش بیست جلدی آثار امیر علی شیر نوایی چاپ شده و در مدت کوتاه بفروش رسید.

استاد: آیا شما می توانید چند بیت از اشعار نوایی برای ما بخوانید.

مینو: البته که می توانم.

غزل

آمد بهار دلکش و گل‌های تر شگفت
دلها از آن نشاط، زگل بیشتر شگفت
دل از صباحت رخ خوبت، گشاده شد
مانند غنچه ای که بوقت سحر شگفت
میآید از گل چمن عشق، بوی خون
گویا که غنچه هاش زخون جگر شگفت
گر خنده زد، زگریه چشم عجب مدان
چون ابر اشک ریخت گل تازه بر شگفت

ساقی، بهار شد قد حم، ریز لب بلب
 خاصه که از شکوفه چشم سر بسر شگفت
 زان نخل ناز خنده، بعشاق و وصل نی
 همچون گلی، که از شجر بی ثمر شگفت
 فانی، عجب مدان اگر آن گل شگفته است
 از اشک ابر سان تو بشگفت اگر شگفت
 G‘azalni yod oling

ضرب المثل ها Maqollar

شاعری جزوی است از پیغمبری
 Shoirlik payg‘ambarlikning bir hissasi

دانا هم داند و هم پرسد، نادان نه داند و نه پرسد
 Dono o‘zi ham biladi ham so‘raydi, Nodon na o‘zi
 biladi, na so‘raydi

دوست آن باشد که گیرد دست دوست
 Do‘st-og‘ir kunda qo‘l cho‘zgan do‘st

Mustaqil ishga topshiriq.

Alisher Navoiyning bolalik davri haqida hikoya
 tuzing.

15-DARS

واژگان

manzilgoh (kvartira)	[manzel]	منزل
shaxsiy uy (kottej)	[āpārtemān]	آپارتمان
ijaraga olmoq	[ejāre kardan]	اجاره کردن
yangi uslubda		سبک جدید
yotoqxona		اتاق خواب
mehmonxona	[pazirāyi]	پذیرایی
oshpazxona	[āšpazxāne]	آشپزخانه
vannaxona	[hammām]	حمام
hojatxona	[dastšuyi]	دستشویی
qishloq	[rustā]	روستا
Mintaqa, hudud	[mantaqe]	منطقه
me'morchilik		از نظر معماری
bo'yicha		
yashash tarzi		روش زندگی
farqli bo'lmoq		اختلاف داشتن
o'ziga xos chodir (o'tov)		چادرهای مخصوص بخود
yashovchi		ساکن (ساکنان)
sohil		ساحل (سواحل)
yog'ochdan		با چوب ساختن
qurmoq		
elburs tog'i	[alborz]	کوه البرز
tog' bag'rida		در دل کوه
g'or shaklida		به شکل غار
tamoshabob	[didani]	دیدنی

o'tmishda		در گذشته
yerto'la		زیرزمینی
qabilalar	[ašāyer]	عشایر
namat chodir		چادر نمدی
echki juni		موی بز
sahro cheti		حاشیه کویر
gumbaz shakl		شکل گمبد
tom	[bām]	بام
muammo		مشکلات
ichimlik suv		آبرسانی
tarmog'i		
yoqilg'i		مواد سوخت
qaynoq (bu	[hād]	حاد
o'rinda: kuchli)		
uy qurilishi		خانه سازی
bir xilda		یک نواخت
birlashtirmoq		متحد ساختن
qo'rqinchli Tehron		تهران مخوف
yashash sharoiti		شرایط زندگی

خانه و زندگی

بسیاری از خانواده های ایرانی در شهر ها دارای منزل یا آپارتمان شخصی هستند. اما خانواده ها و اشخاص زیادی هم هستند که باید منزل یا آپارتمانی برای خود اجاره کنند.

تقریباً همه خانه های شهری به سبک جدید ساخته می شوند و دارای اتاق خواب، پذیرایی، آشپزخانه، حمام و دستشویی می باشند. خانه و زندگی در روستاها ساده تر از خانه و زندگی شهری است اما روستاها هوای بهتر دارند.

هر منطقه کشور از نظر معماری و روش زندگی مردم با مناطق دیگر اختلاف دارد. در شمال ایران ترکمن ها در چادر های مخصوص بخود زندگی می کنند. بعضی ساکنان سواحل دریای خزر خانه ها را با چوب می سازند. عده ای از ساکنان کوه های البرز خانه هایی در دل کوه و به شکل غار ساخته اند که بسیار دیدنی است.

در گذشته اهالی مناطق بسیار گرم مانند خوزستان تابستان ها در زیرزمین ها زندگی می کردند و بعضی هنوز از همین روش استفاده می کنند. عشایر ایران در چادر های نمدی که اغلب از موی بز درست می شود زندگی می کنند و در حاشیه کویر خانه ها به شکل گنبد ساخته می شود. خانه های مردم کوهستان یکی بالای دیگر قرار دارد و بام خانه پائین حیاط خانه بالا می باشد. در این خانه ها مشکلات آبرسانی و مواد سوخت در زمستان بسیار حاد است.

1-mashq. Quyidagi birikmalarni o‘zbek tiliga tarjima qiling.

بسیاری از خانواده ها، منزل یا آپارتمان شخصی در شهر، منزل یا آپارتمان اجاره کردن، خانه ها به سبک جدید ساختن، اتاق خواب، اتاق پذیرایی، آشپزخانه، اتاق حمام و دستشویی، خانه و زندگی در روستاها، هوای روستاها بهتر، هر منطقه کشور، از نظر معماری و روش زندگی مردم، با مناطق دیگر اختلاف داشتن، چادر های مخصوص بخود، ساکنان سواحل دریای خزر، خانه با چوب ساختن، عده ای از مردم، کوه های البرز، خانه در دل کوه، بشکل غار ساختن، بسیار دیدنی بودن، در گذشته، اهالی مناطق بسیار گرم، تابستان در زیر زمین زندگی کردن، هنوز از همین روش استفاده کردن، عشایر در چادر های نمدی، نمد از موی بز، در حاشیه کویر، خانه بشکل گنبد، یکی با لای دیگر قرار داشتن، بام خانه پائین، حیاط خانه بالا، مشکلات آب رسانی، مواد سوخت بسیار حاد بودن.

2-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘giring.

Eron aholisi shaharlarda ko‘p qavatli uylardagi manzilgohlarda yoki shaxsiy uylarda turishadi. Ammo bir qator kishilar ijaraga olingan manzilgoh yoki uylarda yashashadi. Shahardagi yangi uylar zamonaviy uslubda solingan. Bu uylarda yotoqxona, mehmonxona, oshpazxona, vannaxona va tahoratxonalar mavjud. Qishloq joylarda uy-joylar shaharga nisbatan soddaroq. Lekin qishloqning havosi toza.

Me’morchilik uslubi va yashash tarzi mamlakatning turli mintaqalarida bir-biridan farq qiladi. Turkmanlar dumaloq o‘tovlarda yashashadi. Kaspiy dengizi bo‘yidagi ba’zi uylar yog‘ochdan yasalgan. Tog‘yonbag‘irlarida yashovchilarning ba’zilari uylarini g‘or shaklida yasaganlar. Janubdagi ob-havosi issiiq mintaqalarda aholi yerto‘lalarda yashashadi. Hanuzgacha Xuzistonning ba’zi joylarida shunday yashashadi. Ko‘chmanchi qabilalar echki junidan yasalgan namat chodirlarda yashashadi. Sahro chekkasida uylar gumbaz shaklida quriladi. Tog‘ etaklarida biri ikkinchisining tepasiga quriladi. Bu uylarda ichimlik suvi va isitish muammosi mavjud.

3-quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- در شهر شما مردم کجا زندگی می کنند؟
- ۲- آیا اشخاصی هم هستند خانه شخصی ندارند؟
- ۳- مردم بی منزل چه چاره می کنند؟

- ۴- سبک خانه سازی شهر شما تغییر خورده است؟
 ۵- آیا خانه های روستایی اتاق خوب، پذیرایی، آشپزخانه، حمام و دستشویی دارد؟
 ۶- از زندگی در شهر خوشتان می آید؟
 ۷- در ازبکستان ساخت خانه ها یک نواخت است؟
 ۸- در روستا ها آپارتمان چند طبقه ای وجود دارد؟
 ۹- در مناطق کوهستانی خانه ها چگونه ساخته شده است؟
 ۱۰- در مناطق کوهستان از انرژی برق، آب رسانی و گاز استفاده می کنند؟

■ Uzoq o'tgan zamon fe'li

ماضی بعید

Uzoq o'tgan zamon fe'li o'tgan zamon sifatdoshiga بودن [budan] bo'lmoq yordamchi fe'lining qo'shib tuslash orqali yasaladi. O'tgan zamon sifatdoshi o'zgarmaydi, faqat بودن [budan] yordamchi fe'li o'tgan zamonda tuslanadi. Masalan:

خندیدن ← خندیده + بودن = خندیده بودن

Ko'plik

خندیده بودیم
 خندیده بودید
 خندیده بودند

Birlik

I خندیده بودم
 II خندیده بودی
 III خندیده بودی

Prefiksli va qo'shma fe'llarda بودن [budan] yordamchi fe'li sifatdosh shaklidagi qo'shma fe'ldan keyin qo'yiladi.

Ko‘plik

ما کار کرده بودیم
شما کار کرده بودید
آنها کار کرده بودند

Birlik

I من کار کرده بودم
II تو کار کرده بودی
III او کار کرده بود

Uzoq o‘tgan zamon fe’lining bo‘lishsiz shakli o‘tgan zamon sifatdoshiga نه [na] inkor yuklamasi qo‘shish orqali yasaladi. Masalan:

نپرسیده بودیم
نپرسیده بودید
نپرسیده بودند

I نپرسیده بودم
II نپرسیده بودی
III نپرسیده بود

Prefiksli fe’llarda prefikslardan keyin qo‘yiladi. Masalan:

برنگشته بودم، برنگشته بودی، برنگشته بود....

Qo‘shma fe’llarda ot qismidan keyin qo‘yiladi.

Masalan:

راست نگفته بودم، راست نگفته بودی، راست نگفته بود....

4-mashq. Quyidagi fe’llarni uzoq o‘tgan zamon shaklida tuslang.

خواندن، نوشتن، بریدن، یاد گرفتن، بر آمدن.

5-mashq. Quyidagi gaplarda fe’llarni uzoq o‘tgan zamon fe’li shaklida qo‘ying.

امیر علی شیر نوایی در سال ۱۴۴۱ م. (تولد یافتن). استقلال ازبیکستان در سال ۱۹۹۱ (اعلام شدن). امیر تیمور تمام آسیای مرکزی را (متحد ساختن). ظهیرا لدین محمد بابر خاطرات خود را در کتاب "بابرنامه" (نوشته بودن). تیم جمهوری ازبیکستان در مسابقات قهرمانی آسیا (بردن). ارکین واحدوف در سال ۱۹۷۰ دیوان "جوانی" را (نوشتن).

6-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘giring.

Biz uy vazifasini tayyorlamagan edik. Sobir daftarini yo‘qotgan edi. Ular sayr qilish uchun parkka bormagan edilar. Sizlar yakshanba kuni kutubxona ishlamaganini bilmagan edingiz. Qahramon yozda tog‘da dam olgan edi. Surayyo kitoblarini qaerga qo‘yganini bilmas edi. Sen o‘sha kuni uyga ketgan eding. Uyingda mehmonlar hali kelmagan edi. Bolalar hovuzda cho‘milgan edilar.

7-mashq. Quyidagi gaplardagi uch nuqta o‘rniga kerakli fe’llarni uzoq o‘tgan zamonda qo‘ying.

۱. استاد ما هنوز سر کلاس ... ۲. شاگردان از ورزشگاه ... ۳.
- تو این کتاب را ... ؟ ۴. نه من این کتاب را ... ۵. سلیم از خواب ... ۶.
- من برادر کوچک خود را از کودکیستان ... ۷. پدرم از بازار میوه های شیرین ... ۸. خانم ها به بازار لباس فروشی ... ۹. عباس در مسابقات اسکی بازی ... ۱۰. نوری این متن را یاد ... ۱۱. ما این داستان عبدالله قهار را ... ۱۲. غفور غلام رمان تهران مخوف را به زبان ازبیکی ... ۱۳. آبییک رمان "نوایی" را در سال ۱۹۴۵

گفتگو Suhbat

نفیسه: شاگردان عزیز، بیائید امروز در باره منزل شما صحبت کنیم.

شاگردان: بچشم خانم.

نفیسه: عالم جان بگو ببینم، شما در منزل زندگی می کنید یا در آپارتمان شخصی؟

عالم: خانم، ما در ساختمان مسکونی ۹ طبقه ای منزل داریم.

نفیسه: آیا در منزل شما چه نوع اتاق ها موجود است؟

عالم: منزل ما به سبک نوسا خته شده. در آن اتاق بزرگ پذیرایی دو اتاق خواب، آشپزخانه، حمام و دستشویی موجود است.

نفیسه: آیا در منزل شما آب گرم و سرد، گاز، برق هم موجود است؟

عالم: آره، مگر می شود بدون این ها در منزل زندگی کرد؟!

نفیسه: خانم دلارام. شما کجا زندگی می کنید؟

دلارام: استاد ما آپارتمان شخصی داریم.

نفیسه: آپارتمان شما کجا واقع است؟

دلارام: در شهر اندیجان.

نفیسه: آیا آپارتمان شما دارای همه شرائط زندگی است؟

دلارام: نخیر، استاد، آپارتمان ما بسبک سابق ساخته شده و در آن

آشپزخانه و حمام و دستشویی در بیرون آپارتمان است.

نفیسه: آیا در خانه شما و سائل آبرسانی، برق و گاز موجود

است؟

دلارام: بله، خانم، ولی باید گفت که آب را ما خود مان گرم می

کنیم.

نفیسه: از شما کسی اجاره هم می نشیند؟

شاگردان: نخیر استاد در کلاس ما همه یا آپارتمان یا منزل

شخصی دارد.

نقیسه: آفرین، خوش بحال شما.
شاگردان: خیلی ممنون، لطف شما زیاد!

Maqollar: ضرب المثل ها

خانه دار را یک خانه بی خانه را صد خانه

Uyi borni uyi bir, uyi yo‘qni uyi yuzta (Bedananing uyi yo‘q qayga borsa pitpildiq)

حبذا خانه خود گر همه گلخن با شد.

Yashasin o‘z uyim agar hamma gulxan bo‘lsa ham
(o‘z uyim o‘landan to‘shagim)

مور در خانه خود حکم سلیمان دارد.

O‘z uyida chumoli ham Sulaymondir. (o‘z uyida gado ham poshsho)

Mustaqil ishga topshiriq.

O‘z manzilgohingiz yoki shaxsiy uyingiz, undagi yashash sharoiti haqida matn tuzing.

16-DARS

واژگان

bayram, hayit	[e'yd]	عید
uzunlik	[derāzā]	دراز
tenglik	[masāvi]	مساوی
vodiy	[jolge]	جلگه
yovvoyi	[xodru]	خودرو
ekish	[kešto kār]	کشت و کار
ekinzor	[mazra'e]	مزرعه
farvardin (1oy)	[farvardin]	فروردین
yetib kelmoq	[farā rasidan]	فرارسیدن
palov	[polov]	پلو
halim	[halim]	حلیم
sumalak	[samanu]	سمنو
guzar, markaz	[gozar]	گذر
dasturxon	[sofre]	سفره
yemish	[xordani]	خوردنی
o'yin-kulgi,	[sāz-o āvāz]	ساز و آواز
muziki		
ashula aytmoq		آواز خواندن
xursanchilik		شادی کردن
qilmoq		
ota-ona	[vāledeyn]	والدین
qariya	[sālmand]	سالمند
muhtoj kishilar	[eyādat kardan]	عیادت کردن
kasal ko'rish		مردم نادار
artof-chekka		اطراف و اکناف
tog' etaklari		دامنه کوه

kurash	[koštigiri]	کشتیگیری
uloq	[boz keši]	بزکشی
poyga	[asbdavāni]	اسب دوانی
qo‘shiqchilik	[naymesarāyi]	نغمه سرایی
o‘yinlar	[sargarmi]	سرگرمی
etti “sin” harfi		هفت سین
tanga	[sekke]	سکه
jiyda	[sonjod]	سنجد
sumoq (ko‘kat)	[somāq]	سماق
sirka	[serke]	سرکه
uy tozalash	[xāne tekāni]	خانه تکانی
mehmon kutmoq		پذیرایی کردن
tungi payt		شب هنگام
qo‘shiqchi		آواز خوان
jamoā		تیم
qo‘llamoq		طرفداری کردن
omadingni bersin		موفق باش
sog‘ omon bo‘l		به سلامتی
boy		غنی
qo‘zg‘almoq		جنبیدن
quruq yog‘och,		حطب
o‘tin		

عید نوروز

عید نوروز جشن بهار است. در این روز درازای روز و شب مساوی می شود و طبیعت از خواب زمستانی بیدار می شود. در جلگه ها و کوه ها سبزه و گل های خود رو شکوفان می شود. با دام گل می کند. دهقانان به کار های کشت و کار نهال ها و مزرعه آغاز می کنند.

در ازبیکستان عید نوروز ۲۱ مارس برابر اولین روز ماه فروردین ایرانیان فرا می رسد. در این روز در سراسر کشور تعطیل است. مردم برای جشن از اول ماه مارس آمادگی می گیرند. اطراف خانه ها و خیابان ها و جوی ها را پاک می کنند. پدر و مادران برای بچه های خود لباس نو می خرند. برای جشن شیرینی های گوناگون تهیه می کنند. در ازبیکستان عید نوروز تا یک ماه جشن گرفته می شود. در محله ها برای جشن پلو و حلیم و سمنو بار می کنند. روز جشن ریش سفیدان و جوانان در گذر محله جمع می شوند و روی سفره انواع شیرینی ها و خوردنی ها را می چینند. ساز و آواز شروع می شود. جوانان رقص می کنند و آواز می خوانند، شادی می کنند.

بعد از مراسم جشن پسران و دختران برای دیدن والدین می روند. بزرگسالان برای دیدن خویشان و دوستان می روند. از سالمندان و بیماران عیادت می کنند و به مردم نادر و ناتوان کمک های مادی و معنوی می رسانند. در اطراف و اکناف کشور مردم روستاها در دشت و دامنه های کوه ها گرد می آیند. مسابقات کشتیگیری و بزکشی و اسب دوانی و نغمه سرایی و انواع گوناگون سرگرمی ها برگزار می گردد.

در ایران در عید نوروز روی سفره هفت سین یعنی هفت چیزی با اولین حرف سین می چینند. هفت سین عبارت از سکه، سیب، سنجد، سماق، سرکه، سبزی، سمنو و در قسمت بالای سفره هفت سین یک آئینه و قران، نان، شمعدان و یک کاسه آب می گذارند.

1-mashq. Quyidagi jumalardan foydalanib gap tuzing.

عید نوروز، جشن سال نو، درازای شب و روز، برابر شدن، طبیعت بیدار شدن، از خواب زمستانی، جلگه ها و کوه ها، سبزه ها و گل های خود رو، شکوفان شدن، بادام و قیسی، دهقانان کشور، به کشت و کار نهال ها شروع کردن، عید نوروز در ازبیکستان، ۲۱ مارس،

مرادف با اول فروردین، برگزار شدن، از اول سال، برای جشن نوروز، آمادگی گرفتن، پاک کاری خیابان ها و اطراف ساختمان ها، عملی شدن، دختران و پسران، بمناسبت جشن نوروز، لباس نو دوختن، خانواده ها برای جشن، شیرینی و خوراکیاب خریدن، مردم ازبیکستان، سمنو و پلو پختن، روز جشن زنان و مردان، در رستوران محل، گرد آمدن، مردم محله، رقص و شادی کردن، پسران و دختران، نزد والدین، هدایا بردن، از مریضان و اشخاص بی بضاعت، عیادت کردن، کمک های مادی و معنوی، به اشخاص تک و تنها رساندن، در روستاها، در دشت و مرغزار ها، گرد آمدن، مسابقات کشتیگیری، بزکشی و اسب دوانی، سرگر می کردن، هفت سین، از هفت جنس، باحرف اول "سین"، چیده شدن.

2-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- در ایران عید نوروز کی فرا می رسد؟
- ۲- آیا سال نو ایرانی با سال نو میلادی برابر است؟
- ۳- در ازبیکستان کی از سال نو استقبال می کنند؟
- ۴- سال نو ازبیکستان با نوروز ایرانیان یکسان است؟
- ۵- در ایران چه رسم و عادات از دوران قدیم باقی مانده است؟
- ۶- در ازبیکستان چه نوع طعام ها پخته می شود؟
- ۷- در ایران روز جشن نوروز چگونه برگزار می گردد؟
- ۸- آیا شما می توانید بگوئید خانه تکانی چیست؟
- ۹- در ایران روز جشن معمولاً چه چیز ها گذاشته می شود؟
- ۱۰- در روستاهای ازبیکستان جشن چگونه برگزار می شود؟

3-mashq. Quyidagi savollarga forsha javob bering.

1. Navruz bayrami qachon nishonlanadi?

2. O‘zbekistonda navruz bayrami oyning qaysi kuniga to‘g‘ri keladi?

3. Navruz bayramida tabiatda qanday o‘zgarishlar ro‘y beradi?

4. Toshkentda Navruz bayramidan oldin qanday ishlar amalga oshiriladi?

5. Navruz kuni mahallalarda qanday taomlar pishiriladi.?

6. Bayram kuni kimlarni borib ko‘riladi?

7. Kimlarga moddiy yordam ko‘rsatiladi?

8. Qishloq aholisi bayramini qaerda o‘tkazadilar?

9. Bayramda qanday musobaqalar o‘tkazadilar?

10. Eronda “Haft sin” deb nimaga aytiladi?

11. Siz Navruz bayramini qanday nishonlaysiz?

■ Izofali old ko‘makchilar

Izofali old ko‘makchilar ot, ravishlardan yasalgan old ko‘makchilar bo‘lib, ular o‘z mustaqil so‘z sifatidagi ma’nosini qisman boy berib, yordamchi so‘zlar toifasiga o‘tgan so‘zlardir.

1. روی [ru-ye] → رو [ru] – “yuz” so‘zi asosida yasalgan bo‘lib, “ustida”, “yuzida”, “ustiga”, “yuzasiga” ma’nolarini ifodalab keladi.masalan:

Kitob stol ustida.

کتاب

روی میز است.

Ota-onaning rasmi devorda.

عکس پدر و مادر روی دیوار است.

2. پیش [piš-e] → پیش [piš] – “old tomon” so‘zidan yasalgan bo‘lib “oldida”, “oldiga” ma’nolarini ifodalaydi. Masalan:

Sanobar ustozning oldida o‘tirardi.

صنوبر پیش استاد نشسته بود.

Biz kecha amakimizning oldiga bordik.

ما دیروز پیش عمویم رفتیم.

3. پهلوی [pahlu-ye] → پهلوی [pahlu] – “yonbosh”, “yon tomon” so‘zi asosida yasalgan bo‘lib, “yonida”, “yoniga” ma’nosini ifodalaydi. Masalan:

Yonimda Akrom o‘tiripti.

پهلوی من اکرام نشسته است.

Halima do‘stining yoniga joylashdi.

حلیمه پهلوی دوستش جا گرفت.

4. زیر [zir-e] → زیر [zir] – “ost tomon”, “tag” so‘zidan yasalgan bo‘lib, “ostida”, “tagida”, “ostiga”, “tagiga” ma’nolarini ifodalaydi. Masalan:

Maymun daraxt tagida o‘ynab yurardi.

میمون زیر درخت بازی می کرد.

Men tut daraxti tagiga o‘tirdim.

من زیر درخت توت نشستم.

5. نزد [nazd-e] → نزد [nazd] – “yaqin” so‘zi asosida yasalgan bo‘lib, پیش [piš-e] ko‘makchisining sinonimi hisoblanadi hamda “oldida”, “yaqinida” ma’nolarini ifodalaydi.

ما امروز بعد از کلاس برای عیادت نزد همکلاس خود می رویم
Biz bugun darslarimiz tugagach bemor
hamsinfimizning holidan xabar olgani boramiz

6. سر [sar-e] → سر [sar] – “bosh” so‘zi asosida
yasalgan bo‘lib, -ga, -da ma’nolarni ifodalaydi. Masalan:
Oftob xonim ishga o‘z mashinasida boradi.
آفتاب خانم در ماشین خود سر کار می رود
Rashid bugun darsda yo‘q edi.
رشید امروز سر کلاس حاضر نبود.

7. بالا [bālā-ye] → بالا [bālā] – “yuqori, ust”
so‘zidan yasalgan bo‘lib, “yuqorida”, “ustida”,
“yuqoriga”, “ustiga” ma’nolarni ifodalaydi. Masalan:
To‘tilar daraxt tepasida o‘tirishgandi.
طوطی ها بالای درخت نشسته بودند.
Alpinistlar cho‘qqiga ko‘tarildilar.
کوهنوردن بالای قله بر آمدند.

8. میان [miyān-e] → میان [miyān] – “o‘rta” “bel”
so‘zidan yasalgan bo‘lib, “o‘rtasida”, “orasida”,
“o‘rtasiga”, “orasiga” ma’nolarini ifodalaydi. Ba’zan میان
o‘rniga arab tilidan o‘zlashgan بین [beyn-e] ko‘makchisi
qo‘llaniladi.

Podshohning o‘g‘li odamlar orasida ko‘rinmasdi.
در میان مردم پسر پادشاه دیده نمی شد.

Rustam soat ikki bilan uchning orasida uyga keldi.
رستم بین ساعت دو و سه بعد از ظهر بخانه آمد.

4-mashq. Quyidagi birikmalardan foydalanib gap tuzing.

- ۱- روی میز، روی دختر، روی زمین، روی سر، روی چشم.
- ۲- پیش مادر، پیش دبیرستان، پیش اتوبوس، پیش خاله.
- ۳- پهلوی همکلاس، پهلوی برادر، پهلوی دختر، پهلوی اتاق خواب.
- ۴- زیر میز، زیر کتاب، زیر زمین، زیر آسمان، زیر انگور.
- ۵- نزد پدر، نزد آموزگار، نزد دایی، نزد کتابخانه، نزد رستوران.
- ۶- سر کلاس، سر سفره، سر وقت، سر خیابان، سر ناهار.
- ۷- بالای میدان، بالای خیابان، بالای آپارتمان، بالای باغ.
- ۸- میان دوستان، میان مردم، میان گل ها، میان دختران.

5-mashq. Quyidagi gaplarni yuqoridagi izofali ko'makchilardan foydalanib to'ldiring.

- ۱- دو بز ... پل با هم روبرو شدند.
- ۲- گلنار در ... شاگردان سال سوم دانش آموز ممتاز است.
- ۳- استاد داخل کلاس شد و کیفش را ... صندلی گذاشت.
- ۴- بعد از درس دختران ... همکلاس بیمار رفتند.
- ۵- پرچم ملی ازبیکستان ... کنگرکاخ دولتی نصب شده بود.
- ۶- شهناز ... چشم به طرف من نگاه کرد.
- ۷- برادر کوچک ترم ... من راه می رفت.
- ۸- از دروغ گویی ... ما در خجالت نمی کشی؟
- ۹- امروز ... درس در باره مسابقه فوتبال خیال می کردم.
- ۱۰- هواپیما ... آسمان سوی وطن پرواز می کرد.

6-mashq. Quydagi gaplarni izofali ko'makchilardan foydalanib fors tiliga tarjima qiling.

Bog'ning o'rtasida kichkinagina uy qurilgan edi. Men do'stimni to'qqiz qavatli bino tagida kutib turdim. Biz shirinliklarni dasturxon ustiga qo'yib chiqdik. Ko'cha boshida yuk mashinasi ko'rindi. Qushlar teraklar tepasidan uchib o'tardi. Yunusning oldiga borganimda kun botgan edi. Kichkina ukam mening yonimda uxlab yotgandi. Biz ikkimiz bobomni ko'rgani bordik.

گفتگو Suhbat

فریدون: به به، نادره جان چه لباس قشنگ پوشیدی، مگر امروز بجایی می روی؟
نادره: فریدون جان تو که خوب می دانی امروز ۲۱ مارس مصادف به اول فروردین جشن نوروز یعنی سال نوی است.
فریدون: آه، نادره بانو بسیار ببخشی، یادم بود ولی همین حالا فراموشم شده بود. ماشا الله، سال نوت مبارک!
نادره: خیلی ممنون، آقاجون، برای خودت مبارک باشد.
فریدون: پس امروز میهمانی و میهمانداری هاست. تو در منزل می باشی یا جایی می روی؟
نادره: اول سفره نوروز را درست می کنم. چون امروز برادران و خواهران، خویشاوندان، دوستان و نزدیکان برای دیدن پدر و مادرم می آیند. من از ایشان پذیرایی می کنم.
فریدون: پس امروز جایی نمی روی؟

نادره: چرا، بعد از رفتن میهمانان برای دیدن خاله خانم می روم
یک دوستم مریض است ازوی عیادت می کنم. شب با همکلاسان می
رویم به میدان باغ ملی.

فریدون: عجب، شب هنگام در میدان چه میکنی؟
نادره: عزیزم، در آنجا همه مردم جمع می شوند. در هوای آزاد
بهترین آوازخوانان و هنرپیشه های شهر گرد می آیند و کنسرت می
دهند. تو هم می آیی؟

فریدون: نه جانم، من دوست دارم به مسابقات کشتیگیری بروم.
در ورزشگاه یونس آباد مسابقات جهانی کشتیگری برگزار می گردد. در
این مسابقات از تمام جهان قوی ترین کشتیگیران شرکت می کنند.
نادره: پس تو امروز از تیم ما طرفداری می کنی. موفق باشی.
فریدون: من هم از صمیم قلب برای تو جشن نوروز را تبریک
می گویم. بسلامتی!
نادره: خدا حافظ عزیزم.

Maqollar ضرب المثل ها

شب عید گدا غنی است

Hayt kechasi gadoyam boy!

عید بی عیدی نمی شود

Hayt sovg'asiz bo'lmas

هر گیاهی که به نوروز نجنبد حطب است

Navruzda unmagan giyoh quruq cho'p

Mustaqil ishga topshiriq.

Navruz Eronda qanday nishonlanishi haqida matn tuzing va fors tilida gapirib bering.

17-DARS

واژگان

tovuq tuxumi	[toxm-e mory]	تخم مرغ
o'g'ri	[dozd]	دزد
tuya o'g'risi	[šotordozd]	شتر دزد
mayda, kichkina	[riz-riz]	ریز ریز
xursand	[xošhāl]	خوشحال
shod-u xurram	[xandān]	خندان
ko'rsatmoq		نشان دادن
bezovta bo'lmoq		ناراحت شدن
voy-bo', qanday	[a'jab]	عجب
yirik	[dorošt]	درشت
xatarli	[xatarnāk]	خطر ناک
tuya	[šotor]	شتر
qo'lga olinmoq		دستگیر شدن
buyurmoq		دستور دادن
dorga osmoq		دار زدن
mehnat qilmoq		زحمت کشیدن
o'pmoq		بوسیدن
rozi bo'lmoq		قبول کردن
tishlamoq		گاز گرفتن
dashnom bermiq,		دشنام دادن
urishmoq		
beadablik		بی ادبی
noto'g'ri ish, xato		کار غلط
ish		
xunuk	[zešt]	زشت
uning o'rniga		عوض اینکه

tanbih bermoq		تنبیه دادن
rag‘batlantirmoq		تشویق کردن
zinhor, aslo	[zenhār]	زنها
qo‘l urmoq		دست زدن
qilmishlar		کرده ها
pushaymon		پشیمان شدن
bo‘lmoq		
kech bo‘lmoq		کار از کار گذاشتن
oldini olmoq		جلوگیری کردن
qo‘l tortmoq		دست کشیدن
jazo	[majāzāt]	مجازات
haq bo‘lmoq		حق بجانب بودن
bosh yalang		سربرهنه
tinimsiz		بدون وقفه
adashtirmoq		اشتباه گرفتن
telefon trubkasi		گوشی
mobil telefon	[mobāyl]	مبایل
band bo‘lmoq		سرش شلوغ بودن
bog‘lanmoq		تماس گرفتن

تخم مرغ دزد شتر دزد می شود

روزی پسری تخم مرغ ریز ریزی دزدید و آن را خوشحال و خندان به مادرش نشان داد. مادر اصلاً ناراحت نشد و گفت: "عجب تخم مرغ درشتی است!" پسر به دزدی ادامه داد تا اینکه آهسته آهسته دزد خطرناکی شد.

دو سه سالی گذشت. شبی که می خواست یکی از شتر های شاه را بدزد دستگیر شد و پادشاه دستور داد او را دار بزنند. قبل از اینکه او را دار بزنند به مادرش گفت: "ای مادرتو برای من خیلی زحمت کشیده ای.

اجازه بده زبانت را ببوسم". مادر تقاضای او را قبول کرد اما پسر زبان مادرش را گاز گرفت. مادر ناراحت شد و به پسر دشنام داد: این چه بی ادبی است؟ پسر گفت: "مادر جان کاش آن وقتیکه تخم مرغ دزدیدم می گفתי این کار غلط و زشت است. ولی عوض اینکه به من تنبیه دهی مرا به دزدی تشویق کردی. اگر آن دفعه برای من می گفתי که زنهار به این کارها دست نزن امروز شتر دزد نمی شدم".

مادر و پسر از کرده های زشت خود پشیمان شدند ولی چه فائده، کار از کار گذشته بود.

1-mashq. Berilgan birikmalarni o'zbek tiliga o'giring.

دزد تخم مرغ، دزد شتر، تخم ریز ریزمرغ، پسر خوشحال و خندان، نشان دادن به مادر، مادر ناراحت، تخم مرغ درشت، ادامه دادن به دزدی، دزد خطرناک، سالها گذشت، یک شب می خواست دزدی کند، دزدی شتر شاه، دستگیری دزد، دستور پادشاه، دزد را به دار زدن، قبل از دار زدن، زحمت کشیدن

مادر، اجازه بوسیدن، بوسیدن زبان، قبول کردن تقاضا، گاز گرفتن زبان، دشتام دادن به پسر، بی ادبی پسر، کاش می گفتن، کار غلط و زشت، تنبیه دادن به پسر، تشویق به دزدی، دفعه پیش، زنهار این کار را نکن، کرده های زشت، پشیمانی مادر، کار از کار گذشتن.

2-mashq. Quyidagi birikmalardan foydalanib gap tuzing.

دزدی سیب، دیدن مادر، تنبیه کردن پسر، درک کردن پسر، یک کیسه پول سر راه، گرفتن پول، پیدا شدن صاحب پول، حجالت کشیدن پسر، بردن پسر پیش مادر، دشنام مادر، پشیمانی پسر، دست کشیدن از دزدی، تربیت کودک از اول، انسان با تربیه.

3-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- پسرک روزی چی دزدی کرد؟
- ۲- آن را به کی نشان داد؟
- ۳- آیا مادرش از دزدی پسر خوشحال شد؟
- ۴- چرا مادر از دزدی پسر جلوگیری نکرد؟
- ۵- آیا پسر از دزدی دست کشید؟
- ۶- پسرک شتر کی را دزدی کرد؟
- ۷- پادشاه به دزد چی مجازات تعیین کرد؟
- ۸- دزد زیر دار چه تقاضا کرد؟
- ۹- چرا زبان مادرش را گاز گرفت؟
- ۱۰- مادرش به پسر چه گفت؟
- ۱۱- پسرش چی جواب داد؟
- ۱۲- آیا پسر حق بجانب بود؟

■ Egalik olmoshlari bilan birikkan fe'liy iboralar

Fors tilida hissiyotni ifodalaydigan ba'zi fe'llarni ot qismi egalik olmoshlari bilan birikib keladi va doimo III-shaxs birlik va ko'plikda ishlatiladi. Masalan:

Ona mening qornim och.
Qishda senga sovuqmi.

مادر من گرسنه ام است.
در زمستان سردت هست.

■ Bunday fe'liy iboralarda faqat egalik olmoshlarining qisqa shakli turlanadi, fe'l qismi o'zgarmaydi.

گرممان است

I گرمم است

گرمتان است
گرمشان است

II گرمت است
III گرمش است

■ Bu shakldagi fe'liy iboralar [šodan] yordamchi fe'li bilan ham zamonlarda birikib keladi. Masalan:

گرم می شود، گرم شد، گرم شده بود، گرم می شد، گرم شده است.

5-mashq. Quyidagi fe'llarning hozirgi va o'tgan zamonlarda tuslang.

گرسنه بودن، سیر شدن، تشنه شدن، خسته بودن.

6-mashq. Quyidagi gaplarni berilgan fe'liy iboralarni kerakli shaxsda qo'yib yozing.

صبح زود برف باریده بود و ورزشکاران (گرم شدن) دختران سر برهنه خیلی (سرد بودن). شما بدون پالتو و کلاه زمستانی (سرد شدن). نخیر، من به سردی عادت کرده ام (سرد نشدن). بعد از یک ساعت گردش دانش آموزان (خسته شدن). چرا آب سرد می نوشید (تشنه بودن)؟ بعد از کار روزانه ما (گرسنه بودن). بچه اشان خیلی (گرسنه شدن) بدون وقفه گریه می کرد.

7-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tilidan fors tiliga tarjima qiling.

Bahrom ertalab darsga ketayotganda sovuqqotdi. Darsxonaga kirgach isib ketdi. Olti soat dars o'qigach o'ta charchadi. Hamma o'quvchilar ham charchashgandi.

O'qituvchi "Men charchamadim" dedi. Durdona "Oyi qornim och" dedi. Onasi "Qorning och bo'lsa hozir ovqat beraman" dedi. Ovqatdan keyin "Endi chanqadim" dedi. "Chanqagan bo'lsang hozir choy ichasan", dedi. Durdona "Choy ichmayman isib ketyapman", dedi. "Isib ketgan bo'lsang, ustki kiyimingni yech", dedi.

گفتگو در تلفون

ابوسعید: آلو! سلام. من ابوسعید هستم. می خواستم با عبد الرحمان حرف بزنم.
صدای تلفون: ببخشید، ما در اینجا کسی به نام عبد الرحمان نداریم. شماره را اشتباه گرفته اید. لطفاً دو باره بگیرید.
ابوسعید: آلو! سلام. ابوسعید هستم. ببخشید آقای عبدالرحمان خانه هستند؟

پدر: سلام، سعید جان! خوشحالم صدایت را می شنوم. حالت چطور است؟ بابا مامان، اهل خانواده خوبند؟ بله عبدالرحمان در خانه است. گوشی یک لحظه نگه دارید....

ابوسعید: سلام دوست عزیز! کجایی؟ دوسه روز است که تورا ندیده ام. شماره تلفون مایلِت را گرفته ام کسی جواب نداد. حالت چطور است؟ چه خبر؟ چکار می کنی؟

عبدالرحمان: سلام، سعیدجان! خودت چطوری؟ خوب شد که زنگ زدی. در این روز ها کار داشتم، سرم شلوغ بود، نتوانستم با تو تماس بگیرم. متأسفم که باعث نگرانی ات شدم.

ابوسعید: نه اشکالی ندارد. فرداشنبه است. کلاس می آیی یا نه؟
عبدالرحمان: آره، حتماً می آیم. امروز باید درخانه باشم. فردا می بینمت.

ابوسعید: خوشحالم که صدایت را شنیدم. تاروز فردا خوش باشی

8-mashq. Quyidagi suhbatni fors tiliga o'giring.

Xolnisa: Alo, salom alaykum, menga Zebo kerak edi.

Ovoz: Qaerga qo'ng'iroq qilyapsiz, bu magazin.

Xolnisa: E, kechirasiz, adashib sizlarga tushibman Alo, salom alaykum, Zebomisan?

Zebo: Salom, Xoli senmisan?

Xolnisa: Ha, men. Qalaysan, dugonajon, sog'misan. Qancha kundan beri seni ko'rmayman. Nima bo'ldi, nega qo'ng'iroq qilmaysan.

Zebo: Ozroq tobim qochdi, go'shakni qo'ymay tur, kimdir chaqiryapti ... Alo, ha biroz shamollabman. Shunga shifoxonaga chiqib shifokorga uchradim.

Xolnisa: Ha, o'zimam aytdim, bunga bir gap bo'ldi, deb. Endi tuzukmisan.

Zebo: Ha, biroz ahvolim yaxshi, lekin haliyam isitmam bor.

Xolnisa: Mayli, Zebo, tuzalib ketgin.

Zebo: Rahmat, jonim, seni tashvishga qo'yganim uchun uzr!

Maqollar: صرب المثل ها

راستی و راستی

Kuch haqiqatda

نیمی از حقیقت دروغ بزرگ است

Yarim haqiqat, buyuk yolg'ondir.

اگر خواهی از هر دو سر آبروی، همه راستی کن همه راست
گوی

Topay desang ikki yoqlama obro‘, rostlik bilan
yasha rost so‘yla

حقیقت پنهان نمی ماند
Haqiqatni yashirib bo‘lmaydi.

راستی که به دروغ ماند مگوی
Yolg‘onga o‘xshash rostni gapirma

Mustaqil ishga topshiriq:

Siz so‘ramasdan uydan pul yoki buyum
olganingizda ota-onangiz qanday qabul qilgan. Shu
haqda fors tilida hikoya tuzing va gapirib bering.

18-DARS

واژگان

milliy bog‘		باغ ملی
shahar markazi		مرکز شهر
bog‘ning o‘rtasi		وسط باغ
haykal	[mojassame]	مجسمه
mahobatli	[pormahābat]	پرمهابت
asos soluvchi	[asāsgozār]	اساسگذار
qad rostlamoq		قد افراشتن
zinapoya	[pelle]	پله
ko‘tarilmoq		بالا شدن
tantanalar	[e‘ydgāh]	عیدگاه
maydoni		
mustaqillik		عید استقلال
bayrami		
taraf, tomon	[samt]	سمت
hashamatli	[mohtašam]	محتشم
parlament	[pārlemān]	پارلمان
deputat		نماینده مجلس
qarorlar		(مقرر. bir.)
		مقررات
qabul qilmoq		اتخاذ کردن
restoran		رستوران
joylashmoq		جایگزین بودن
istiqlol saroyi	[kāx-e esteqlāl]	کاخ استقلال
yulduz	[setāre]	ستاره
taniqli	[saršenās]	سرشناس
qo‘shiqchi	[āvāzxān]	آوازخوان

orqa tomon	[pošt-e sar]	پشت سر
ko‘l	[daryāče]	دریاچه
cho‘milmoq		آبتنی کردن
qayiq haydash		قایقرانی
binafsha rang	[benafš]	بنفش
o‘yin kulgi	[sargarmi]	سرگرمی
vositalari		
o‘rnatmoq		نصب شدن
nabira	[neve]	نوه
sayr qilmoq		گردش کردن
lazzatlanmoq		لذت بردن
charchamoq		خسته شدن
yog‘och supa	[sakku]	سکو
choyxona	[qahvexāne]	قهوه خانه
muzqaymoq	[bastani]	بستنی
salqin havo	[havāe xonak]	هوای خنک
yaxshi ko‘rmoq		دوست داشتن
ko‘mko‘k va		سر سبز و شکوفان
gullagan		
qiziqmoq		علاقه داشتن
tug‘ilgan kun		روز تولد

باغ ملی

باغ ملی بنام علیشیر نوایی در مرکز شهر تاشکند واقع است. در وسط باغ ملی مجسمه پرمهابت علیشیر نوایی شاعر بزرگ و اساسگذار زبان ازبکی قد افراشته است. مجسمه در بلندی قرار داشته و مردم از پله های چهلگانه پای آن بالا می شوند. در زیر پله ها عیدگاه بزرگ برپا شده و هر سال عید استقلال و نوروز در این عیدگاه برگزار می

شود. در سمت راست عیدگاه ساختمان محترم عالی مجلس – پارلمان ازبکستان واقع است. در اینجا نمایندگان عالی مجلس قانون و مقررات اتخاذ می کنند. در سمت چپ مجسمه بزرگترین رستوران نوروز جایگزین است و در پیشروی مجسمه کاخ استقلال قرار دارد. در کاخ استقلال کنسرت های ستارگان سر شناس آوازخوان بر گذار می گردد. در پشت سر مجسمه دریاچه ای موجود است. در این دریاچه مردم آبتنی می کنند و قایق رانی می کنند. در گرداگرد دریاچه انواع درختان و گل های سرخ، زرد، سفید، آبی و بنفش کاشته شده است. در داخل باغ برای اطفال سرگرمی های مختلف نصب شده است. روزهای شنبه و یکشنبه باغ ملی خیلی شلوغ می باشد. مردم با اطفال و نوه های خود به باغ ملی می آیند، گردش می کنند و اطفال از بازی لذت می برند. بعد از سرگرمی ها وقتی که خسته شدند زیر درختان روی سکو های چوبی می نشینند و یا در رستوران و قهوه هانه ها بستنی می خورند و نوشا به می نوشند. شاگردان دبیرستان روزهای گرم تابستان به باغ ملی می روند و در هوای صاف و خنک باغ در کنار گل ها برای امتحانات آمادگی می گیرند و استراحت می کنند. باغ ملی جای خیلی دیدنی است و توریستان خارجی نیز دوست دارند زیبایی های آن را تماشا کنند و زیر سایه درختان و شکوفان گردش کنند.

1-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- باغ ملی ازبکستان چگونه نامیده شده است؟
- ۲- در وسط باغ مجسمه کی قرار دارد؟
- ۳- مجسمه بالای چند پله نصب شده است؟
- ۴- عیدگاه بزرگ برای چه منظور برپا شده است؟
- ۵- ساختمان عالی مجلس در کدام سمت عیدگاه است؟
- ۶- در عالی مجلس نمایندگان ملت چکار می کنند؟
- ۷- کاخ استقلال در کدام قسمت باغ است؟
- ۸- باغ ملی چگونه منابع آبی دارد؟

- ۹- آیا در این دریاچه وسایل سرگرمی موجود است ؟
- ۱۰- در باغ چه نوع گل ها و درختان کاشته شده است ؟
- ۱۱- در باغ برای استراحت مردم چه وسایلی پیشبینی شده است؟
- ۱۲- شاگردان مدرسه در آنجا چکار می کنند ؟
- ۱۳- آیا توریستان به این باغ علاقه دارند ؟

2-mashq. Berilgan soʻz birikmalari va iboralarni oʻzbek tiliga oʻgiring.

باغ ملی بنام علیشیر نوای، مرکز پایتخت جمهوری، در وسط شهر، مجسمه پرمهابت، اساسگذار زبان ادبی، قد افراشتن، پله های چهلگانه، پای مجسمه، عیدگاه شهر، جشن سال نو بر گذار شدن، سمت راست، ساختمان محتشم عالی مجلس، نمایندگان پارلمان، مقررات اتخاذ کردن، رستوران جایگزین بودن، کاخ استقلال، کنسرت ستارگان پرآوازه، آوازخوان سرشناس، دریاچه قایق رانی، انواع درختان، سرگرمی های اطفال، شلوغ از مردم، گردش مردم در باغ، خستگی اطفال، سکو های چوبی، فروش بستنی و نوشابه، هوای صاف و خنک، استراحت زیر درختان، دوست داشتن گردش، درخت سرسبز و شکوفان.

3-mashq. Fors tiliga tarjima qiling.

Biz shahar markazidagi parkka bordik. Yakshanba kuni parkda odamlar koʻp boʻladi. Parkda turli koʻngil ochar oʻyinlar koʻp. katta yoshdagi kishilar bolalarni parkka olib kelishadi. Bolalar toza havodan nafas olishadi, oʻynashadi, muzqaymoq yeyishadi, salqin ichimliklar ichishadi. Parkning oʻrtasida koʻl joylashgan. Yozda odamlar koʻlda choʻmilishadi, qayiqda sayr qilishadi. Parkda turli daraxtlar va gullar ekilgan.

Odamlar charchaganda qo'yilgan yog'och supalarda dam olishadi.

■ Nisbiy sifatlari

صفت نسبی

Nisbiy sifat deb otlardan yasalgan sifatlarga aytiladi. Bunday sifatlari turli usullar bilan yasaladi. Nisbiy sifatlari aksar hollarda otlarga ی [yā] ort qo'shimchasini qo'shish orqali yasaladi.

بنده + ی = بندگی قلم + ی = قلمی درس + ی = درسی
طلا + ی = طلائی

Imlosi:

1. “ā” ا va “u” و unlilari bilan tugagan otlardan keyin ی [yā] qo'shimchasi qo'shilganda bir “ی” [yā] orttiriladi.

فدا – فدائی

نیرو – نیرویی

Ba'zan bu unlilar bilan kelgan so'zlardan so'ng qo'shilganda و [ou] diftongi orttiriladi.

جادو – جادوی [jādovi]

دنیا – دنیوی [dunyovi]

هندو – هندوی [hendovi]

مینا – مینوی [minovi]

2. e [e] harfi bilan tugagan so'zlardan keyin bir ا [alif] orttiriladi.

حرفه ← حرفه ای O'z kasbininig ustasi
کینه ← کینه ای qasoskor

Ba'zan گ [g] harfi orttiriladi:

uylik خانه ← خانگی
haftalik هفته ← هفتگی

4-mashq. Berilgan so'zlarning oxiriga y [yā] qo'shimchasini qo'shib nisbiy sifat yasang.

دست، پا، گوش، بینی، شانه، آرنج، مو، ابرو، چشم، مژه، بغل،
میان، ران، روده، معده، شکم، جگر، شش، سینه، دل، مغز، پشت، کوله،
گردن، ناخن، انگشت، جبین، شقیقه، دهان، لب، دندان، لثه، دماغ، خلق،
غده.

5-mashq. Berilgan gapda nisbiy sifatlarni aniqlang.

بمناسبت روز تولد از دوستان نامه های تبریکی گرفتم. اهل
خانواده یکی بعد از دیگر هدایایی دادند. پدرم شیرینی آورده بود. زندگی
عجب چیزی است. لیلی در کالج پزشکی تحصیل می کند. دختر عمو در
هنرستان موسیقی درس می خواند. مجلس شبنشینی دیر به پایان رسید.
دوستی و جوانی در روز تولد رونمایی می کند. زهرا شاپویی پشمنی
پوشیده بود. رشته های دوستی از جوانی تحکیم می یابد. اول ماه سپتامبر
روز ملی ازبکستان است. پدرم بارانی برایم خرید. مادرم از نانوائی
لواش، سنگکی، بربری آورد. من در اندیجان دایی دارم. دایی ام برای
من کلیات نوایی را هدیه فرستاد.

6-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o'giring.

O'zbekiston Respublikasi o'z milliy bayramini nishonladi. Davlatning konstitutsiyasi bosh qonun hisoblanadi. Milliy bayramlar Alisher Navoiy nomidagi milliy bog'da o'tkaziladi. Bayramga qishloq aholisi keladi. Ular hunarmandchilik, san'at, amaliy san'at namunalarini namoyish qilishadi. Shaharlik aholi ko'rgazmani tamosha qilishga borishadi. Har yili diqqatga sazovor asarlar namoyish qilinadi.

گفتگو: Suhbat:

گلنار: سردار جان! روز جمعه به گردش رفتی؟ به به چه کار خوبی کردی؟
سردار: آره من و عالم، ملیحه به پارک ملی رفتیم. جاییت خالی بود.

گلنار: خیلی لطف داری! گردش در پارک ملی چطور گذشت؟
سردار: خوش گذشت. فراموش نشدنی بود. بنظرم بهترین جای استراحت است.

گلنار: خوش بحال شما. چقدر آنجا بودید؟ چکار کردید؟
سردار: اول رفتیم در دریاچه آبنتی کردیم. آب دریاچه خیلی خوشایند بود. بعد قایق گرفتیم و قایق رانی کردیم. بعد از آن زیر سایه درختان در اطراف گلها کمی گردش کردیم. بعداً گرسنه مان شد، رفتیم به قهوه خانه و غذا خوردیم. بستنی هم خوردیم.

گلنار: نوش جان. در پارک چند ساعت بودید؟
سردار: ما تمام روز آنجا بودیم. بعد از ظهر رفتیم به پای مجسمه علی شیر نوایی و زیر گنبد مجسمه چند دقیقه استراحت کردیم.
گلنار: پله ها را شمردین تا پای مجسمه چند پله بود؟

سردار: البته که شمارش کردیم. به حساب من ۴۱ پله بود. ولی دختران می گفتند که ۴۲ پله است.
 گلنار: در بالای مجسمه چه نوشته بودند؟
 سردار: "اهل جهان بدانید دشمنی درکار نیست
 یاری کنید بهم دیگر بهتر از یار نیست"
 گلنار: بیشک، این بیت را یاد گرفتی! چه وقت به خانه برگشتید؟
 سردار: هنوز همه اش را نگفتم. جالب اینکه در این روز در کاخ
 استقلال کنسرت ستارگان موسیقی سنتی بود. خانم مناجات آوازهای
 قشنگ خواند. دیر هنگام ساعت نه و نیم به منزل برگشتیم.
 گلنار: ای وای، چقدر روز تعطیل تان خوش گذشت. کاش من هم
 با شما بودم! خوش بحالتان!
 سردار: خدا حافظ عزیزم.

ضرب المثل ها Maqollar

آزادی آبادی است.

Ozod yurt obod yurt.

آرامش دو گیتی تفسیر این دو حرف است.
 با دوستان مروت با دشمنان مدارا. (حافظ)

Ikki dunyo tinchligi bu ikki so'z tafsiridur,
 Do'stlar aro muruvvat dushman ila madoro.

Mustaqil ishga topshiriq.

Bir dam olish kunini qanday o'tkazganingizni
 tasvirlab matn tuzing va gapirib bering.

19-DARS

واژگان

qadimgi	[qadimi]	قدیمی
muhim	[mohem]	مهم
savdo-sotiq markazi		مرکز تجارت
hisoblanmoq		به شمار رفتن
eng ko‘p, asosan	[omde]	عمده
sotuvdagi narsalar		مواد فروش
ko‘kat	[sabzi]	سبزی
oziq-ovqat		مواد غذایی
mahsulotlari		
zargarlik	[zargari]	زرگری
gilamlar	[farš]	فرش
quruq mevalar	[ājil]	آجیل
ayollar kiyimi		لباس زنانه
o‘quv qurollari		لوازم تحریری
misgarlik	[mesgari]	مسگری
mebel	[mobleman]	مبلمان
mayda-chuyda		مواد خرد و ریزه
narxi past		قیمت پائین
qishloq xo‘jalik		محصولات
mahsulotlari		کشاورزی
tim	[tim]	تیم
sut mahsulotlari		لبنیات
poliz ekinlari		محصولات
		جالیزی
kabab pazlik		کباب پزی
gul sotish		گل‌فروشی

an'anaviy	[sonnati]	سنتی
nok	[golābi]	گلابی
apelsin	[portoyāl]	پرتقال
banan	[mouz]	موز
shokolad	[šokolāt]	شکولات
shirin kulcha (pechenye)	[biskvit]	بیسکویت
o'yinchoqlar		اسباب بازی
qo'g'irchoq	[arusak]	عروسک
kechga yaqin	[yorub]	غروب
charchab, horib		خسته و کوفته
topilmoq		یافت شدن
puldor, boy	[motamavvel]	متمول
hunarmandchilik	[piševari]	پیشه‌وری
shaftoli	[holu]	هلو
tut	[tut]	توت
qulupnay	[tut farangi]	توت فرنگی
janjallashmoq		دعا کردن
sayramoq		چهچه زدن

بازار چهارسو

در شهر تاشکند بازارهای گوناگون زیاد است. بازار چهارسو قدیمی‌ترین مرکز تجارت در شهر بشمار می‌رود. در بازار چهارسو عمده‌ترین مواد فروشی سبزی‌ها و میوه‌ها و مواد غذایی بوده است. بر علاوه در این بازار مواد زرگری، فرش، آجیل، لباس‌های زنانه و مردانه، بازار کتاب و لوازم تحریری مسگری، مبلمان و مواد خرد و ریزه ضرورت خانواده بفروش می‌رسد. قیمت‌ها در بازار چهارسو پایین‌تر نسبت به بازارهای دیگر است. به این دلیل مردم از اطراف و

جوانب شهر تاشکند به این بازار می آیند، محصولات کشاورزی خود را در اینجا می فروشند کالاهای ضرورت خوانواده را از اینجا می خرند. در این بازار یک تیم جداگانه شیرینی فروشی و تیم لبنیات فروشی و تیم نان فروش و تیم سبزی ها و محصولات جالزی، تیم گوشت فروشی و رستوران ها و کباب پزی ها موجود است. در یک قسمت بازار تیم گلفروشی و لباس های سنتی موجود است. خوانواده ما هر وقت به خرید مواد غذایی و یا ضرورت دیگر خوانواده باشد به این بازار می آیند و از اینجا تهیه می کنند. روز یکشنبه ما با دخترم نادره به بازار چهارسورفتیم. از بازار میوه فروشی انار، سیب، گلابی، پرتقال، موز خریدیم. از بازار شیرینی فروشی شکولات و بیسکویت خریدیم. بعد از بازار اسباب بازی ها عروسک قشنگی خریدیم. پیش از خریدن چیزهای مورد نیاز به رستوران رفتیم و کباب برگ و کباب کوفته خریدیم و طرف های غروب خسته و گرفته به خانه برگشتیم، ولی دخترم از عروسک خود اهل خانواده از سایر خریدهایمان خوشحال بودند.

1-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

- ۱- نزدیک خانه شما کدام بازار است؟
- ۲- شما به بازار چهارسوی تاشکند رفته اید؟
- ۳- در بازار چهارسو چه نوع اشیا و مواد می فروشند؟
- ۴- شما میوه و سبزی ها را از کدام بازار می خرید؟
- ۵- آیا در بازار چهارسو غیر از مواد غذایی سایر کالا هم می فروشند؟
- ۶- به بازار چهارسو توریستان خارجی هم می آیند؟
- ۷- در بازار چگونه تیم ها موجود است؟
- ۸- محصولات کشاورزی را از کجا می آورند؟
- ۹- خانواده شما آجیل و میوه های تازه را از کجا می خرند؟

۱۰- در بازار شما چه نوع میوه و محصولات کشاورزی می فروشند؟

2-mashq. Berilgan gaplarni o‘zbek tiliga o‘giring.

بازار چهارسو در هر شهر از پاکستان موجود است. در بازارهای ازبکستان و در بازار مشرق زمین هر چیز یافت می شود. در این بازارها مواد غذایی، لباس ها و مبلمان و اسباب و لوازم تمام خانواده ها یافت می شود. در بازار قیمت ها نسبت به مغازه و فروشگاه های بزرگ ارزان است. در تمام دنیا کالاهای فروش بازار ارزان است. مردم کارگر و دهقانان عمدتاً از بازار خرید می کنند. فروشگاه های بزرگ برای اشخاص پولدار و خارخیان است. ما مواد مورد نیاز خانواده را از دکان نزدیک منزل می خریم. در این دکان قیمت ها معتدل است. مردم روستایی در بازار کم خرید می کنند. آنجا مواد غذایی، میوه ها و سبزی ها را خودشان کشت می کنند.

3-mashq. Berilgan gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Men kecha Oloy bozoriga bordim. Oloy bozorida meva va sabzavot, quruq mevalar, oziq-ovqat mahsulotlari, kiyim-kechak, tilla bezaklar, non va boshqa uyga kerak bo‘lgan narsalarni sotib olish mumkin. Oloy bozorida narxlar baland. Bu bozordan asosan xorijiyilar va boy kishilar xarid qilishadi. Oloy bozorida yuqori sifatli mahsulotlar sotiladi. Bozorda hunarmandchilik mahsulotlaridan pichoq, xanjar, qilich, har xil loydan yasalgan o‘yinchoqlar, tilla va kumush

buyumlar sotib olish mumkin. Yozda anvoi qovun, tarvuz va shirin-shakar uzum, nok, shaftoli, o'rik, tut, gilos va qulupnaylar sotiladi.

■ Hozirgi zamon davom fe'li

حال جاری

Hozirgi zamon davom fe'li, hozirgi kelasi zamon fe'lidan oldin داشتن fe'lini qo'yib yasaladi.

Men kelyapman من دارم می آیم
داشتن [dāštan] fe'li asosiy fe'l bilan kerakli shaxs
va sonlarda moslashadi.

Biz boryapmiz ما داریم می رویم	I Men boryapman من دارم می روم
Siz boryapsiz شما دارید می روید	II Sen boryapsan تو داری می روی
Ular boryaptilar آنها دارند می روند	III U boryapti او دارد می رود

Hozirgi zamon davom fe'li ish-harakatning tugallanmaganligi, ayni paytda jarayonda ekanligini ifodalaydi.

Prefiksli fe'llarda داشتن fe'li prefikslardan oldin qo'yiladi.

Men qaytayotibman من دارم بر می گردم
Qo'shma fe'llarda داشتن fe'li fe'lining ot qismidan
oldin qo'yiladi.

Siz tayyorlanayotibsiz شما دارید آمدگی می گیرید
Hozirgi zamon davom fe'lining bo'lishsiz shaklida
داشتن fe'li ishlatilmaydi.

من دارم غذا می خورم - من غذا نمی خورم

او دارد می نویسد - او نمی نویسد

4-mashq. Quyidagi gaplarda fe'llarni hozirgi zamon davom fe'li shaklida qo'ying.

- ۱- من به شما (تلفن کردم)
- ۲- او برایتان نوشیدنی (آوردن)
- ۳- آنها یک شماره روزنامه (گرفتن)
- ۴- ما به کنار دریا (رفتن)
- ۵- شما هنوز (خوابیدن)
- ۶- شاگردان کمی در ورزشگاه (فوتبال بازی کردن)
- ۷- مهیسا جدول درس های هفته را (درست کردن)
- ۸- تو به دوست خود سکه (دادن)
- ۹- من و مهدیس پول های خود را (شمردن)
- ۱۰- مادر شما در تلفن (حرف زدن)

5-mashq. Berilgan gaplardagi fe'llarni hozirgi zamon davom fe'liga aylantiring.

- ۱- مهیار دوچرخه سواری می کرد.
- ۲- تو از گردش باغ بر گشته ای؟
- ۳- سریا با دانیار سوار مترو به دبیرستان آمدند.
- ۴- من و بهمن در روزهای نوروز به شیراز رفتیم.
- ۵- آنها سه کیلو سیب می خرنند.
- ۶- ما از بازی و استراحت خسته نمی شویم.
- ۷- شما در کارخانه خود رو سازی کار کرده بودید.
- ۸- آنها دندان های خود را با خمیر دندان پاک می کردند.
- ۹- ما از صابون فرغانه برای شست و شو استفاده می کنیم.

۱۰- شما به قله کوه های چیمیان بر آمده اید.

6-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga tarjima qiling. Fe'llarni hozirgi zamon davom fe'li shaklida qo'yning.

Biz har kuni maktabga boryapmiz. O'qituvchi doskaga yozyapti. Yorqin matematikadan misollarni yechyapti. Singlisi darsning o'rniga roman o'qiyapti. Ikki bola dahlizda janjallashyapti. Biz hovliga ko'chat o'tqazyapmiz. Bulbullar gullar ustida sayrashyapti. Samolyot Sheroz tomonga uchyapti. Poezd Isfahondan Tabrizga qarab ketyapti. Bolalar voleybol o'ynashyapti.

گفتگو Suhbat

چراس: هلكر خانم امروز شما به بازار می روید؟
هلكر: حتماً چراس خانم. امروز باید خیلی چیز مورد نیاز خانه بخرم.
چراس: من نیز باید چیزهایی برای خانه بخرم. کدام بازار می رویم؟
هلكر: معمولاً از بازار یونس آباد خرید می کنم، چون نزدیک خانه ماست.
چراس: در بازار شما قیمتها چطور است؟ میوه، سبزی ها و آجیل ارزان است؟
هلكر: نخیر، جانم، نسبت به دیگر بازارها اینجا قیمت ها خیلی بالا است. ولی چون بازارهای دیگر دور است و رفت و آمد در وسایل نقلیه خیلی وقت می گیرد من بیشتر از اینجا می خرم.

چراس: بیائید امروز به بازار چهارسو برویم. در اینجا قیمت ها نسبتاً پایین است و هر چیز از قبیل خوراک و پوشاک و غیره یافت می شود.

هلکر: می شود رفت. امروز دستم خالی است. سر کار نمی روم. خیلی دلم می خواهد با شما یک ساعت صحبت کنم.

چراس: اول به کجا می رویم؟ میوه فروشی و یا لباس فروشی؟
هلکر: اول می رویم به بازار لباس فروشی. می خواهم برای خود یک دست جاکت، پولاور و دامن بخرم. برای بچه ها پیراهن، یک جفت کفش و جوراب باید خرید.

چراس: خیلی خوب هلکر خانم. من نیز دلم است برای خود یک بارانی و ارسی بخرم. اول لوازم پوشاک را می خریم، بعد می رویم به میوه فروشی و سیب، نارنج، پرتقال و هندوانه و خیار می خریم.
هلکر: پس با شما خدا حافظی نمی کنیم. تا دیدار چراس خانم.
چراس: مرحمت زیاد، هلکر.

ضرب المثل ها Maqollar

قیمت بی حکمت ارزان بی علت نیست

Qimmat be hikmat arzon be illat bo'lmaz
(Arzonni sho'rvasi tatimaydi)

سنگ قیمت به زمین نمی ماند

Qimmatli tosh yerda qolmaydi

همه چیز قیمت دارد جز جان آدمزاد

Odamzodning jonidan boshqa hamma narsa qimmatli.

Mustaqil ishga topshiriq:

Sabzavot va poliz mahsulotlari bozori, unda sotiladigan narsalar va ularning narxlari haqida matn tuzing va gapirib bering.

20-DARS

واژگان

qadimiy	[qadimi]	قدیم
diqqatga	[didani]	دیدنی
sazovor		
she'rlar	[še'r]	اشعار (شعر. bir)
ta'riflangan	[vasf šodan]	وصف شدن
ko'hna, burungi	[bāstāni]	باستانی
joy, mahal	[mavze']	موضع
qoldiqlar	[baqāyā]	بقایا
Doro	[Dāriyuš]	داریوش
Kurush	[Kuruš]	کوروش
ahmoniy	[haxāmaneši]	هخامنشی
maydon	[masāhat]	مساحت
... ga yaqin,		در حدود
atrofida		
kvadrat metr		مترمربع
qurib bitirish	[takmil]	تکمیل
asr	[qarn]	قرن
cho'zilmoq		طول کشیدن
viloyat	[ostān]	استان
boy bermoq		از دست دادن
ko'chmoq		نقل مکان کردن
shaxs, siymo	[šaxsiyat]	شخصیت
madaniy	[farhangi]	فرهنگ
katta, ulkan	[farāvān]	فراوان
mo''tadil	[mo'tadel]	معتدل
yoqimli	[matbu']	مطبوع

sarv	[sarv]	سرو
mavzoley	[ārāmgāh]	آرامگاه
ziyosat	[ziyārat]	زیارت
eram bog'i	[bāy-e eram]	باغ ارم
chekka	[guše]	گوشه
universitet	[dānešgāh]	دانشگاه
avvalgi, ilgargi	[sābeqe]	سابقه
joylashmoq		مستقر بودن
kerakli		مورد نیاز
qadimgi		آثار عتیقه
yodgorliklar		
narsa, buyum		(جنس bir)
amaliy san'at		صنایع دستی
sheroz shol		شال شیرازی
ro'moli		
territoriya		محوطه
muzey	[muze]	موزه
qo'lyozma	[nosax-e xatti]	نسخ خطی [نسخه bir]
bosma nashrlar		آثار چاپی

شهر شیراز

شهر شیراز از قدیمی ترین و دیدنی ترین شهرهای ایران است. زیبایی شیراز در اشعار سعدی و حافظ و شعرای دیگر وصف شده است. تخت جمشید شهر باستانی که پایتخت هخامنشیان بود در شصت کیلومتری شمال شیراز قرار دارد.

در این موضع بقایای کاخ های داریوش و کوروش و سابراپادشاهان هخامنشی موجود است. تخت جمشید مساحتی در حدود

۱۴۵۰۰۰ متر مربع داشته و تکمیل ساختمان های آن تقریباً یک قرن طول کشیده است.

شهر شیراز فعلاً مرکز استان فارس بوده و شهرت جهانی خود را از دست نداده است. شیراز آخرین پایتخت ایران قبل از تهران بود. دویست سال پیش پایتخت از شیراز به تهران نقل مکان کرد. این شهر بخاطر شخصیت های ادبی و فرهنگی خود مانند خواجه محمد حافظ شیرازی و مصلح الدین سعدی شیرازی فراوان دارد. هوای شیراز معتدل و بسیار مطبوع است. در این شهر باغ ها و خیابان ها پراز گل و سرو هاست. آرامگاه های حافظ و سعدی شاعران بزرگ ادبیات فارسی در شیراز قرار دارد. همه ساله ملیون ها نفر از خود ایران و خارج آن به زیارت این شاعران می آیند.

باغ ارم یکی از دیدنی های شهر شیراز است. در یک گوشه این باغ دانشگاه شیراز در کاخ سابقه پادشاهان مستقر است. از دیدنی های دیگر شیراز بازار و کیل است. بازار و کیل از قدیمترین بازار های سنتی است. در اینجا همه چیز مورد نیاز زندگی اهل شهر پیدا می شود. خارجییان بیشتر آثار عتیقه و اجناس صنایع دستی از قبیل فرش و شال شیرازی و مانند آن را از اینجا می خرند. در محوطه آرامگاه حافظ موزه حافظ وجود دارد. در اینجا نسخ خطی و آثار چاپی حافظ نگاه داشته می شود.

1-mashq. Berilgan jumlalarni o'zbek tiliga o'giring.

قدیمی ترین و دیدنی ترین شهر، زیبایی شهر در آثار شعرا وصف شده است، تخت جمشید شهر باستانی است. شیراز پایتخت قدیمی، در شصت کیلومتری شمال شهر، در این موضع، بقایای کاخ های پادشاهان هخامنشی، مساحت تخت جمشید ۱۳۵ هزار متر مربع است، تکمیل ساختمان ها، تقریباً یک قرن، مرکز استان فارس، شهرت خود را از دست دادن، آخرین پایتخت ایران، دویست سال پیش، از شیراز نقل

مکان کردن، شخصیت های ادبی و فرهنگی، شهرت فراوان داشتن، هوای شیراز معتدل و بسیار مطبوع بودن، باغ ها پر از گل و سرو ها، آرامگاه شاعران بزرگ، همه ساله به زیارت آمدن، یکی از آثار باستانی باغ ارم است. دانشگاه شیراز در گوشه باغ جابجا است. کاخ سابقه پادشاهان بودن، بازار وکیل از بازارهای قدیمی سنتی است، هر چیز مورد نیاز، آثار عتیقه و اجناس صنایع دستی، شال معروف شیراز، در محوطه آرامگاه دست نوشته ها و آثار چاپی، نگاه داری شدن.

2-mashq. Berilgan savollarga yozma javob bering.

- ۱- شهر شیراز در کدام کشور است؟
- ۲- شیراز چقدر سابقه دارد؟
- ۳- آیا در باره زیبایی شیراز کسی نوشته است؟
- ۴- تخت جمشید در کدام موضع است؟
- ۵- بقایای شهر تخت جمشید از زمان کدام پادشاهی است؟
- ۶- مساحت تخت جمشید چند متر مربع است؟
- ۷- شیراز فعلی مرکز کدام استان است؟
- ۸- شیراز کی پایتخت ایران بود؟
- ۹- در شیراز کدام شاعران زندگی داشتند؟
- ۱۰- آب و هوای شیراز چگونه است؟
- ۱۱- آیا خیابان های این شهر گلکاری شده است؟
- ۱۲- در شیراز آرامگاه کدام شاعران واقع است؟
- ۱۳- هر سال چقدر زائرین به اینجا می آیند؟
- ۱۴- دانشگاه شیراز در کدام باغ موقعیت دارد؟
- ۱۵- شما دوست دارید به ایران سفر کنید؟

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o'giring.

Sheroz qadimiy shahar. Qariyb 2500 yillik tarixga ega. Sheroz go‘zal shahar. Sherozdan buyuk shoirlar Sa‘diy va Hofiz yetishib chiqqan. Sheroz shahri ilgari Eronning poytaxti bo‘lgan. Hozir Fors viloyatining markazi. Xoja Hofiz Sheroziy va Muslihiddin Sa‘diy Sheroziyning qabrlari Sherozda. Bu shoirlar oromgohi yonida Hofiz va Sa‘diy muzeylari bor. Sherozning havosi mo‘‘tadil va yoqimli. Ko‘cha va bog‘lardagi sarv va gullar, shaharning havosini sof ushlab turadi. Sherozga har yili minglab xorijiy mehmonlar va maktab bolalari ziyoratga kelishadi. Shahar yaqinida qadimgi Taxi Jamshid shaharining qoldiqlari joylashgan. Taxi Jamshidda podshoh Doro va Kurush va boshqa podshohlar saroyining qoldiqlari qad ko‘tarib turibdi. Bu shaharda podshohlar devorlarga o‘yib yozdirgan bitiklar qimmatli tarixiy manbadir.

■ Tartib sonlar

Tartib sonlar miqdor sonlar oxiriga 2 [om] 2 مين [omin] qo‘shimchalarini qo‘shish orqali yasaladi.

ده + م = دهم، هشت + مين = هشتمين.

– 2 م bilan yasalgan tartib sonlar aniqlanmishdan keyin izofiy birikma hosil qiladi.

روز پنجم. سال چهارم

– 2 مين qo‘shimchasi bilan yasalgan tartib sonlar aniqlanmishdan oldin bitishuvli birikma hosil qiladi.

دومين ميز، ششمين قلم؛

Murakkab miqdor sonlarda tartib qo‘shimchalari oxirgi songa qo‘shiladi.

بیست و هفتمین انجمن دانشمندان
یک هزار و پانصد و پنجمین سال گرد شهر

Unli tovushlar bilan tugagan [do] va [se] sonlardan keyin [v] harfi orttiriladi.

[dovvom] دوم؛ سوم [sevvom]
[i] bilan tugagan sondan keyin "ا" [alif] orttiriladi.

[siyyomin] سی ام؛ [siyyomin] سی امین
Fors tilida [noxostin], نخستین, [noxost] نخست
[avval], [yekom] یکم, tartib sonlari “birinchi” ma’nosini ifodalaydi.

4-mashq. Berilgan sonlarni tartib sonlar shaklida so‘z bilan yozing.

1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 35,
161, 256, 367, 498, 590, 699, 700, 1001, 1022, 11333,
230459, 496666, 1000000.

5-mashq. Berilgan birikmalardagi sonlarni tartib sonlar shaklida yozing.

کلاس ۲، مدرسه ۱۸۷، ۲۰ گنجره، ۳۶ جلسه ۲۲۰۰ سالگیره
تاشکند، بزرگداشت ۷۲۵ سالگرد حافظ ۲۷۵۰ سالگیره سمرقند، سال
۲۰۱۰، ۵۶۰ سالگرد علیشیر نوایی سلطان شعرای قرن ۱۶، ۱۵
اجلاسیه شورای عالی نمایندگان مردم، دوره ۵، ۲ انجمن خاورشناسان

ازبیکستان، امروز ۱۲ مارس سال ۲۰۱۰ است. ۱ فروردین سال ۱۳۸۸ هجری شمسی است.

6-mashq. Quyidagi birikmalarni fors tiliga o'giring.

Uchinchi mart, ikki ming o'ninchi yil, bir yuz sakson sakkizinchi avtobus, beshinchi tramvay, Yigirma ikkinchi trolleybus, Uch yuz to'qqizinchi litsey, Bir ming uchinchi bolalar bog'chasi, Yetti yuz o'n oltinchi kollej, BMT ning o'ttiz beshinchi umumiy majlisi, AQSh ning o'n sakkizinchi kosmik kemasi, sakson yettinchi korxona, uch yuz to'qson beshinchi uy, yetmish yettinchi xonadon.

گفتگو Suhbat

پروین: گل صنم بگو ببینم کدام شهر ازبیکستان از نظر فرهنگی و تاریخی مشهور تر است؟

گلصنم: ای بابا اینم شد سوال! مگر تو نمی دانی شهر سمرقند و بخارا و خیوه و ارگنچ و شهر سبز و ترمز شهر های قدیمی است. تقریباً دو هزار و دو هزار و پانصدمین سال از بنیان گذاری آن می گذرد؟

پروین: تو شهر تاشکند را چرا یاد نکردی؟ مگر شهر تاشکند شهر قدیمی نیست؟

گل صنم: چرا؟ تو که می دانی در سال دو هزار و نهم بنابر مصو به یونسکو دو هزار دویستمین سالگرد از پیدایش شهر تاشکند جشن گرفته شد.

پروین: آیا تو خود از کدام شهر هستی؟ اهل تاشکندی یا جای دیگر؟

گل صنم: من اهل هوقند هستم و این شهر با شعرا و هنر مندان زیاد معروف است.

پروین: شهر هوقند چقدر جمعیت دارد؟ و آب و هوای این شهر چطور است؟

گل صنم: هوقند شهر کوچک است و سابق پایتخت خانان هوقند بوده است و در اینجا کاخ خدایا رخان از دیدنی های این شهر است. جمعیت هوقند آنقدر زیاد نیست حدود چهار صد هزار نفر است. آب و هوای هوقند گرم است و در تابستان باد شدید دارد.

پروین: آیا می توانید اسم شاعران و شخصیت های مهم آن شهر را بگوئید؟

گل صنم: من از شعرا نادره و ویسی و مقیمی و فرقت و ذوقی و دیگران را می دانم.

پروین: شما می توانید چند بیت از اشعار آنها برای ما نقل کنید؟
گل صنم: من چندین غزل از آثار نادره و ویسی را می دانم. ولی این غزل ها به ازبیکی است و شما بگمانم ازبیکی بلد نیستید.

پروین: خوب، باشد. هروقت ترجمه کردید باز برای من می خوانید. خیلی ممنون از صحبت شیرین شما.
گل صنم: لطف شما زیاد!

ضرب المثل ها

پول به دست آوردن آسان است اما نگهداری اش مشکل.
Pul topish oson, saqlash qiyin.

زدانش به اندر جهان هیچ نیست.
Bilimdan yaxshiroq jahonda hech vaqo yo‘q.

Mustaqil ishga topshiriq.

Yashayotgan yoki tugʻilib oʻsgan shahringiz, ob-havosi, mashhur olim va yozuvchilari, diqqatga sazovor joylari haqida matn tuzing va gapirib bering.

21-DARS

واژگان

bekorga	[bixudi]	بیخودی
san'at	[honar]	هنر
u dunyo bu dunyo		اول و آخر
davlat tili		زبان رسمی
asr	[qarn]	قرن
aylanmoq		مبدل یافتن
maktab		(مکتب bir) مکاتب
o'qimoq,	[āmuxtan]	آموختن
o'rganmoq		
g'alaba	[fath]	فتح
o'rnatilish	[barqarāri]	برقراری
tanlamoq	[gozidan]	گزیدن
hozirgi	[fe'li]	فعلى
nastaliq (xat uslubı)	[nasta'liq]	نستعلیق
nasx (xatturi)	[nasx]	نسخ
yo'l topmoq		راه یافتن
islohot tuzatish	[eslāhāt]	اصلاحات
foydalanmoq		استفاده کردن
tarqalmoq		رواج یافتن
boshlari	[avāyel]	اوایل
ko'ylamoq	[sorudan]	سرودن
(yozmoq)		
mushtarak		میراث معنوی
ma'naviy meros		مشترک

bilmoq		یاد گرفتن
Bosniya va		بوسنی و هررگوین
Gersgovina		
davlatlar		دول (دولت bir)
tarqalmoq		رایج بودن
koreya tili	[korei]	کره ای
xitoy tili	[čini]	چینی
shoh asar	[šāhkār]	شاهکار
old, oldin	[pišru]	پیشرو
sirli	[marmuz]	مرموز
ochilish, ko‘rsatish	[hovaydā]	هویدا
baliq tutmoq		ماهی گرفتن
yoqimli ohang		خوش آهنگ
sabab	[ellat]	علت
tushintirmoq		توضیح دادن
iboralar		عبارات
grammatika		صرف و نحو
radio eshittiruv		انتشارات رادیو
tele ko‘rsatuv		انتشارات تلویزیون
lahja, sheva	[lahje]	لهجه
nimasini yashiray		از شما چه پنهان

زبان فارسی

زبان فارسی یکی از قدیمی ترین و زیباترین زبان های دنیاست. هر زبان بجای خود زیبا و نادر است ولی زبان فارسی برای شعر و ادب خیلی خوشایند است. بیخودی نیست که می گویند: فارسی شکر است، ترکی هنر است و عربی اول و آخر است.

زبان فارسی زبان رسمی جمهوری اسلامی ایران است. زبان فارسی از قرن دهم به زبان ادب و هنرمند ل یافت و در مکاتب قدیم آسیای میانه زبان های ترکی و فارسی و عربی می آموختند. زبان فارسی بعد از فتح لشکر های عرب و برقراری اسلام خط عربی را بطور خط رسمی گزید. خط فعلی فارسی به شکل نستعلیق نوشته می شود و از خط نسخ عربی فرق دارد.

خط عربی بعداً در تمام آسیای میانه و چین و هند راه یافت. فعلاً زبان اردو و زبان اویغور و زبان پشتو و دری از خط عربی با کمی اصلاحات استفاده می کنند.

زبان فارسی در آسیای میانه از قرن دهم رواج یافت. در این زبان نه تنها شعارای ایرانی بلکه شعرای بزرگ ترکی زبان مانند امیر خسرو دهلوی و بیدل و علیشیر نوایی و بابر و فضولی و بسیاری از شاعران دیگر تا اوایل قرن بیستم اشعار خود را بفارسی سروده بودند. اشعار فارسی فردوسی، رودکی، خیام، مولانا جلال الدین رومی، سعدی و حافظ و دیگران شهرت جهانی دارد.

مردمان ترکی زبان و فارسی زبان و عربی زبان از قرن های میانه تا به قرن بیستم میراث معنوی مشترک دارند. و هر فرد مردم ازبیکستان که به میراث باستانی و تاریخی خود علاقمند است با یست زبان های ترکی و عربی و فارسی را یاد بگیرد.

فعلاً زبان فارسی در ایران و افغانستان و تاجیکستان و قسمی در پاکستان و هند و عربستان و ترکیه و بوسنی هرزگوین رواج دارد.

1-mashq. Matn bo'yicha savollarga javob bering.

- ۱- زبان فارسی از کدام زمان رواج داشت؟
- ۲- زبان فارسی برای چه رشته ها مساعد است؟
- ۳- در گذشته به زبان فارسی و ترکی و عربی چه تعریف داده

بودند؟

- ۴- زبان فارسی زبان رسمی کدام کشور است؟
- ۵- در مکاتب قدیم آسیای میانه کدام زبان ها تدریس می شد؟
- ۶- خط عربی از کدام دوران در زبان فارسی استفاده می شد؟
- ۷- خط فعلی فارسی چه نامیده می شود؟
- ۸- خط عربی به کدام کشورهای دیگر راه یافت؟
- ۹- از شعرای ترکی زبان کدام یک اشعار خود را بفارسی سروده اند؟
- ۱۰- از شعرای فارسی کی ها شهرت جهانی دارد؟
- ۱۱- مردمان ترکی و فارسی زبان از کدام دوره فرهنگ مشترک دارند؟
- ۱۲- چرا باید زبان فارسی و زبان عربی را یاد بگیرند؟
- ۱۳- فعلاً زبان فارسی در کدام دول رایج است؟

2-mashq. Berilgan jummalarni o'zbek tiliga o'giring.

یونس زبان فارسی می آموزد. او در لیسه خاورشناسی درس می خواند. در این دبیرستان زبان های شرقی از قبیل فارسی و هندی و عربی و ژاپنی و کره ای و چینی می آموزند. مردم ازبیکستان به زبان فارسی خیلی علاقه دارند. چون شعرای بزرگ مانند علیشیر نوایی و بابر و فضولی و آگهی و دیگران در ردیف ترکی آثار فارسی هم نوشتند. زبان فارسی از خط عربی استفاده می کند و کسانی که علاقه دارند زبان فارسی را یاد بگیرند باید خط عربی را هم یاد بگیرند. دانش آموزان لیسه ما زبان فارسی را دوست دارند و آرزو دارند شاهکارهای فردوسی و رومی و سعدی و حافظ را بزبان فارسی بخوانند. اگر انسان بتواند به چندین زبان بخواند و بنویسد در پیشروی او یک عالم مرموز هویدا می شود.

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o‘giring va daftaringizga yozing.

Dunyodagi barcha tillar o‘z millati uchun aziz va mo‘‘tabardir. Fors tili go‘zal va shirin tildir. Bizning xalqimiz fors tiliga qiziqishadi. Buyuk shoirlarimiz ham o‘zbek, ham fors tilida she‘r yozishgan. Biz fors tilini sevib o‘rganamiz. Ko‘pgina adabiy, tarixiy, ilmiy asarlar O‘rta asrlarda fors tilida yozilgan. Kimki o‘z ma‘naviy merosini o‘rganmoqchi bo‘lsa fors tilini bilishi kerak.

■ Fe’lning majhul nisbati

Fors tilida majhul nisbat asosan شدن [šodan] ko‘makchi fe’li vositasida yasaladi. O‘zbek tilida majhul nisbat aniq nisbatdagi fe’llarga -(i)l; -(i)n qo‘shimchalarini qo‘shish orqali yasaladi.

خوانده می شود – o‘qiladi
نوشته شد – yozildi

Fe’lning majhul nisbati buyruq maylidan tashqari barcha mayl va zamon shakllaridan yasaladi. Bunda asosiy fe’l o‘tgan zamon sifatdoshi shaklida qo‘yiladi.

■ Hozirgi kelasi zamon

گرفته می شویم	I گرفته می شوم
گرفته می شوید	II گرفته می شوی
گرفته می شوند	III گرفته می شود

Aniq o'tgan zamon

گرفته شدیم	I گرفته شدم
گرفته شدید	II گرفته شدی
گرفته شدند	III گرفته شد

O'tgan zamon davom fe'li

گرفته می شدیم	I گرفته می شدم
گرفته می شدید	II گرفته می شدی
گرفته می شدند	III گرفته می شد

O'tgan zamon natijali fe'li

گرفته شده ایم	I گرفته شده ام
گرفته شده اید	II گرفته شده ای
گرفته شده اند	III گرفته شده است

Uzoq o'tgan zamon fe'li

گرفته شده بودیم	I گرفته شده بودم
گرفته شده بودید	II گرفته شده بودی
گرفته شده بودند	III گرفته شده بود

Aniq kelasi zamon fe'li

گرفته خواهیم شد	I گرفته خواهم شد
گرفته خواهید شد	II گرفته خواهی شد
گرفته خواهند شد	III گرفته خواهد شد

Hozirgi zamon shart-istak mayli

گرفته بشویم	I گرفته بشوم
گرفته بشوید	II گرفته بشوی
گرفته بشوند	III گرفته بشود

O'tgan zamon shart-istak mayli

I گرفته شده باشم	گرفته شده باشیم
II گرفته شده باشی	گرفته شده باشید
III گرفته شده باشند	گرفته شده باشند

Majhul nisbatning bo'lishsiz shakli hamma fe'l zamonlarida شدن fe'liga نه [na] inkor yuklamasini qo'shish orqali yasaladi.

شنیده نمی شود
شنیده نشد
شنیده نمی شد
شنیده نشده است
شنیده نشده بود
شنیده نشود
شنیده نشده باشد

Faqat aniq kelasi zamon shaklida نه [na] inkor yuklamasi خواستن [xāstan] fe'lidan oldin qo'yiladi.

شنیده نخواهم شد
شنیده نخواهی شد
شنیده نخواهد شد ...

4-mashq. Quyidagi kesimi aniq nisbatdagi fe'llarni majhul nisbatga aylantirib yozing.

من این کتاب ها را از نمایشگاه گرفته ام. مراد از بازار میوه می آوری؟ شما تکلیف خانگی را نوشته بودید. این ساختمان بزرگ را در سال ۲۰۱۰ ساختند. من این کت و شلوار را از بازار چهارسو خواهم خرید. دوستم محمد امین نامه فرستاده باشد من جواب آن را می نویسم.

آنها دو چرخه اشان را به کجا ببرند؟ شاید این گل ها را برای دختران کلاس ما بیاورند. این داستان را کی نوشته بود؟ در بهار در حیاط دبیرستان گل ها و نهالها کاشتیم. این درختان را شاگردان سابقه کاشته بودند. امسال در نزدیک دبیرستان ما استخر می سازند. این سینما تئاتر را پنجاه سال پیش ساخته بودند.

5-mashq. Quyidagi gaplarda fe'llarni kerakli zamonda majhul nisbatda qo'yning.

شهر تاشکند دو هزار سال پیش (ساختن). ظریف کتاب "ابرنامه" را از کتاب فروشی (خریدن). در فروشگاه بزرگ انواع اجناس (فروختن). این ماهی از طرف اکرم (گرفتن). شاید فردا باران (باریدن). در خیابان نوایی درختان سرو و نهال های گوناگون (کاشتن). به کتابخانه دبیرستان یک کارتن کتاب های فارسی (آوردن). برای کلاس فارسی کامپوتر نو (خریدن). این کیف توسط سلیم به منزل (بردن). ناهار خوری دبیرستان ساعت ۱۱ (باز شدن).

6-mashq. Fe'llarni majhul nisbatda ishlatib o'zbek tilidan fors tiliga o'giring.

Bu sinfda fors tili darsi bo'lyapti. Bu mavzu oxirigacha o'rganildi. Mashqlar daftarga yozilgan edi. Har bir o'tilgan mavzu bo'ycha lug'atlar daftarga yozilishi kerak. Uyga berilgan so'z va iboralar yod olinsin. Bu gullar o'quvchilar tomonidan ekildi. Bu rasmlar qizlar tomonidan chizildi. Litsey o'quvchilari maktab o'quvchilariga o'rnak bo'lishi kerak. Odobli o'quvchilar har doim ehtirom qilinadi. Uyda o'qish uchun "Fors tili" matni berilgan bo'lsa kerak.

گفتگو Suhbat

استاد: - زبان فارسی شیرین و خوش آهنگی است؟ از آن خویشتان می آید؟

سرور: - بله استاد ما زبان فارسی را خیلی خیلی دوست داریم؟
استاد: آقای سرور می توانید برای ما علت علاقمندی تان را توضیح بدهید؟

سرور: - استاد اول باید گفت واژگان و عبارات فارسی قشنگ است. صرف و نحوش آسان است. انتشارات رادیویی و تلویزیونی و گفتگوی جوانان به لحجه تهرانی خیلی خوشایند است.
استاد: - آیا خط فارسی که براساس الفبای عربی ساخته شده است. برای شما مشکل نیست.

سرور: - از شما چه پنهان، الفبای فارسی کمی مشکل است ولی اگر آدم کمی کوشا باشد میتواند بخوبی یاد گرفت.

استاد: - سرورجان تو خبر داری در زبان ازبیکی از زبان فارسی چه کلماتی وارد شده است؟

سرور: - استاد وقتی به آموزش زبان فارسی شروع کردم به این چیز متوجه شدم که بسیاری از کلمات و عبارات ازبیکی با فارسی مشترک است طورمثال کلمات گل، درخت، نهال، سبزه، آسمان، زمین و در هر دو زبان یک چیز است.

استاد: - آیا تو میدونی در گذشته شعرای ترکی زبان به زبان فارسی نیز شعر گفته اند؟

سرور: آره استاد از شعرای بزرگ علیشیر نوایی یک دیوان به زبان فارسی بنام "دیوان فانی" دارد و شعرای دیگر مانند لطفی و بابرو فضولی و آگهی و نادره و زیب النسا نیز بفارسی شعر نوشته اند.

استاد: - آفرین شاگرد عزیز، تو خیلی جواب مکمل دادی. بیشک! امروز تو سزاوار نمره عالی شدی. شاگردان! شما نیز زبان

فارسی و سایر زبان ها را به علاقمندی یاد بگیرید! چون دانشمندان گفته اند که هر کسی زبان داند رموز جهان داند.

Maqollar: ضرب المثل ها

مرد چون دانا شود دل در برش دریا شود
Kimki dono bo'lur, Ko'ksida dil daryo bo'lur

دانا به هیچ شهر و ولایت غریب نیست
Bilimdon kishi hech bir shahar va viloyatda
begona bo'lmas

غلام عاقل بهتر از شیخ جاهل است
Aqlli qul johil shayxdan avlo

Mustaqil ishga topshiriq:

O'zbek tili, uning tarixi oson-qiyinligi, shoir-olimlari haqida matn tuzing va gapirib bering.

22-DARS

واژگان

talantli	[nābeye]	نابغه (نوابغ ko'p)
yuz yillik	[sade]	سده
milodiy yili		ميلادی
dunyoga kelmoq		پا به عرصه حیات نهادن
vafot qilmoq		وفات یافتن
ma'murchilik	[refāh]	رفاه
tinchlik	[āsāyeš]	آسایش
yashamoq	[zistan]	زیستن
keyinchalik	[sepās]	سپس
kelishmovchilik		تفرقه افتادن
yuzaga kelmoq		
yo'qsillik janibidan		از دست نا داری
balog'atga yetmoq,		به سن رشد رسیدن
ulg'aymoq		
xamir qoruvchilik		شغل خمیر گیری
ishi		
bo'sh fursatlar		اوقات فراغت
kunbay ish haqi		مزد روزانه
bir miqdor pul		مبلغی
gazlama sotuvchi	[bazzāz]	بزاز
insho va she'r		به شوق انشا و شعر
shavqiga tushmoq		آمدن
silliq, ravon	[salis]	سلیس
taxqir va masxaraga		مورد تحقیر و

uchramoq		تمسخر قرار گرفتن
alamzada	[malul]	ملول
ta'sirlanmoq, g'am	[motaasser]	متاثر
chekmoq		
kimningdir		از محضر کسی
suhbatiga musharraf		بهره گرفتن
bo'lmoq		
alloma, donishmand	[allāme]	علامه
qozi (sudiya)	[qāzi]	قاضی
ogoh bo'lmoq		آگاهی یافتن
1. novvot shodasi		شاخ نبات
2. ayol kishi ismi		
yor visoliga yetisha		وصال یار میسر
olmaslik		نشدن
to'la ismi-sharifi		شهرت مکمل
E'zozlamoq		احترام قایل بودن
bepul, tekin	[majjani]	مجانی
taxallus	[taxallos]	تخلص
nisba (tug'ilgan joy)	[nesba]	نسبه
ma'qul kelmoq		مورد پسند بودن
Yondiruvchi,	[suznāk]	سوزناک
o'rtantiruvchi		
yirik	[barjaste]	برجسته
taniqli	[nāmvar]	نامور

حافظ شیرازی

خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی یکی از نوابغ بزرگ عالم انسانی است. او در آغاز سده هشتم هجری (تقریباً ۱۷۲۴- ۱۷۲۵ میلادی) پا به عرصه حیات نهاد. وقتی پدر وفات یافت محمد هنوز کوچک بود، مدتی به رفاه و آسایش می زیست ولی سپس میان برادران تفرقه افتاد و هر یک به طرفی رفتند.

حافظ کوچک ترین سه برادر بود با مادرش در شیراز ماند. مادرش از دست ناداری کودکان را به یکی از اهل شهر سپرد تا او را نگاهداری و تربیت کند. وقتی حافظ به سن رشد رسید مدتی به شغل خمیر گیری مشغول شد. در نزدیک دکان خمیر گیری مکتبی بود. حافظ مقداری از اوقات فراغت خود را در آن مکتب می گذراند. او از مزد روزانه خود مبلغی را به استاد می داد. حافظ به واسطه همسایگی با بزازی که شعر می گفت به شوق انشأ و شعر آمد. اما چون اشعارش چندان سلیس و روان نبود مورد تحقیر و تمسخر قرار گرفت. او خیلی ملول و متاثر شد. بعد نزد قوام الدین عبدالله شیرازی استاد مشهور آن زمان به ادامه تحصیل پرداخت. بعضی گفته اند از محضر میر سید شریف جرجانی علامه معروف و قاضی عضد الدین عبدالرحمن ایجی نیز بهره گرفته است. در این مدت به علوم و ادبیات آگاهی کامل یافت. می گویند خواجه عاشق دختری به نام شاخ نبات شده و چون از دست فقر و ناداری وصال یار میسر نمی شود این غزل را سروده است).

دوش وقت سحر از غصه نجاتم دادند	و اندر آن ظلمت شب آب حیاتم دادند
بی خود از شعشعه پرتو ذاتم کردند	باده از جام تجلی صفا تم دادند
چه مبارک سحری بود و چه فرخنده شبی	آن شب قدر که این تازه براتم دادند
بعد ازین روی من و آینه و صف جمال	که در آنجا خبر از جلوه ذاتم دادند
من اگر کام روا گشتم و خوشدل چه	مستحق بودم و اینها به زکاتم دادند
عجب	که بدان جور و جفا صبر و ثباتم دادند
ها تف آن روز به من مژده این دولت داد	اجر صبریست کزان شاخ نباتم دادند
این همه شهد و شکر کز سخنم می ریزد	

همت حافظ و انفاس سحر خیزان بود
که ز بند غم ایام نجاتم دادند

1-mashq. Berilgan savollarga javob bering va daftaringizga yozing.

- ۱- شهرت مکمل حافظ چیست؟
- ۲- آیا شما غزل حافظ را خواندید و معانی آن را می فهمید؟
- ۳- عالمیان چرا به حافظ اینقدر احترام سرشار قایل هستند؟
- ۴- حافظ کی پایه عرصه حیات نهاد؟
- ۵- وقتی پدرش وفات یافت حافظ چند ساله بود؟
- ۶- حافظ چند برادر داشت؟
- ۷- مادرش چرا پسرش را بدست اشخاص بیگانه سپرد؟
- ۸- وقتی حافظ بزرگ شد چکاره بود؟
- ۹- آیا در زمان حافظ مکتب مجانی بود؟
- ۱۰- حافظ پول مکتب را از کجا بدست می آورد؟
- ۱۱- به چه علت حافظ به شوق انشأ و شعر آمد؟
- ۱۲- آیا غزل های اولین حافظ خواندنی بود؟
- ۱۳- استادان حافظ کی ها بودند؟
- ۱۴- عشق کدام دختر به گفتن غزل های شیرین باعث شد؟
- ۱۵- اولین غزل حافظ را یاد بگیرید؟

2-mashq. Berilgan jumla va gaplarni lug‘atdan foydalanib o‘zbek tiliga o‘giring.

کلمه حافظ تخلص و شیرازی نسخه شاعر است. یکی از نابغه های جهانی بود. سده هشتم هجری مصادف به سده چهار دهم میلادی است. سال تولد حافظ را ۱۷۲۴-۱۷۲۵ میلادی تخمین کرده اند. در زمان کودکی حافظ پدرش از عالم گذشت. حافظ دو برادر داشت. برادران با

خود جور نیامدند و به هر طرف رفتند. مادر حافظ فقیر بود و حافظ را به مردم سپرد. حافظ به سن بلوغ رسید و شاگرد خمیر گیری شد. در آن جای مکتب بود و حافظ یک قسمت مزد خود را به مکتب می پرداخت و درس می خواند. همسایه حافظ بزاز بود. او شعر می گفت. حافظ نیز می خواست شاعر شود، ولی شعر های او مورد پسند نبود. حافظ اندوه کشید. به یک دختر بنام شاه نبات عاشق شد ولی چون فقیر بود آن دختر را به کسی پولدار دادند. حافظ به عشق این دختر غزل های سوزناک سرود و یک شاعر برجسته و نامور گردید.

3-mashq. Berilgan gaplarni o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Xoja Hofiz jahonga mashhur shoir uning otasi Isfahondan, onasi Kozerundan bo‘lgan. Ular Sherozga ko‘chib borishgan. Hofiz Sherozda tug‘ilgan. Hofizning ikkita akasi bor edi. Hofiz yo‘qsullikdan begona kishilar qo‘lida o‘sgan. Yoshi ulg‘aygach xamir qoruvchiga shogird tushgan. Hofiz nonvoyxona yaqinidagi maktabda o‘qigan. Topgan pulining bir qismini o‘qituvchisiga to‘lagan. Uning qo‘shnisi gazlama sotuvchi shoir bo‘lgan. Hofiz shogird tushgan. Lekin yozgan she‘rlari hech kimga yoqmagan. Otashin ishq uni buyuk shoirga aylantirgan. Hofiz 791 hijriy yili (1388-89 milodiy yili) foni dunyodan boqiy dunyoga safar qilgan. Hofizdan bir g‘azallari to‘plangan “Devon” qolgan.

■Tugallanmagan o‘tgan zamon fe’li.

فعل گذشته جاری

Tugallanmagan o'tgan zamon fe'li hozirgi zamon davom fe'li kabi داشتن [dāštan] fe'li yordamida yasaladi.

داشتن + آمدن = داشتم می آمدم

Asosiy fe'l o'tgan zamon davom fe'li shaklida, داشتن [dāštan] fe'li o'tgan zamon aniq fe'li shaklida tuslanadi.

داشتیم می گفتیم

داشتید می گفتید

داشتند می گفتند

I داشتم می گفتم

II داشتم می گفتی

III داشت می گفت

Bu fe'l shakli biron ish harakatining boshqa bir holat yoki ish-harakat bilan bir vaqtda ro'y berayotganini ifodalaydi.

من داشتم سینما می دیدم برادرم به اتاق وارد شد

Men kinofilm ko'rayotgan edim ukam xonaga kirdi

کارگران داشتند ناهار می خوردند زنگ در زده شد

Ishchilar tushlik qilayotgan paytda eshik qo'ng'irog'i chalindi.

4-mashq. Berilgan gaplardagi fe'llarni tugallanmagan o'tgan zamon shaklida qo'yning.

شاهزاد (خواندن) شریف توی حرفش رفت. استاد ... وارد اتاق (شدن) که شاگردان یکجا سلام دادند. سلیم ... صبحانه (خوردن) که مادرش به تنبیه شروع کرد. عبدالله ... سوار اتوبوس (شدن) که عبدالحلیم

دوستش از آستین گرفت. جوانان ... بازی فوتبال تماشا (کردن) که باران بارید. شاه نبات ... وظیفه خانگی را (نوشتن) برادر کوچک به گریه وزاری افتاد. دوران ... غزلیات حافظ را (خریدن) کتاب سعدی به چشمش رسید.

5-mashq. Berilgan gapdagi fe'llarning zamonlarini aniqlang.

- ۱- پسران مدرسه دارند به تماشای بازی باسکت بال می روند
- ۲- همه دختران توی حیاط مدرسه داشتند بازی می کردند
- ۳- این بیمار داشت کم کم روبه بهبودی می گذاشت
- ۴- پدرم شما را به میهمانی دعوت کرده بود
- ۵- بچه ها غذا را روی زمین ریخته اند
- ۶- دختران دارند غذا می پزند
- ۷- من به امتحانات کنکور تابستان فکر نمی کنم
- ۸- دکتر داشت بیمار را معاینه می کرد.

6-mashq. Berilgan gaplardagi noto'g'ri ishlatilgan fe'l zamonlarini aniqlang va uni to'g'rilab daftaringizga yozing.

- ۱- استاد دارد روح افزارا صدا نمی کند
- ۲- شما دارید به چایتنان شکر می ریزید
- ۳- من داشتم به سراغ دوست قدیمی خود می روم
- ۴- آنها دارند به موسیقی ایرانی گوش می دهند
- ۵- استاد زبان فارسی داشت داستان کوتاه نمی خواند
- ۶- مهناز دارد قاشق و ظروف را شست و شو می کرد
- ۷- تو داری باتلفون مبابیل سرگرم می شوی؟

گفتگو Suhbat

مهین: ناصر جان می دونی ما فردا برای زیارت آرامگاه حافظ به شیراز می رویم؟

ناصر: به به خوش به حال شما خواهر جان. تو شهرت مکمل حافظ را می دانی؟

مهین: نه، والله! همین قدر می دانم که او در خرد سالی قرآن را مکمل از بر کرده بود بهمین دلیل تخلص حافظ را برگزیده است!

ناصر: ده، عجب! تو غزل های حافظ را خوانده ای؟ می توانی یک غزل او را برای من بازگو کنی؟

مهین: متأسفانه نه! شرمندۀ ام هنوز هیچ یک از غزل های حافظ را از بر نکرده‌ام.

ناصر: خوب در صورتیکه هیچ یک از اشعار حافظ را یاد نداری علاقمندی ات به حافظ چه معنی دارد؟ به زیارت آرامگاه رفتن چه معنی دارد؟ بالاخره برای تماشای مرقد او که نمی روی؟

مهین: راست می گویی. در این مورد تا حال فکر نکرده بودم. کسیکه می گوید حافظ را دوست دارم باید اقلاً یک بار دیوان اشعار او را بخواند. من این دفعه که رفتم در آنجا دیوان او را می خرم و تمام غزل هایش را می خوانم.

ناصر: تو که به زیارت رفتی ختماً از دیوان حافظ فال بگیری و برای من هم یک فال بگیر و آن غزل را تو برای من بگو من آن را حفظ کنم.

مهین: حتماً جانم برای خودت یک دیوان قشنگ حافظ سوغات می آورم و برای تو و عده می دهم که بهترین غزل های حافظ را یاد می گیرم.

ناصر: جانم جان! در این صورت من نیز از دیوانیکه برایم آوردی چندین غزل را از بر می کنم.

مھین: خیلی خوب برادر جان حالا اجازه بده لوازم سفر را جمع و
جور کنم.
ناصر: هزار دفعه! من هم می روم به کار های خود برسم.

Maqollar: ضرب المثل ها

شاعری جزوی است از پیغمبری
Shoirlik payg‘ambarlikning bir ulushi

شعر فهمیدن به از گفتن بود
She‘r aytkandan ko‘ra tushungan avlo

پای ما لنگاست و منزل بس دراز
دست ما کوتاه و خرما بر نخیل
Oyog‘im cho‘loq-u manzil ko‘p uzoq
Qo‘lim kalta xurmo yuksakda

Mustaqil ishga topshiriq:

Hozirgi zamon shoirlaridan o‘zingizga yoqqani
haqida hikoya tuzing. Hofizning birinchi g‘azalini yod
oling.

23-DARS

واژگان

parvarish qilmoq		پرورش یافتن
bir necha asrlar		قرن های متمادی
saralash, isloh		اصلاح نوع
qilish		
o‘rikning yirik	[qeysi]	قیسی
navi		
yong‘oq	[gerdu]	گردو
bodom	[bādām]	بادام
shaftoli	[holu]	هلو
anor	[anār]	انار
tut	[tut]	توت
tok (uzum)	[tāk]	تاک
yaratilmoq		به وجود آوردن
meva pishmoq		میوه رسیدن
ho‘l meva	[tāze]	میوه تازه
undan tashqari		علاوه بر آن
quruq meva		میوه خشک
-ga yaqin	[hodud-e]	حدود
mevali butalar		بوته های میوه ای
ixtisoslashgan		باغ اختصاصی
bog‘		
behi	[beh]	به
nok	[golābi]	گلابی
o‘rik	[zardālu]	زرد آلو
gilos	[gilās]	گیلاس
olcha	[ālubālu]	آلو بالو

olxo‘ri	[āluboxāri]	آلو بخاری
xandon pista	[peste]	پسته
qulupnay		توت زمینی
tokzor		تاکستان
Farg‘ona vodiysi		جلگه فرغانه
uzum	[angur]	انگور
ishlab chiqarmoq		تولید کردن
vino	[šarāb]	شراب
konserva	[konserv]	کنسرو
quruq mevalar	[zoškbār]	خشکبار
sitrus o‘simliklari	[morakkabāt]	مرکبات
tropik iqlim	[garmsir]	گرمسیر
limon	[limu]	لیمو
apelsin	[portoyāl]	پرتغال
mandarin	[nārangi]	نارنگی
unob, chilon jiyda	[onāb]	عناب
xurmo	[xormā]	خرما
issiqxona	[garmxāne]	گرمخانه

ilmiy tadqiqot		موسسه پژوهشی
instituti		
bog‘dorchilik		باغداری
uzumchilik		تاکداری
vino ishlab		شراب سازی
chiqarish		
serhosil		محصولدار
tavsiya qilinmoq		توصیه شدن
mislsiz		بی همتا
husayni (uzum)		حسینی

kishmish navi	نوع کشمش
rizomat navi	رضامت
ishga tushirmoq	به کار انداختن
oylik maosh	حقوق ماهانه
dala hovli	بیلاق
jamg'arma	پسانداز
sovuq iqlim	سردسیر
tuyatish anor	دانه درشت

میوه های ازبیکستان

در جمهوری ازبیکستان از قدیم انواع گوناگون میوه ها پرورش می گردد. طی قرن های متمادی بر اساس اصلاح نوع از طرف مردم انواع عالی قیسی و سیب و گردو و بادام و هلو و انار و توت و هم انواع مختلف تاک ها بوجود آورده شده است. میوه های رسیده غالباً تازه و علاوه بر آن میوه های خشک مورد استفاده می شد.

در ازبیکستان حدود ۱۹ نوع درخت و بوته های میوه ای کشت می شود. در جمهوری حدود سه هزار باغ های اختصاصی و تاکستان ها بوده در آن سیب، هلو، به و گلابی و زردالو، گیلان، آلبالو و آلو بخاری و انار و انجیر و گردو، پسته و بادام و توت زمینی و سایر میوه ها بدست می آید. تاکستان ها از قدیم در ولایات تاشکند و سمرقند و جلگه فرغانه رواج داشت. از انگور در تولید شراب و کنسرو و خشکبار استفاده می کنند.

در جمهوری مرکبات آورده شده از مناطق گرمسیر مثل لیمو و پرتغال و نارنگی و عناب و خرما و سایر میوه ها کشت و پرورش می گردد. در شهرهای اندیجان و نمنگان و سرخان دریا و تاشکند و سایر ولایات گرم خانه ها برپا شده است. در جمهوری موسسه پژوهشی باغداری و تاکداری و شرابسازی بنام شریذیر فعالیت نموده و در سالهای

اخیر ۶۰ نوع میوه محصولدار بدست آورده و برای کشت توصیه شده است.

1-mashq. Berilgan savollarga matn bo'yicha javob yozing.

- ۱- در ازبیکستان از قدیم چه نوع میوه ها تولید می شود؟
- ۲- در این کشور چند نوع درخت و بوته های میوه ای کشت می شود؟
- ۳- در این مملکت چند باغ اختصاصی فعالیت می نماید؟
- ۴- تاکستان های کدام ولایت از قدیم معروف است؟
- ۵- از انگور چه نو مواد غذایی تهیه می کنند؟
- ۶- از مرکبات در ازبیکستان چه نوع میوه ها یافت می شود؟
- ۷- میوه های مرکبات در چه شرائط پرورش می یابد؟
- ۸- در جمهوری کدام موسسه پژوهشی به اصلاح میوه ها مشغول است؟
- ۹- در سالهای اخیر چند نوع میوه محصولدار بدست آورده شده است؟

2-mashq. Quyidagi gaplarni o'zbek tiliga o'giring va daftaringizga yozing.

در ازبیکستان انواع مختلف میوه ها می روید. مردم بطور متداوم نوع میوه ها را اصلاح می کنند. در اینجا می شود لذیذترین میوه ها از قبیل سیب و قیسی، هلو و انار و توت یافت. از این میوه ها خشکبار نیز تهیه می گردد. در جمهوری عمدتاً نوزده نوع میوه کشت می کنند. در این کشور بهترین باغ های اختصاصی برپا شده است. در این باغ ها سیب های خوش مزه، هلو و گلابی و زردآلوی لذیذ، گیلاس و آلبالو و آلبجاری پر شهد و شکر و انار و انجیر شیرین و گردو و پسته و بادام

بی همتا می رسد. انگور در ازبیکستان ده ها نوع دارد. بخصوص نوع های چراس و "حسینی" و کشمش سیاه و نوع رضامت شهرت جهانی دارد.

در سالهای اخیر هوا گرم شده است و در ازبیکستان مرکبات از قبیل لیمو و پرتغال و نارنگی و عناب و خرما و سایر میوه های اقلیم گرمسیر کشت می شود. زمستان کشور احياناً سرد می آید. برای این منظور گرمخانه ها برپا شده و در آن مرکبات و انواع گوناگون محصولات تازه تولید می گردد. موسسه پژوهشی باغ داری و تا ک داری تابحال ۶۰ نوع میوه اصلاح شده تولید کرده است.

3-mashq. Berilgan so‘z birikmalarini o‘zbek tilidan fors tiliga o‘giring.

Turli tuman mevalar, O‘zbekistonda yetishtiriladi, uzoq yillar davomida; mevalarni saralash, oliy navli o‘rik, olma, nok, shaftoli, anor tutlar; xilma-xil uzumlar; o‘n to‘qqiz xil mevali daraxt, turli-tuman mevali butalar; uch mingdan ziyod ixtisoslashgan bog‘; bozorlarda yozlik, qishlik olmalar; behilar, noklar, uzumlar; gilos va olxo‘ri va anjirlar; pista; bodom; quritilgan mevalar; Toshkent, Samarqand, Farg‘ona uzumlari shirin-shakar; uzumdan sharbat va ichimliklar tayyorlashadi; limon, apelsin, mandarin, xurmo, chilon jiyda kabi sitrus o‘simliklari; bog‘dorchilik va tokdorchilik ilmiy-tekshirish instituti.

■ Ega bilan kesimning shaxs-sonlarda moslashuvi

Fors tilida ega bilan kesim, faqat ega insonlarni ifodalagandagina shaxs-sonlarda moslashadi.

ما متن "شهر تاشکند" را خواندیم

Biz "Toshkent shahri" matnini o'qidik

شما فرهنگ فارسی به ازبکی می خرید

Siz forsha-o'zbekcha lug'atni sotib olasiz

او به بازار "سیاه آب" سمرقند رفته بود

U Samarqandning "Siyob" bozoriga borgan edim

Qolgan jonli va jonsiz narsalar bilan ifodalanganda ega kesim bilan moslashmaydi.

در این شهر جاده های وسیع ساخته شد

Bu shaharda keng avtoyo'llar qurildi

سگ ها تمام شب پارس می کرد

Itlar kechasi bilan akillardi.

Ba'zan ega jamlovchi inson otlari bilan ifodalanganda ham kesim bilan shaxs va sonda moslashadi.

مردم ازبیک میهمان نواز هستند

O'zbek xalqi mehmondo'st bo'ladilar

ملت ما همیشه صلح جو بودند

Bizning xalqimiz tinchlik sevar bo'lganlar

4-mashq. Berilgan gaplarda kesimni egaga mos shaxs-sonda qo'yning.

مدیر مدرسه در دروازه (ایستادن). اتوبوس یکی پس د یگر (رد شدن). شاگردان سر درس (شتافتن). استاد مثل همیشه غیر حاضری (گرفتن). دختران هی (حرف زدن). پسران با هم سر بسر (گذاشتن). یک گروه سر درس (دیر آمدن). در دبیرستان صد ها نفر شاگرد (درس خواندن). مردم (آرزو داشتن) فرزندش شاگرد ممتاز (بودن). بسیاری از

بچه ها (سهل انگاری کردن) و برای درس های خود (نرسیدن). بسیاری از استادان از شاگردان تنبل بدشان (آمدن). شاگردان خوب بعد از فارغ شدن از دبیرستان به یکی از موسسات آموزش عالی (داخل شدن). شاگردان تنبل به کارهای ناشایسته (مشغول شدن). هر که نیاموخت از گذشت روزگار او هیچ (نیاموختن). از هیچ آموزگار.

5-mashq. Nuqtalar o‘rniga kerakli fe’llarni berilgan qatordan topib qo‘ying.

امروز کماله و لاله به خانه ما	جشن گرفتن
رمة گوسفندان در چراگاه	رسیدن
امسال چندین رستوران جدید دو	جمع کردن
نفر کارگر در خیابان فصل	چریدن
بهاران در بهار مردم از نوروز	به کار انداختن
.... دختران و پسران برای	جمع و جور کردن
استراحت به کوه ها و صحراها	آمدن
آنها از لاله و گل های خودرو برای	فرا رسیدن
آرایش دبیرستان خود امسال	رفتن
میوه ها زود ما هر سال برای	پاک کردن
نوروز اطراف دبیرستان را	

6-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘girib yozing.

Qishda havo mo‘‘tadil bo‘ladi. Bahor fasli erta keldi. Mart oyida kunlar isidi, daraxtlar gulladi, o‘tlar ko‘kardi. Yoshlar qishki kiyimni yechdilar. Aholi Navruz bayramini kutmoqdalar. Bayramga turli taniq taomlar pishirildi. Dasturxonga turli mevalar, shirinliklar qo‘yiladi. Mehmonlar kelishadi. Yigit qizlar ota-onalari

qarindosh-urug'larini ko'rgani borishadi. Navruz bayrami hammaga baxt keltiradi. Hamma xursandchilik qiladi.

گفتگو Subhat

فریدون: - بابا جان، مامان گفت که در بیلاق یک باغ بزرگ می خریم، این حرف درست است؟

بابا: - آری، پسر، من از حقوق ماهانه خود کمی پس انداز کرده بودم. یک نفر دوستم گفت که باغ بیلاقی خود را می فروشد. من تصمیم گرفتم که برای شما این باغ را بخرم.

فریدون: - چه کاری عالی کردید. شما این باغ را دیدید؟ کدام طرف شهر تاشکند است؟

بابا: - بله جان پدر، حتماً این باغ را دیدم. در قسمت شرقی تاشکند است؟

فریدون: - باباجان این باغ چه نوع میوه ها دارد؟ من هلو را دوست دارم، هلو هم دارد؟

بابا: - نه پسر، هلو ندارد ولی برای کشت کردن جای دارد. در این باغ قیسی، گلابی، انار، گردو، گیلان، سیب دارد.

فریدون: - بابا انجیر هم دارد؟ انگور چی؟

بابا: - اتفاقاً انگور هم دارد ولی نمی دانم چه نوع انگور است. هر وقت رسید همان وقت می بینیم. انجیر در آنجا نمی روید سرد سیر است.

فریدون: - خوب چه وقت برای دیدن باغ ما مرا می برید.

بابا: - روز یکشنبه ما و تو از بازار نهال های آلبخارا، عناب، خرما، انار دانه درشت، گیلان می خریم و در باغ خود کشت می کنیم.

فریدون: - خیلی خوب باباجان، من حاضرم با شما کمک کنم.

بابا: - بله پسر جان، هر کسی در زندگی خود یک باغ باید برپا کند.
این سنت نیاکان ماست. پدران کاشتند ما خوردیم و ما کشت می کنیم تا فرزندان ما بخورند.

Maqollar: ضرب المثل ها

هر چه باغ سبز باغبان خرم
Bog‘ so‘lim, bog‘bon xurram

تازه بود بوستان تا که بود آب تر
Bo‘ston bo‘lar xushhavo, suvi bo‘lsa xushnavo

از هر چمن گلی
Har chamandan bir gul

Mustaqil ishga topshiriq.

Sizning yoki tanishlaringizning bog‘ini ta’riflab bering.

24-DARS

واژگان

mo‘jiza	[mojeze]	معجزه
samoniylar sulolasi	[āl-e sāmāni]	آل سامانی
Hirof (shahar)	[Herāt]	هرات
yashamoq, turmoq		اقامت کردن
imkoni boricha		هر چه زودتر
tezroq		
ko‘ndirmoq		راضی کردن
chang (musiqiy	[čang]	چنگ
asbob)		
shu qadar		به قدری
ta’sir qilmoq		اثر گذاشتن
tezlikda	[fouran]	فوراً
jo‘namoq		روانه شدن
yaqinlar		نزدیکان
va’da bermoq		قول دادن
mukofot	[jāyeze]	جایزه
dirham (pul birligi)	[deram]	درم
to‘lamoq	[pardāxtan]	پرداختن
hid	[bu (y)]	بو (ی)
juj	[juj]	جوی
Muliyon	[muliyān]	مولیان
(buxorodagi ariq		
nomi)		
shag‘al tosh	[rig]	ریگ
Amudaryo	[Āmu]	آمو
dag‘allik	[dorošti]	درشتی

mayin ipak mato	[parniyān]	پرنیان
Jayhun	[Jayhun]	جیحون
(Amudaryoning qadimiy nomi)		
shodmonlik	[nešāt]	نشاط
oq ot	[xeng]	خنگ
tomonga	[zi]	زی
amir	[mir]	میر
sarv (archa turi)	[sarv]	سرو
O‘xshatmoq		تشبیه دادن
rozi bo‘lmoq		قبول کردن
sog‘inmoq		دل به کسی تنگ شدن
bir-biriga mehr		انس گرفتن
qo‘ymoq		
jonim bilan		با کمال میل
ha deb aytmq		هی گفتی
havo almashtirmoq		تبدیل هوا
aytgancha,	[ettefāqan]	اتفاقاً
kutilmaganda		
erkin fazo, toza		فضای آزاد
havo		
hozircha		عجلاً

معجزه رودکی – استاد شعر فارسی

امیر نصر، پادشاه سامانی، وعده ای از بزرگان در بار از بخارا، پایتخت، خارج شده و مدت چهار ماه در اطراف هرات اقامت کرده بودند. بزرگان کشور که می خواستند هر چه زودتر به بخارا برگردند نمی توانستند امیر را به این کار راضی کنند.

بنا براین، به خواهش آنها، رودکی که صدای خوشی هم داشت، شعر زیر را سرود و آن را با صدای زیبای چنگ برای امیر خواند. این شعر به قدری در امیر اثر گذاشت که فوراً با اسب روانه بخارا شد. نزدیکان امیر قول جایزه ای پنج هزار درم به رودکی داده بودند که دو برابر آن را پرداختند.

یاد یار مهربان آید همی	بوی جوی مولیان آید همی
زیرپایم پر نیان آید همی	ریگ آموی و در شتی های او
خنگ ما را تامیان آید همی	آب جیحون از نشاط روی دوست
میر زی تو میهمان آید همی	ای بخارا شاد باش و شاد زی
ماه سوی آسمان آید همی	میر ماه است و بخارا آسمان
سروسوی بوستان آید همی	میر سرو است و بخارا بوستان

1-mashq. Matn bo'yicha so'z birikmalarini o'zbek tiliga o'giring va daftaringizga yozing.

پادشاه آل سامانی، عده بزرگان دربار، از پایتخت خارج شدن، مدت چهار ماه، در هرات اقامت کردن، هر چه زودتر برگشتن، امیر را به کاری راضی کردن، از رودکی خواهش کردن، صدای خوش داشتن، شعر سرودن، با صدای خوشایند چنگ، به قدری اثر گذاشتن، با اسب روانه شدن، قول جایزه دادن، پنج هزار درم، دو برابر پرداختن، بوی جوی مولیان آمدن، یاد یار مهربان آمدن، درشتی ریگ آمو، زیر پا پرنیان بودن، از نشاط روی دوست، تا میان خنگ (اسب سفید)، امیر سوی تو میهمان آمدن، میر ماه است،

بخارا آسمان است، ماه سوی آسمان آمدن، میر سرو است، بخا را بوستان است، سرو سوی بوستان آمدن.

2-mashq. Berilgan savollarga javob yozing.

- ۱- امیر نصر پادشاه آل سامانی به کجا سفر کرده بود؟
- ۲- چرا بزرگان اطراف پادشاه می خواستند به بخارا برگردند؟
- ۳- آنها برای باز گشت به بخارا چه چاره کردند؟
- ۴- شعر خود را رود کی برای امیر به چه شکل سرود؟
- ۵- آیا این شعر به امیر موثر بود؟
- ۶- نزدیکیان امیر برای رود کی چقدر پول وعده کرده بودند؟
- ۷- آنها از جایزه وعده شده چقدر دادند؟
- ۸- جوی مولیان کجا واقع است؟
- ۹- آمو نام کدام رودخانه است؟
- ۱۰- شاعر امیر را به چه تشبیه داد؟
- ۱۱- بخارا را به چه چیزها تشبیه داد؟

3-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o'giring.

Amir Nasr Somoniylar sulolasining podshohi edi. U Buxorodan Hirotga safar qildi. Hirot atrofida to'rt oy turib qoldi. Yaqinlari uni Buxoroga qaytishga ko'ndira olmadilar. Ularning orasida buyuk shoir Rudakiy bor edi. U podshohni Buxoroga qaytishga ko'ndiraman, dedi. Saroy ayonlari 5000 dirham beramiz, dedi. Rudakiy podshohning oldiga kirdi. Podshohga chang chalib shunday she'r aytdi. Muliyon arig'ining hidi keladi. Yor-u mehribonlarining yodi keladi. Amudaryoning mayda toshlari, oyoq tagida ipakday

yumshoq tuyuladi. Jayhun suvi do‘st yuzini ko‘rish ishtiyoqida, otlarimizning belidan keladi. Buxoro shodlan, shoh sen tomonga mehmon bo‘lib kelmoqda.

■ Adabiy til va og‘zaki nutq

Og‘zaki nutq fonetik jihatdan adabiy tildan biroz farq qiladi. Hozirgi fors tili Tehron lahjasi asosida shakllangan. Tehron lahjasida quyidaga fonetik o‘zgarishlar ro‘y beradi.

1) So‘z oxiridagi juft undoshlardan biri tushirib qoldiriladi:

Og‘zaki nutq:

[gof] گف

[haf] هف

Adabiy til:

[goft] گفت

هفت

2) “h” harfi ikki unli orasida va so‘zning oxirida unlidan keyin talaffuz qilinmaydi.

Og‘zaki nutq:

[čār] چار

[panā] پنا

Adabiy til:

[čahār] چهار

[panāh] پناه

3) cho‘ziq [ā] unlidan keyin [m], [n] undoshlari kelsa [ā] unlisi [u] deb talaffuz qilinadi.

Og‘zaki nutq:

Adabiy til:

[nun]	نون	[nān]	نان
[hammum]	حموم	[hammām]	حمام

4-mashq. Berilgan soʻzlarni ogʻzaki nutq shakliga oʻtkazing va transkripsiyada yozing.

میهمان، آنها، باران، تابستان، مشهدی، می دانی، حیوان، بخوان، تمام، همان، جان، پالان، زمان، چهل، صحیح، بیست، درخت، هشت، پنجاه، نه، بهاری، ناهار، قصد، پست، مست، نوشت.

5-mashq. Berilgan soʻzlarni ogʻzaki nutqdan adabiy til shakliga keltiring va arabiy xatda yozing.

Das, tekun, meydun, xiyābun, namitunam, doros, čār, čel, šār, dabestun, bexun, unā, unja, mihmuni, āyājun, xum, nešun, Tehrun, hassan, umadan, bārun, šāpur, has, mizanan, umadam, hamun.

6-mashq. Berilgan gaplarni ogʻzaki nutq shakliga aylantiring va transkripsiyada yozing.

ما در دبیرستان خاورشناسی زبان فارسی می آموزیم. دبیرستان ما در خیابان آلمزار واقع است. درست ساعت هشت صبح کلاس ها یمن شروع می شود. دبیرستان به خانه مان نزد یک است. در تابستان هوای شهر گرم است. و درس خواندن بسیار مشکل است. در دبیرستان ما اتاق ناهار خوری است. از ساعت دوازده شاگردان آنجا ناهار می خورند. بعد از ظهر به خانه می رویم و درس های مان را می خوانیم. امشب به خانه مان میهمانان می آیند.

گفتگو: Suhbat:

مینا: خانم سبزواری خیلی لطف کردید مرا به میهمانی تان دعوت کردید؟

خانم سبزواری: خانم بهمنی خواهش می کنم. این چه حرفه‌است که می گوئید. ممنون که دعوت ما را قبول کردید. همه فامیل شما را دوست دارند و خوشحالند که امشب اینجایند.

مینا: متشکرم. من هم خوشحالم. اعضای فامیل شما را می بینم مخصوصاً به دخترتان منیسه و پسران فرخ جان دلم تنگ شده است. خانم سبزواری: شما نیز معروف و شریف پسرانتان را با هم بیاورید. بچه ها با هم انس بگیرند و دوست شوند.

مینا: با کمال میل. پسران ما خیلی دوست دارند به میهمانی بروند. یک ساعت با بچه های شما سرگرم بازی می شوند.

خانم سبزواری: راست می گوئید. بچه های من هم می گویند که به جایی برویم. این عادت اطفال است که تبدیل هوا را دوست دارند.

مینا: بله قربان، دفعه دیگر شما با بچه ها یتان به میهمانی ما بیائید. اتفاقاً در باغ ما استخر است. آنها می توانند آب بازی کنند و در فضای آزاد سرگرم دیگر بازی ها شوند.

خانم سبزواری: لطف شما زیاد. عجالتاً خدا حافظ!

مینا: خدا نگهدار!

ضرب المثل ها Maqollar:

میهمان برکت سفره است

Mehmon dasturxon barakasi

میهمان خر صاحب خانه است

Mehmon uy egasining eshagi (kelish mehmondan ketish mezbondan)

میهمان هدیه خداست شب ماندنش بلاست

Mehmon atoyi xudo, kechasi qolgani balo

Mustaqil ishga topshiriq:

Mehmon kutish marosimini ta'riflab matn tuzing va gapirib bering.

25-DARS

واژگان

hozirgi zamon	[moāser]	معاصر
hosila	[hāsel]	حاصل
tafakkurdagi	[tahavvol-e fekri]	تحول فکری
madaniy	[farhangi]	فرهنگی
voqealar	[vaqāye]	وقایع (bir واقعه)
jarayon	[jarayān]	جریان
ozodlikka erishish		کسب آزادی
yuksalish,	[pišraft]	پیشرفت
rivojlanish		
konstitutsiya	[mašrute]	مشروطه
milliy sho‘ro majlisi		مجلس شورای ملی
nashr qilish	[entešār]	انتشار
gazeta	[ruznāme]	روزنامه
kitoblar		کتاب (bir کتاب)
jurnal	[majalle]	مجله
ko‘payishi	[afzāyeš]	افزایش
saroy doirasi		محافل درباری
zodagonlar, yuqori	[ašrāfi]	اشرافی
tabaqalarga mansub		
so‘fiyona	[tasavvofi]	تصوفی
taalluqli bo‘lmoq		تعلق داشتن
quyi tabaqalar		طبقات پائین
uslub	[sabk]	سبک
ta’sirlanmoq		تاثیر پذیرفتن
so‘zlar	[loyāt]	لغات

iboralar	[tarkibāt]	ترکیبات
o‘zlashmoq, kirmoq		نفوذ کردن
hikoya		داستان
drama		نمایشنامه
bahs		بحث
tanqidiy asar	[enteqād]	انتقاد
nihoiat ohiri		سرانجام
xizmatida bo‘lmoq		در خدمت قرار گرفتن
xususiyat	[vižegi]	ویژگی
vatanparvarlik		میهن پرستی
erksevarlik		آزادی خواهی
insonparvarlik		بشر دوستی
yangilikka intilish		نوگرایی
adabiy shakl		قالب ادبی
nasriy asar	[nasr]	نثر
kuchli	[qavi]	قوی
asoschi		پایه گذاران
hisoblanmoq		به شمار رفتن

ادبیات معاصر ایران

ادبیات معاصر ایران حاصل تحول فکری و فرهنگی ایرانیان از قرن نوزدهم میلادی است که در نتیجه وقایع و جریانات زیر شکل گرفته است.

- آشنا شدن مردم با فرهنگ اروپایی
- کسب آزادی و پیشرفت های اجتماعی
- انقلاب مشروطه و تاسیس حکومت مشروطه
- تاسیس مجلس شورای ملی

- انتشار روزنامه ها، کتب و مجلات داخلی و خارجی

- تأسیس مدارس جدید و افزایش دانش های عمومی در دوره ادبیات معاصر، نظم و نثر فارسی که تا آن زمان به محافل درباری، اشرافی، تصوفی یا علمی تعلق داشت به میان ملت و طبقات پایین اجتماع راه یافت. سبک شعر و نویسندگی ساده شد و از ادبیات غربی تأثیر پذیرفت. لغات و ترکیبات اروپایی در زبان فارسی نفوذ کرد و انواع مسائل ادبی مانند داستان، نمایشنامه، بحث ها و انتقادهای اخلاقی، اجتماعی و سیاسی در زبان فارسی رواج یافت و سرانجام، زبان و ادبیات در خدمت عموم مردم قرار گرفت.

ویژگی دیگر ادبیات معاصر، انتخاب موضوعات جدید مانند میهن پرستی، آزادی خواهی و بشر دوستی است که اغلب با نوگرایی در صورت و قالب ادبی همراه می باشد.

نثر امروز فارسی نثری است قوی، روان، زیبا و ساده؛ دهخدا، جمال زاده، هدایت، آل احمد و محمود دولت آبادی، مهم ترین نویسندگان این نثرند.

بهار، ایرج و پروین، شعرای معروف معاصرند که اشعار خود را با موضوعات جدید در قالب های کهنه سروده اند. نیما یوشیج، آخوان، شاملو، سپهری، نادرپور و فروغ فرخزاد از پایه گذاران شعر نوند که از وزن های شعری و لغات و ترکیبات جدید استفاده کرده اند. نیما پدر شعر نو فارسی به شمار می رود.

1-mashq. Matn bo'yicha savollarga javob yozing.

- ۱- ادبیات معاصر ایران محصول کدام قرن است؟
- ۲- در این قرن چگونه جریانات صورت گرفت؟
- ۳- انقلاب مشروطه کی صورت گرفت؟
- ۴- مدرسه های جدید از کدام دوره به فعالیت پرداخت؟
- ۵- ادبیات زمان سابقه به کدام محافل خدمت می کرد؟

- ۶- ادبیات معاصر به کدام طبقات راه یافت؟
- ۷- در تاثیر اروپا چه نوع آثار ادبی بوجود آمد؟
- ۸- موضوعات ادبیات معاصر از چه قرار بود؟
- ۹- از نمایندگان نثر امروز کی را می توانید نام ببرید؟
- ۱۰- از شعرای معروف امروز کی را بلد هستید؟

2-mashq. Quyidagi so‘z birikmalarini o‘zbek tiliga o‘giring va yozing.

ادبیات معاصر، حاصل تحول فکری و فرهنگی، قرن نوزدهم میلادی، در نتیجه وقایع و جریانات، شکل گرفتن، آشنایی با فرهنگ اروپایی، کسب آزادی، پیشرفت اجتماعی، انقلاب مشروطه، تاسیس حکومت مشروطه، مجلس شورای ملی، انتشار روزنامه و مجلات، مدارس جدید، دانش عمومی، نظم و نثر فارسی، محفل درباری و اشرافی، محافل تصوفی، طبقات پائین اجتماعی، سبک شعر و نویسندگی از ادبیات غربی تاثیر پذیرفتن، لغات و ترکیبات اروپایی، نفوذ کردن، داستان و نمایشنامه آثار ادبی و بحث و انتقاد اخلاقی، اجتماعی و سیاسی، در خدمت عموم مردم قرار گرفتن، ویژگی دیگر، موضوعات میهن پرستی، آزادی خواهی، بشر دوستی، نوگرایی در قالب ادبی، قالب کهنه، پایه گذاران شعر نو، وزن جدید شعری.

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o‘girib, daftaringizga yozing.

Hozirgi zamon Eron adabiyoti fikriy va madaniy o‘zgarishlar mahsuli. Bu shunday voqealar va jarayonlar natijasi. Yevropa madaniyati bilan tanishuv. Ozodlikka erishuv va ijtimoiy rivojlanish. Konstitutsiyaviy o‘zgarish va konstitution hukumat. Milliy sho‘ro majlisi.

Gazeta, jurnal va kitob nashr qilinishi. Yangi maktablar tuzildi. Umumiy bilimlar oshdi. She'riyat saroy ahli va zodagonlar doiralariga xizmat qilardi. Jamiyatning quyi tabaqalariga yo'l topdi. Yevropa adabiyoti ta'sirida yangicha uslublar kirib keldi. Adabiyotda hikoya, drama navislik rivojlandi. Vatanparastlik, erksevarlik, gumanizm mavzulari yangi adabiyot xususiyatlaridandir.

■ Adabiy til va og'zaki nutq (davomi)

1) Adabiy tildagi "است" [ast] bog'lamasi og'zaki nutqda qisqarib "ه" [e] shaklini oladi.

امروز دهم فروردین است ← امروز دهم فروردینِه. رقیه
شاگرد است ← رقیه شاگردِه

2) Hozirgi zamon fe'lining III shaxs birligidagi "ad" qo'shimchasi "e" ga aylanadi.

نادر کتاب می خواند ← نادر کتاب می خونه
او زبان فارسی را می داند ← او زبان فارسی رو می دونه

3) Hozirgi zamon fe'lining II shaxsning "id" qo'shimchasi "in" shaklini oladi.

این فیلم را می بینید ← این فیلمو می بینین
بستنی می خورید ← بستنی می خورین

4) III shaxs ko'plikdagi fe'l shakllaridagi "and" qo'shimchasi "an" shaklini oladi.

هنرمندان آمدند ← هنرمندان اومدن
این کیف را ارزان می خرند ← این کیف ارزون می خرن

Og‘zaki nutqning adabiy tilidan farqlari ko‘p, ular haqida fors tilini o‘rganish davomida tanishib borasiz.

5-mashq. Berilgan gaplardagi fe‘l shakllarini og‘zaki nutqda ifodalang va transkripsiyada yozing.

امسال شاگردان سال سوم به شهر همدان سفر می کنند. اصفهان یکی از قدیمی ترین شهر های ایران است. شما از شهر آبادان آمدند. دانشمندان اروپایی زبان فارسی در خود ایران می آموزند. شما زبان انگلیسی را بلدهستید؟ شما زبان فارسی را در چند مدت آموختید؟ آیا می توانید به من بگوئید در میهن شما فارسی آموختگان زیاد هستند؟ چند نفر شاگرد انشا نوشتند؟ دفتر لغات فارسی را با خود سر درس بیاورید.

6-mashq. Quyidagi og‘zaki nutq shaklidagi gaplarni adabiy tilga aylantiring va arab alifbosida yozing.

In doxtar romān-e ešqi mixune. Šomā nevisande-ye in dāsānrā mišenāsin? Ān majmu‘e-ye dāstāno az Tehrun āvardan. Dāstunā-ye in ketāb xeyli jāleb-e. Har vaqt xudetun xundin unvax barāyam bedin. Āyājun šomā mitunin bogyuyin dar xiyābun-e golestun dokun-e ketābforusi has yā na. Šomā xodetun namibinin in dokun rubaru-ye šomās. In bādumo az Hamedun āvardan. Xeyli xošmaze-ye.

6-mashq. Berilgan gaplardagi fe‘llarni kerakli shaxs-sonda og‘zaki nutq shaklida yozing.

دوستان عزیز حتماً غزل‌های حافظ را (خواندن). از تهران برایم رباعیات خیام را (آوردن). شما موسیقی ایرانی را دوست (داشتن). موضوعات عمده داستانهای امروزه میهن پرستی (هست). شاعران بزرگ معاصر را برایم (گفتن). شاگردان از روی رمان "نوایی" انشا (نوشتن). دانش آموزان دبیرستان از ماه مه به تعطیلات تابستانی (رفتن). در ماه سپتامبر دو باره به مدرسه (برگشتن). رضا هر روز رادیو تهران را (شنیدن). شما هم انتشارات صدا و سیما را می (دیدن).

گفتگو: Suhbat:

لیلی: شاکرجان، تو متن درس امروزه رو خواندی؟
 شاکر: نخیر عزیزم، تو که میدونی من درس خوندن را چندان خوش ندارم.
 لیلی: وای بحال تو. استاد زبان فارسی تورو سزایی میده. بیا به جا بخونیم.
 شاکر: لیلی جون تو سر من مهربونی. من خودم هر چه کوشش می کنم هیچ سرم نمیشه. با تو بخونم خیلی راحت.
 لیلی: آخه تو بگو چرا سرت نمیشه. مگر تو اینقد بی مغزی. مردم حتی میمونورو و توطی ها رو حرف زدن یاد میده.
 شاکر: الفبای عربی خیلی مشکله. اونوخ بعضی حرفهام نوشته نمیشه. تلفظ کلماتم سخته؟ مگر برایت هیچ مشکلی نیست؟
 لیلی: چرا؟ برای من هم مشکله. ولی من تمبلی نمی کنم. هروخ کلمه مشکل پیش اومد به فرهنگ نگاه میکنم. در فرهنگ شکل آوایی کلمات آورده شده.
 شاکر: آه، عزیزم، کی اینقد فرصت دارم که به فرهنگ نگاه کنم. بهتره تو برایم خوندن یاد بدی.
 لیلی: درسه بیا همراست کمک کنم. بالاخره حق برادری داری.

Maqollar: ضرب المثل ها

عذر احمق را نمی باید شنید

Ahmoqni uzrini eshitma

بی خرد را بداست علم و هنر

Aqlsizga ilm-u hunar yoqmas

بدترین نادان آنست که خود را دانا بداند

Eng yomon nodon shuki o‘zini dono sanar

Mustaqil ishga topshiriq. Sinfingizdagi o‘quvchilar fors tilini o‘rganishda nimadan qiynalishini ta’riflang va gapirib bering.

26-DARS

واژگان

qo'shiq	[tarāne]	ترانه
dur, gavhar	[gouhar]	گهر (گوهر)
ko'plagan	[farāvān]	فراوان
tomga urilmoq		به بام خوردن
yodga keltirmoq		به یاد آوردن
sayr, aylanish	[gardeš]	گردش
uzoq o'tgan kun		روز دیرین
ichida	[tuye]	توی
o'rmon	[jangal]	جنگل
Gilon (viloyat)		گیلان
engil-elpi		نرم و نازک
abjir, chaqqon		چست و چالاک
chopmoq	[davidan]	دویدن
kabi, o'xshab	[hamču]	همچو
kiyik, jayron	[āhu]	آهو
uchmoq,	[paridan]	پریدن
sakramoq		
uzaqlashmoq		دورگشتن
asta sekin		اندک اندک
bulut	[abr]	ابر
ustun kelmoq,		چیره گشتن
bosmoq		
qoraymoq		تیره گشتن
yopmoq		بسته شدن
chehra, yuz	[roxsāre]	رخساره
charaqlagan		رخشان (درخشان)

quymoq	[rixtan]	ریختن
ko‘kat, maysa	[sabze]	سبزه
dengiz	[daryā]	دریا
qaynagan,	[jušān]	جوشان
mavjlangan		
to‘ntarilgan,	[vārune]	وارونه
oyog‘i osmondan,		
teskari		
paydo bo‘lmoq,		پیدا بودن
ko‘rinmoq		
undov so‘z	[bah]	به
(taajjub		
ma‘nosida)		
gavhar sochish		گوهر فشانی
sir-asror	[rāz]	راز
adabiy, mangu	[javedāni]	جاودانی
pand, o‘git	[pand]	پند
yorug‘	[roušan]	روشن
yoqimli	[gavārā]	گوارا
rosa	[bas]	بس
o‘quv qurollari		لوازم مدرسه
kerak bo‘lmoq		لازم داشتن
qora qalam		مداد مشکی
o‘chirg‘ich		لاستیک
guash		رنگ آبی

باران

اندک اندک ابرها گشتند چیره

باز باران

آسمان گشت تیره	باترانه
بسته شد رخساره خورشید رخشان	بگهر های فراوان
ریخت باران، ریخت باران	می خورد بر بام خانه
سبزه در زیر درختان	یادم آرد روز باران
رفته رفته گشت دریا	گردش یک روز دیرین
توی این دریای جوشان	خوب و شیرین
جنگل وارونه پیدا	توی خبگل های گیلان
بس گوارا بود باران	کودکی ده ساله بودم
به! چه زیبا بود باران!	شاد و خرم
می شنیدم اندر این گوهر فشانی	نرم و نازک
رازهای جاودانی، پندهای	چست و چابک
آسمانی	با دو پای کودکانه
بشنو از من کودک من	می دویدم هسچو آهو
پیش چشم مرد فردا	می پریدم از سر جو
زندگانی — خواه تیره، خواه روشن-	دور می گشتم زخانه
هست زیبا؛ هست زیبا؛ هست زیبا.	

1-mashq. Matn bo'yicha birikmalarni o'zbek tiliga o'girib yozing.

ترانه باران، گوهرهای فراوان، به بام خانه خوردن، به یاد آوردن، گردش دیرین، توی جنگل گیلان، کودک ده ساله، شاد و خرم، نرم و نازک، چست و چابک، همچو آهو دویدن، از سر جوی پریدن، از خانه دور گشتن، اندک اندک ابرها چیره گشتن، آسمان تیره گشتن، رخساره خورشید درخشان تیره گشتن، باران ریختن، سبزه زیر درختان، دریا گشتن، توی دریای جوشان، جنگل وارونه پیدا بودن، باران گوارا بودن، در گوهر فشانی شنیدن، راز جاودانی، پند آسمانی، از کودک شنیدن، پیش چشم مرد فردا، زندگانی تیره و روشن، زیبا بودن.

2-mashq. Berilgan savollarga matn yuzasidan javob yozing.

- ۱- باران به بام خانه چگونه می بارد؟
- ۲- باران را شاعر به چه چیز تشبیه کرده است؟
- ۳- باران به مولف شعر گردش چه روزی را بیاد آورد؟
- ۴- او در چگونه جای ها گردش کرده بود؟
- ۵- این طفلک چند ساله بود؟
- ۶- او دور از خانه چگونه گردش می کرد؟
- ۷- ابر ها آسمان را چگونه پوشیده بود؟
- ۸- آیا خورشید دیده می شد؟
- ۹- در اثر باران سبزه های زیر درخت به چه چیز مبدل شد؟
- ۱۰- روی آب جنگل چگونه دیده می شد؟
- ۱۱- از باران این طفلک خوشش می آمد؟
- ۱۲- از باریدن باران چه راز ها برایش شنیده می شد ؟
- ۱۳- زندگی در پیش چشم کودک چگونه وانمود می شد؟

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o'giring va daftaringizga yozing.

Yomg'ir son-sanoqsiz gavhar kabi tomga urilardi. Yomg'ir uzoq o'tmishdagi bir saylni eslatdi. Shoir o'n yoshlik paytida Gilon o'rmonlarida sayl qilgandi. U shod-u xurram, abjirlik bilan ohu kabi chopar, ariqlardan yengil sakrardi. Uydan uzoqlashib ketdi. Asta-sekin osmonni bulut qoplab, quyosh yuzini to'sdi. Daraxt tagidagi maysalar dengizga aylandi. Bu mavj urgan dengizda daraxtlar teskari ko'rinardi. Yomg'ir naqadar yoqimli edi. Bu sochilgan gavharlar tagida mangu

sirlarni, osmon pand o'gitlarini eshitardim. Bolam mendan eshit, hayot yorug'mi, qorong'imi baribir go'zaldir.

■Arab tilidan o'zlashgan so'zlarning siniq ko'pligi.

Arab tilidan o'zlashgan otlarning ko'pchiligini ko'plik soni siniq ko'plik shaklida yasaladi. Bu shaklda ko'plik yasash shakllar juda ko'p bo'lib, ba'zilarini misol tariqasida keltiriladi.

كتب	كتاب
حروف	حرف
اشعار	شعر
اهالى	اهل
دفاتر	دفتر
فقرا	فقير

Ko'plik shaklda matnda uchragan so'zlarni birlik shaklini topish uchun lug'atga qarash kerak. Lug'atlarda ko'pligini berib birlikdagi shakliga qarang alomati qo'yiladi.

وصف [ousāf] q اوصاف

“Ousāf” so'zining ma'nosini topish uchun وصف so'ziga qara ma'nosini ifodalaydi.

Eslatma hozirgi zamon fors tilida siniq ko'plik o'rniga ها [hā] va آن [ān] qo'shimchasini qo'shib ko'plik yasash mumkin.

4-mashq. Quyidagi soʻzlarni siniq koʻpligini lugʻatdan topib yozing.

قوم	علم	مذهب
عدد	رسم	خادم
رابطه	دلیل	دستور
حقیقت	جزیره	جوهر
عنصر	اهل	ساحل

5-mashq. Siniq koʻplikdagi soʻzlarni birligini lugʻatdan topib daftaringizga yozing.

اقلا –	قواعد –	الطاف –
افراد –	جوانب –	علايق –
مدارس –	صنایع –	وقایع –
اساتید –	ظرایف –	حوادث –
فنون –	خلايق –	عقول –
قوانین –	بنی –	نواقص –

6-mashq. Quyidagi gaplarda koʻplikdagi soʻzlarni birlikka, birlikdagi soʻzlarni koʻplikka aylantirib yozing.

من وظایق خانگی خود را در دفتر خود نوشتم. هر روز قبل از رفتن به دبیرستان قلم، کتاب و دفترم را توی کیف می گذارم. البسه خود را می پوشم و از خانه خارج می شوم. سر راه رفقای خود را می بینم. ما داخل مدرسه می شویم. در ناهارخوری مدرسه مواد اغذیه می فروشند. اساتید کتب و دفتر زیاد با خود می آورند. در اوقات فراغت داستان های

عجایب و غرایب می خوانیم. بعد از ظهر اطفال مکاتب به منزل می
شتابند. اولیای خانواده منتظر آمدن اولاد خود می باشند. بعد از ساعات
چند، باز به دروس فردا آمادگی می گیرند.

Suhbat: گفتگو

سیاوش: سلام آقا، صبح شما بخیر! می خواستم چند لوازم مدرسه
بخرم.

فروشنده: سلام قربان، حال شما خوبه. بفرمایید چه لازم دارید؟
سیاوش: لطفاً یک قلم خود کار، چند دفتر عمومی، مداد بدهید.
فروشنده: چه نوع مداد؟ مداد مشکی یا مداد رنگه و یا نقاشی؟
سیاوش: از هر سه اش بدهید. خطکش، لاستیک هم دارید؟
فروشنده: این هم مداد ها و خطکش، لاستیک. دیگر چی.
سیاوش: دیگر پرگار هم کار دارم. دیگر یک دفتر نقاشی، قلم
مو، رنگ هم بدهید؟

فروشنده: رنگ چی؟ آبی یا روغنی؟
سیاوش: فعلاً فقط رنگ آبی!
فروشنده: دیگر فرمایشی دارند؟
سیاوش: از آن کیف چرمی هم بدهید و پولشی را حساب کنید.
فروشنده: می شود ۲۵۰۰۰ تومان.
سیاوش: ببخشید، تخفیف هم دارد؟
فروشنده: چرا نه، قربان، برای شما هزار تومان تخفیف داده می
شود. ۲۴۰۰۰ تومان بدهید.

سیاوش: خیلی زحمت کشیدید آقا! این ۲۴۰۰ تومان.
فروشنده: خیلی ممنون آقا. خوش آمدید.
سیاوش: عاقبت بخیر!

Maqollar: ضرب المثل ها

دل به دل راه دارد

Dil dilga yo'l topar

سخن هشت پهلو دارد

Har so'zning sakkiz qirrasi bor (gapning tagida gap bor)

هر که نخواند چه داند و هر که نداند چه تواند

Kim o'qimasa ne biladi, bilmagan qo'lidan nima keladi.

Mustaqil ishga topshiriq.

Siz kitob magazinidagi savdoni tasvirlang va bu suhbatni yozib keling.

27-DARS

واژگان

yarmi	[nime]	نیمه
mo‘‘tadil, o‘rtacha	[mo‘tadel]	معتدل
g‘arb	[mayreb]	مغرب
plato	[flāt]	فلات
bepoyon, keng	[pahnāvar]	پهناور
vodiy	[jolge]	جلگه
Kura daryosi	[kurā]	کورا
Dajla	[dajle]	دجله
sind daryosi	[send]	سند
Panjob (joy nomi)	[panjāb]	پنجاب
Kaspiy dengiz		دریای خزر
Fors ko‘rfazi		خلیج فارس
Oman dengizi		دریای عمان
chegaralanmoq		محدود شدن
kenglik	[vos‘at]	وسعت
-ga yaqin		در حدود
kvadrat kilometr		کیلومتر مربع
-ga yaqin atrofida	[qarib]	قریب
cho‘l	[biyābān]	بیابان
sahro	[kevir]	کویر
egallamoq		اشغال کردن
shunga qaramay		با این حال
serhosil	[hāselxiz]	حاصلخیز
ekinga yaroqli		قابل کشاورزی
taxminan	[taqriban]	تقریباً
barovar	[mo‘ādel]	معادل

sharq	[mašreq]	مشرق
chegara	[marz]	مرز
tabiiy to'siqlar		عوارض طبیعی
maxsus belgi		علامت مخصوص
tikonli ...		سیم خاردار
dengiz sohili		کنار دریا
yurt, o'lka, mintaqa		سرزمین
tuman		(نواحی ko'p)
masofa	[fāsele]	فاصله
baland pastliklar		امتداد چین خوردگی
uzunligi		ها
okean	[oqyānus]	اقیانوس
shamol esishi	[vazeš]	وزش
sabab	[moujeb-e]	موجب
ob-havo xilma-xilligi		تنوع آب و هوا

نگاهی به موقع جغرافیایی و وضع طبیعی ایران

کشور ایران که نیمه جنوبی منطقه معتدل و در مغرب آسیا قرار دارد قسمت از فلات ایران است و فلات ایران چنانکه میدانیم، سرزمین پهناوری است که به چند جلگه بزرگ: جلگه رود کورا در شمال غربی، جلگه رود دجله در جنوب غربی و مغرب، جلگه رود سند و پنجاب در جنوب شرقی و مشرق و جلگه آمودریا در شمال شرقی و همچنین به دریای خزر در شمال و خلیج فارس و دریای عمان در جنوب محدود میشود و وسعت آن در حدود ۲۶۰۰ ۰۰۰ کیلومتر مربع باشد. امروز کشور ایران قریب ۱۶۴۸۰۰۰ کیلومتر مربع مساحت دارد و این خود بیش از پنج برابر کشور انگلیس است.

گرچه کوهستانها و بیابانها و کویر ها قسمت بزرگی از ایران را اشغال کرده با این حال زمینهای حاصلخیز و قابل کشاورزی تقریباً معادل وسعت کشور فرانسه است.

کشور همسایه ایران در شمال ترکمنستان و آذربایجان، در مغرب ترکیه و عراق و در مشرق افغانستان و پاکستان میباشند. قسمت از مرزهای ایران با این کشورها به وسیله رودها و کوهها و قسمت دیگر به علت نبودن عوارض طبیعی با علامتهای مخصوص مرزی و سیم خاردار مشخص میشود. تمام مرزهای جنوبی ایران را کناره های دریای عمان و خلیج فارس تشکیل میدهد و در قسمت از شمال نیز دریای مازندران (خزر) بین ایران و آذربایجان، ترکمنستان، روسیه و قزاقستان قرار دارد.

ایران در نیمه جنوبی منطقه معتدل قرار گرفته است و بنا بر این قسمت بزرگی از سرزمینهای جنوبی آن با نواحی گرم چندان فاصله ندارد. این موضوع از یک طرف و وسعت و امتداد چین خورد گیها، دور بودن از اقیانوسها، وجود بیابانها و وزش باد های گرم و خشک از طرف دیگر در کشور پهناور ایران موجب تنوع آب و هوا گردیده است.

1-mashq. Matn bo'yicha savollarga javob yozing.

- ۱- کشور ایران در کدام قسمت آسیا قرار دارد؟
- ۲- فلات ایران کدام جلگه ها را در بر می گیرد؟
- ۳- امروز ایران چند کیلومتر مربع وسعت دارد؟
- ۴- این مرزو بوم چند برابر انگلیس است؟
- ۵- زمین های قابل کشاورزی ایران برابر کدام کشور است؟
- ۶- کدام کشورها با ایران مرز مشترک دارد؟
- ۷- در جنوب ایران کدام دریاها واقع است؟
- ۸- دریای مازندران بین کدام کشورها قرار دارد؟
- ۹- آب و هوای ایران در کدام منطقه قرار دارد؟

۱۰- آیا آب و هوای ایران در همه جا یکنواخت است؟

2-mashq. Berilgan jumla va gaplarni o‘zbek tiliga o‘girib yozing.

کشور ایران، در نیمه جنوبی منطقه معتدل قرار داشتن، در مغرب آسیا، قسمتی از فلات ایران است. فلات ایران از چند جلگه عبارت است. در شمال غربی جلگه کورا واقع است. در جنوب غربی جلگه رود دجله است. در جنوب شرقی جلگه رود سند و پنجاب است. در شمال شرقی جلگه آمودریا است. در شمال دریای خزر است. در جنوب خلیج فارس و دریای عمان است. مساحت ایران قریب ۱۶۴۸۰۰۰ کیلو متر مربع است. قسمت بزرگ ایران کوهستان ها و بیابان ها و کویرهاست. زمین های قابل کشاورزی برابر مساحت فرانسه است. یک قسمت مرزهای ایران با کوه ها دریاها و رودها و قسمت دیگر با سیم خاردار محدود است. ایران در نیمه جنوبی منطقه معتدل است. سرزمینهای جنوبی در منطقه گرم است. ایران از اقیانوس دور است، بادهای گرم می وزد، بیابان های وسیع زیاد است. آب و هوای ایران متنوع است.

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o‘girib yozing.

Eron mamlakati mo‘‘tadil iqlimning janubiy yarimida joylashgan. Eron platosi Kura, Dajla, Amudaryo va Panjob vodiylarini o‘z ichiga oladi. Eronning maydoni taxminan bir million 648 ming km² ga teng. Eronning katta qismi tog‘lar, biyobonlardan iborat. Ekinga yaroqli yerlari yetarli. Eronning boshqa davlatlar bilan chegarasida tog‘lar, daryolar va dengizlar

bor. Eronning shimolida Kaspiy dengizi, janubida Ammon dengizi va Fors koʻrfazi bor. Eronning ob-u havosi shimolda moʻʼtadil, janubda issiq. Sahrolar, garmisel shamol va okeandan uzoqda joylashgani uchun Eronning ob-u havosi xilma-xildir.

■ واحدہای شمارش sanoq soʻzlar

Fors tilida jonli va jonsiz predmet va hodisalarni sanash uchun maxsus sanoq soʻzlar ishlatiladi.

Insonlar sanalganda ogʻzaki nutqda koʻpincha نفر [nafar] sanoq soʻzi ishlatiladi.

یک نفر شاگرد، دو نفر ایرانی، پنج نفر افغانی، ده نفر هندی.

Shuningdek نفر [nafar] sanoq soʻzi baʼzi hayvonlarga ham ishlatiladi.

مینگ بوش تویا – هزار نفر شتر

Adabiy tilda va rasmiy murojaatlarda تن [tan] sanoq soʻzi ishlatiladi.

Parlament aʼzolaridan 9 kishi –

نه تن از اعضای مجلس شورای انقلابی

Xorijiy yozuvchilardan 4 kishi –

چهار تن از نویسندگان خارجی

تا [tā] sanoq soʻzi jonli va jonsiz predmetlar bilan birga ishlatiladi.

دو تا دختر ikkita qiz

سه تا انار uchta anor

دانه [dāne] sanoq soʻzi jonsiz predmetlar bilan ishlatiladi.

یک دانه قلم، دو دانه سیب، سه دانه پرتغال.

عداد [adad] sanoq so‘zi rasmiy uslubda ishlatiladi.

یک عدد سکه bir dona tanga

یک عدد گردو bir dona yong‘oq

Binolarga nisbatan واحد [vāhed] sanoq so‘zi qo‘llaniladi.

پنج واحد آپارتمان beshta imorat

Kiyimga nisbatan دست [dast] sanoq so‘zi qo‘llaniladi.

یک دست لباس bir bosh-oyoq kiyim

Sanoq so‘zlarining soni va turi ko‘p. Ularni fors tilini o‘rganish davomida bilib olasiz.

4-mashq. Quyidagi gaplarda nuqtalar o‘rniga mos keladigan sanoq so‘zlarni qo‘ying.

از بازار سه ... سیب بخر. من اخیراً پنج ... کتاب از کتابخانه گرفتم. دختران چند ... لباس از فروشگاه خریدند. ناظم یک ... چای خورد. معصومه دو ... جواب دارد. دیروز سه ... مهمان خانه ما آمد. در خیابان ما یک ... ساختمان جدید ساخته شد. در این ساختمان صد ... کارگر مشغول کار بودند. معمولاً در ناهار یک ... چای می خورند. در باغ وحش دو ... شتر، یک ... فیل، دو ... شیر دیدیم. پنج ... ژاپنی به دبیرستان ما تشریف آوردند.

5-mashq. Berilgan gaplardagi noto‘g‘ri qo‘yilgan sanoq so‘zlarni aniqlang va to‘g‘risini yozing.

برادر کوچکم خواست یک واحد هندوانه بخورد. شمیسا دو لیوان چای تعارف کرد. برای صبحانه یک قاشق کره دادند. خانواده ما در دو تا آپارتمان زندگی می کند. در هر رمه پانصد عدد گوسفند می باشد. بابایم دو راس اسب داشت. هفت تن آمریکایی به کیهان پرواز کردند. در کارخانه هر روز دو فروند هواپیما می سازند. ما امسال دو دست ماشین خریدیم. برای توریستان دو کاسه چلو دادند. صد نفر اسب در چراگاه علف می خورد. دو تا گاو طرف ما می آمد.

6-mashq. Quyidagi brikmalarni fors tiliga o'giring, kerakli sanoq so'zlarni ishlating.

Yuz gramm konfet, bir bo'lak mato, bir juft tufli, bir stakan suv, bir piyola choy, ikkita imorat, bir kulcha sovun, besh metr mato, to'rt kilo bodring, bir xalta tilla, bir tonna paxta, bir qoshiq murabbo, o'n bosh sigr, besh nafar turist, o'n bir dona yong'oq, bir shingil uzum, o'n ikkita eronlik student, o'n uchta daftar, o'n to'rtta kitob.

Suhbat: گفتگو

استاد: - خانم شیرین تو اصلاً خوانده ای یا رفته ای آب و هوای ایران چگونه است؟

شیرین: - پارسال در تابستان همراه با مادرم به مازندران رفته بودیم. هوا خیلی معتدل و خوشایند بود.

استاد: - به دیگر شهر های ایران نرفتید؟

شیرین: - نخیر استاد، به دیگر شهر های ایران متاسفانه نرفتیم ولی روی هم رفته از آب و هوای مناطق دیگر ایران کم و بیش اطلاع دارم. آب و هوای ایران یکسان نیست در شمال زمستان ها سرد است ولی تابستان نه گرم و نه سرد است. جنوب ایران تابستانش گرم است.

استاد: - تو خبر داری، دمای جنوب ایران تابستان به چند درجه می‌رسد.

شیرین: - می‌گویند خیلی گرم می‌باشد و تا پنجاه درجه بالای صفر می‌رسد؟

استاد: - ای وای، مردم چطور طاقت می‌کنند؟

شیرین: - می‌گویند مردم انجا خانه‌های زیر زمینی دارند و در هوای سوزان در زیر زمینی‌ها بسر می‌برند.

استاد: - هوای تهران چطور است تابستان خیلی گرم نیست؟

شیرین: - دمای تهران در ماه‌های ژوئیه و اوت تا چهل و پنج درجه می‌رسد. ولی در شمال تهران مواضع کوهستانی است. نسبت به جنوب تهران هوا خنک‌تر است.

استاد: - خیلی ممنون، شیرین زحمت کشیدید. از اطلاعات شما استفاده کردیم.

شیرین: - قابلی ندارد. لطف شما زیاد.

ضرب المثل ها Maqollar:

یک بام و دو هوا

Bir tom ikki havo (ya'ni: bir yurtda ikki xil sharoit)

نه سر دونه گرم همیشه بهار

Na issiq, na sovuq hamisha bahor (ya'ni: yoqimli havo)

آهن گرم است باید کوفت

Temirni qizig'ida bos (ya'ni: qiladigan ishni kechiktirma)

Mustaqil ishiga topshiriq:

Siz o‘zingiz yashaydigan shaharning to‘rt fasldagi ob-havosini tasvirlab yozing va gapirib bering.

28-DARS

واژگان

xato qilmoq	[yalati kardan]	غلطی کردن
o‘z bilganidan		حرف خود را روی
qolmaslik		کرسی نشاندن
birovning qo‘liga		گیر کسی شدن
tushmoq		
kal	[kačal]	کچل
minmoq		سوار شدن
qaror qilmoq		تصمیم گرفتن
beixtiyor		بی اختیار
boradigan joyni		مقصد را گفتن
aytmoq		
cho‘zilmoq		طول کشیدن
qaltiramoq		به لرزه افتادن
tutilib, soqovlanib	[bā loknate zabān]	با لکنت زبان
yo‘nalish	[masir]	مسیر
tinchlan, jim bo‘l!		ساکت باش
yuragi yorilmoq,		سکته کردن
o‘takasi yorilmoq		
haydovchi	[rānande]	راننده
nazorat kartasi		با کنترل
mashina qo‘yish	[parking]	پارکینگ
joyi		
pastga tushmoq		پیاده شدن
tez bo‘l		زود باش

qimirla!	[bejomb]	بجمب
zo‘rg‘adan		بازور
eshik halqasi		دستگیره
asabiylashgan	[asabāni]	عصبانی
ko‘rinmoq		به نظر رسیدن
o‘chir ovozingni	[xafe šou]	خفه شو
yurakni siqmoq		قلب را فشردن
jinoyatchi		خیانتکار
odam o‘g‘risi		آدم ربا
orqasidan		دنبال خود کشیدن
sudramoq		
tengdosh		همسن و سال
itarmoq		هل دادن
qulflamoq		قفل کردن
cho‘nqayib		چمباتمه زدن
o‘tirmoq		
yaramas		بد جنس
oldinga chiqmoq		جلو آمدن
bizning to‘pimizga		جمع ما پیوستن
qo‘shilmoq		
namuncha		چقدر پرتی
soddasan, xayoling		
parishon		
kallasini kesmoq		سر بریدن

نیره رضاخانی

یک اشتباه بزرگ

دیرم شده بود، هوا دیگر داشت تاریک می شد. وای کی به خانه
خواهم رسید؟!

عجب غلطی کردم! ای کاش حرف مادرم را گوش می دادم و
عصر به پارک نمی رفتم! اگر حرف خودم را روی کرسی نمی نشاندیم،
گیر حسن کچل نمی افتادم تا او با حرف زدنهای بیخودی اش، وقتم را
بگیرد و باعث شود که دیرم شود. وای حالا چطوری می توانم برگردم؟!
از اینجا تا خانه خیلی راه است و ممکن است تا من به خانه برسم، نیمه
شب شود. من که تا حالا تنها سوار تاکسی نشده ام و خیلی هم از تا کسی
می ترسم، حالا مجبورم که با تا کسی به خانه بروم.

همان طور ایستاده بودم که تصمیم بگیرم که یک تاکسی ایستاد و
از من خواست که سوار شوم. من هم بی اختیار در را باز کردم و نشستم
و مقصد را به آقای راننده گفتم و او به راه افتاد و با لکنت زبان گفتم: "آقا
چچرا مممسیر ممان تتغییر کرد؟" او گفت: "ساکت باش!"

دیگر از ترس داشتم سکنه می کردم که آقای راننده ایستاد و
دستش را از پنجره ماشین بیرون آورد و با کنترل در پارکینگ را باز
کرد. در باز شد و او وارد پارکینگ شد و در پشت سرمان بسته شد. او
از ماشین پیاده شد و به من گفت: "زود باش، بجنب! بیا پایین!"

من که دستهایم می لرزید، با زور دستگیره را گرفتم و کشیدم و
از ماشین خارج شدم و رو به آقای راننده گفتم: "ممررا ککجا آوردید؟
هان؟"

آقای راننده که خیلی هم عصبانی به نظر می رسید، جواب
درستی نداد و فقط گفت: "خفه شو!"
انگار قلبم را می فشر دند.

آقای راننده که تبدیل به یک مرد خیانتکار و آدمربا شده بود، د
ست مرا گرفت و دنبال خود کشید. مرا به اتاق تاریکی برد و چراغ را
روشن کرد. اتاق پر از بچه های همسن و سال من بود. او مرا به داخل
اتاق هل داد و خودش خارج شد و در را قفل کرد. من با ناامیدی چمباتمه
زدم و نشستم و با دستهایم سرم را گرفتم. یکی از بچه ها که زندانی آن

مرد بدجنس شده بود. جلو آمد و گفت: "ای بیچاره! تو هم به جمع ما پیوستی؟" گفتم: "مگر جمع شما چه جمعی است؟" گفت: "تو چقدر پرتی؟ مگر نمی دانی که فردا صبح سر همه ما را می برند!"

1-mashq. Matn bo'yicha savollarga javob yozing.

- ۱- این بچه چه اشتباه کرده بود؟
- ۲- این بچه همراه با کی به پارک برای گردش رفته بود؟
- ۳- آیا خانه او نزدیکی پارک بود؟
- ۴- این بچه چه تصمیم گرفت؟
- ۵- آیا تاکسی را خودش ایستاد کرد؟
- ۶- آیا تاکسی او را بطرف منزل برده بود؟
- ۷- بچه چرا از راننده ترسید؟
- ۸- راننده او را به کجا آورد؟
- ۹- راننده به سوال او چه جواب داد؟
- ۱۰- در اتاقیکه راننده آورده بود کی را دید؟
- ۱۱- یکی از بچه های داخل اتاق منظور راننده را چگونه تشریح کرد؟

2-mashq. Matn bo'yicha so'z birikmalarining o'zbek tiliga o'girib yozing.

دیر شدن، هوا تاریک شدن، عجب غلطی کردن، حرف مادر را گوش دادن، عصر به پارک رفتن، حرف خود را روی کرسی نشاندن، گیر حسن کچل افتادن، حرف زدن های بیخودی، وقت کسی را گرفتن، باعث شدن، به خانه برگشتن، نیمه شب شدن، سوار تا کسی شدن، با تا

کسی رفتن، تصمیم گرفتن، به تا کسی سوار شدن، مقصد را به راننده گفتن، خسته شدن، انگار بیش از حد طول کشیدن، تنش به لرزه افتادن، با لکنت زبان گفتن، مسیر تغییرکردن، سخته کردن، در پارکینگ باز کردن، از ماشین پیاده شدن، زود باش، بجنب، دسگیره را گرفتن، عصبانی به نظر رسیدن، خفه شو! قلب را فشردن، مرد خیانتکار و آدم ربا، دنبال خود کشیدن، چراغ روشن کردن، بچه های همسن و سال، به اتاق هل دادن، چمبا تمه زدن، مرد بدجنس، به جمع پیوستن، حواس پرت بودن سر همه را بریدن.

3-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘girib yozing.

Kech kirdi. Havo qorong‘ilasha boshladi. Uyga kech qolayotgandim. Onamning gaplariga quloq solmadim. Kechki payt parkka bordim. O‘z gapimda turib oldim. Hasan kalning qo‘liga tushdim. Uning huda-behuda gaplari vaqtimni oldi. Piyoda yursam uyga yarim kechada yetaman. Taksida uyga qaytaman. Bir taksi kelib to‘xtadi. Taksiga chiqishni so‘radi. Yo‘l yurib charchadim. Tutilib-tutilib so‘radim. Mashina to‘xtash joyiga kirdi. Titroq qo‘llar bilan eshikni ochdim. Meni qaerga olib keldingiz! Ovozingni o‘chir! Haydovchi jinoyatchi, odam o‘g‘risiga aylandi. Meni itarib bir xonaga kirgizdi. Ichida menga tengdosh bolalar bor edi. Sen ham to‘pimizga qo‘shilding. Ertaga kallamizni kesadi.

■ Noaniq olmoshlar

ضمایر مبهم

Noaniq olmoshlar o‘zi mavjud bo‘lgan, lekin noaniq, noma’lum shaxs va predmetlarni ifodalaydi.

برخی [barxi] – ba’zibir

بعضی [ba’zi] – ba’zi

برخی کشورها – ba’zibir mamlakatlar

بعضی مردم – ba’zi kishilar

بسیاری [besyāri] – ko‘pgina

خیلی [xeyli] – juda ko‘p

بسیاری جوانان – ko‘pgina yoshlar

خیلی روزها – juda ko‘p kunlar

چند [čand] – bir necha

چندین [čandin] – bir qancha

چند روز – bir necha kun

چندین شب – bir qancha kechalar

قدری [qadri] – bir ozgina

کمی [kami] – ozgincha

مقداری [meqdāri] – bir miqdor

قدری سعی و کوشش – bir ozgina, intilish

کمی عقل – azgincha aql

مقداری خاکستر – bir miqdor kul

چیز [čiz] – narsa

چیزی به یادم آمد – nimadir esimga tushdi

کسی وارد اتاق شد – kimdir xonaga kirdi

کس [kas] – kim

4-mashq. Quyidagi gaplarda nuqtalar o‘rniga mos noaniq olmoshlar qo‘ying.

دانش آموزان ... روز ها دیر از خواب بیدار می شوند ... روز ها سر درس نمی آیند. ... استادان وقتی شاگرد دیر کند عصبانی می شود. حسن ... شب تا دیر هنگام نخوابید. مادرش ... بار گفت که زودتر بخواب. حسن ... سر کشی می کرد. پدرش هر روز ... پول برای پسرش می دهد. سلما پول را ... دوست دارد. ... شاگردان تنبلی می کنند. استاد به ... نفر شاگرد اخطار داد. ... شاگرد با پدر و مادر پیش مدیر مدرسه آمدند. ... دختران ... با استعداد هستند.

5-mashq. Berilgan gaplarda otlarni noaniq olmoshlarga aylantirib yozing.

ایرانیان سال نو را در ماه فروردین جشن می گیرند. به سال نو یک هفته بیش نمانده است. در سال نو جوانان به شهرهای دیگر سفر می کنند. جوانان بهار را با دل و جان دوست دارند. ما با شاگردان گروه خود به اصفهان سفر می کنیم. پنج نفر استاد با ما همراه می روند. ما سه روز در سفر می باشیم. شاگردان با خود یک کیسه خوراک گرفتند. من یک پاکت پسته و بادام گرفتم. دختران با خود شیرینی گرفتند. پسران می خواستند دو روز دیگر به مدرسه بر گردند.

6-mashq. Quyidagi gaplarni fors tiliga o‘giring va noaniq olmoshlarning tarjimasiga e’tibor bering.

Dushanba kuni biroz mazam bo‘lmadi. Ba’zi shifokorlar bir qancha dori tavsiya qilishdi. Dori ichib

ozgina ahvolim yaxshi bo'ldi. Bir necha kun maktabga bormadim. Bir qancha qizlar ham shamollagan edilar. Ba'zi o'quvchilar salgina kasal bo'lib qolsa darsga bormaydilar. Hech kim kasal bo'lmagani yaxshi. Onam qancha marta issiq kiyin, deb aytdi. Men yengil kiyinib ozgina xato qildim.

گفتگو: Suhbat:

- سلام محمود چطوری؟
- سلام حمید عالم چندان خوب نیست.
- خدا نخواستہ با شد. چشم بد دور! چہ شدہ؟
- هوا خیلی گرم شدہ بود و من پوشاک سبک پوشیدم.
- چند بار برایت گفتم کہ ہنوز زمستان تمام نشدہ گرم بیوش!
- کمی سہل انگاری کردم. خیال کردم کہ دیگر تابستان شدہ!
- خوب، در این صورت چند روز استراحت کن. مادرت پیش بزشک ببرد.
- نہ پدر و مادر منزل نیستند، بہ سفر ہندوستان رفتند.
- دہ! تو حالا در خانہ تنها هستی؟ وای بحالت!
- نہ، تنها نیستم. خواہر بزرگم با من است.
- در این صورت چرا استراحت نمی کنی. آخر عاقبت سر ما خوردگی بد است. بہ امراض دیگر منجر خواہد شد.
- نہ دوست عزیز! تو کہ می دانی زبان فارسی می آموزیم. اگر چند روز غیر حاضر شدم از ہمکلاسان خود پس می مانم.
- نمی توانم بہ درس های دیگر ہم برسم.
- آفرین! پس تو می خواہی شاگرد ممتاز شوی؟
- چرا نہ! منکہ می خواہم در امتحانات کنکور دانشگاه خاورشناسی شرکت کنم. اگر خودم کوشش نکنم چی فائدہ!

- بد نیست. ولی تندرستی خود را فراموش مکن. بخودی نمیگن
که عقل سالم در بدن سالم!
- خیلی متشکر عزیزم. حتماً مواظب می باشم.

Maqollar: ضرب المثل ها

بردبار شو تا ایمن شوی

Bardoshli bo'l, tinch bo'lasan

تیغ حلم از تیغ آهن تیزتر

Muloyimlik tig'i, temirdan o'tkir

صبر تلخ است و لیکن بر شیرین دارد

Sabr achchiq mevasi shirin

.

Mustaqil ishga topshiriq:

Siz ota-onangizni hurmat qilasizmi? Har doim gapiga kirasizmi? Shu haqda hikoya tuzing.

29-DARS

واژگان

kasbu-kor ixtisos	herfe	حرفه
mashg‘ulot	šoyl	شغل
xilma-xil, turli-tuman	motanavve’	متنوع
bajarmoq		انجام دادن
ma’lumot		اطلاعات
foiz	dar sad	درصد
qishloq xo‘jaligi	kešāvarzi	کشاورزی
shug‘ullanmoq		مشغول بودن
chorvachilik	dāmdāri	دامداری
hayot kechirmoq		امرار معاش کردن
ma’muriy		کارمند اداره
xizmatchilar		مؤسسات دولتی
davlat muassasalari		امور دینی
diniy ishlar		تشکیل دادن
tashkil qilmoq		رسم و رسوم
rasm-rusum	rasm-o rosum	ویژه
maxsus	viže	از آنجا که
bo‘lgani uchun		ابتدا
avval, boshida	ebtedā	آئین
odat, qoida	āyin	اشاره کردن
e’tibor qaratmoq		کار سخت و دشوار
og‘ir, qiyin ish		مزرعه
ekinzor dala	mazra’e	به کار ها ...
ishlarni bajarmoq		رسیدن

hayvon	dām	دام
uy hayvoni		حيوان اهلی
parvarishlamoq		پرورش دادن
tozalamoq		تمیز کردن
kiyim yuvmoq		لباس شستن
tarbiyaalamoq		تربیت کردن
ish ko‘p fasl		فصل پرکار
birinchi qism		بخش اول
havo harorati	garmā	گرمای
qattiq qiynaydigan,		آزار دهنده
qiynoq beradigan		
davom etmoq		ادامه یافتن
asosiy yashaydigan		خانه اصلی
joy		
vaqtincha		موقتاً
kerakli ashyolar	māyahtāj	مایحتاج
birgalashib		بطور دستجمعی
kuz	pāyız	پائیز
hosil	mahsulāt	محصولات
yana, qayta	mojaddadan	مجدداً
asosiy turar joy	ma’vāye asli	ماوای اصلی

حرفه ها و شغل های معمولی

تا قرن بیستم، مردم ازبیک، فعالیت ها و کارهای مختلف و متنوعی را انجام می دادند. طبق اطلاعات رسمی، تقریباً ۶۰ % به کشاورزی مشغول بودند و ۲۰% الی ۳۰ به دامداری و ۱۰ % الی ۲۰ با حرفه ها و مشاغل گوناگون امرار معاش می کردند. تقریباً ۱۰ % هم کارمندان ادارات و مؤسسات دولتی و امور دینی را تشکیل می دادند.

هر حرفه ای، رسم و عادات ویژه ی خود را دارد. از آنجا که بیشتر از بیکان به کار کشاورزی مشغول هستند، ابتدا به رسوم و آیین های دهقانی اشاره می کنیم. مردان، اساساً کارهای سخت و دشوار مزرعه را انجام می دهند و زنان به کارهای خانه و خانواده می رسند. مثلاً دام ها و حیوانات اهلی را پرورش می دهند، خانه را تمیز می کنند. لباس ها را می شویند و کودکان را تربیت می کنند.

کار دهقانی متعلق به فصول معینی است. موسم بهار و تابستان و پاییز فصول پر کاری برای دهقانان است و آنها در دو نوبت کار می کنند. بخش اول کار، صبح زود تقریباً از ساعت پنج شروع و تا ساعت ۱۰ یا ۱۱ که هنوز گرمای هوا آزار دهنده نشده است، ادامه می یابد. در تابستان از ساعت ۱۱ صبح تا ۱۶ بعد از ظهر – ساعتی که هوا خیلی گرم می شود – دهقانان پنجره های خانه را باز کرده و استراحت می نمایند. قسمت دوم کار آنها نیز از ساعت ۱۶ بعد از ظهر شروع شده و تا

ساعت های ۲۰ و ۲۱ و زمان تاریک شدن هوا ادامه پیدا می کند. در فصل تابستان، اغلب دهقانان، خانه های اصلی خود را موقتاً ترک و با مایحتاج ضروری به "دله باغ" (باغ های خوش آب و هوای تابستان) کوچ می کنند و در آنجا با تمام اهل خانواده، کارهای مربوط را به طور دسته جمعی انجام می دهند. در آخر پاییز، تمام محصولات را جمع آوری نموده و مجدداً به ماوای اصلی خویش باز می گردند.

1-mashq. Matn bo'yicha savollarga javob bering.

- ۱- قبلاً مردم از بیکستان به چه حرفه ها و مشاغل امرار معاش می کردند؟
- ۲- در کشاورزی چند در صد مردم مشغول بودند؟

- ۳- در دامداری چند در صد مردم مشغول بودند؟
- ۴- مردان معمولاً چه کارهایی را انجام می دادند؟
- ۵- زنان از بیکستان به چه کار ها مشغول بودند؟
- ۶- در کدام فصل ها کار دهقانان زیاد می شود؟
- ۷- صبحگاهان کار دهقانان از کدام ساعت شروع و تاچه ساعتی ادامه می یابد؟
- ۸- بعد از ظهر مردم چقدر کار می کنند؟
- ۹- در تابستان دهقانان به کجا کوچ می کنند؟
- ۱۰- کارهای مزرعه را به چه ترتیب انجام می دهند؟
- ۱۱- دهقانان کی به خانه های اصلی شان بر می گردند؟

2-mashq. Quyidagi jumalarni o'zbek tiliga o'giring va yozing.

قرن بیستم، فعالیت های متنوع، اطلاعات رسمی، شصت در صد در کشاورزی مشغول بودن، سی در صد مشغول دامداری است. سایر مشاغل و حرفه ها، امرار معاش کردن، ده درصد کارمند ادارات و موسسات دولتی، امور دینی، رسم و عادات ویژه خود، رسوم و آئین های دهقانی، کار های سنگین و دشوار مزرعه، به کارهای خانه رسیدن، پرورش دام ها و حیوان اهلی، تمیز کردن خانه، تربیت کودکان، کار دهقانی به فصل های معین ارتباط داشتن، فصل های بهار و تابستان کار ها در مزرعه زیاد است. در دو نوبت کار کردن، هوای گرم آزار دهنده است. پنجره های خانه را باز کردن، تاریک شدن هوا، خانه اصلی را ترک گفتن، با مایحتاج ضروری، بطور دستجمعی انجام دادن، محصولات را جمع آوری نمودن، به ماوای اصلی باز گشتن.

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o'girib yozing.

Odatdagi kasb-hunarlar. O‘zbek xalqi ko‘plagan kasb-hunar bilan mashg‘ul. Bir guruh dehqonchilik va chorvachilik, bir qismi boshqa hunarlar bilan band. Ko‘pchilik o‘zbeklar dehqonchilik bilan shug‘ullanadi. Dehqonchilik o‘z rasm va an‘analariga ega. Erkaklar og‘ir dala yumushlariga band. Ayollar uy ishlarini bajarishadi. Kir yuvishadi, bola boqishadi, sut sog‘ishadi. Bahorda dehqonlarning ishi ko‘payadi. Ertalabki ishlar kun qiziguncha, kechki ishlar qosh qorayguncha davom etadi. Yozda dehqonlar dala hovliga ko‘chishadi. Kuzda hosilni yig‘ib olgach, o‘z uylariga qaytishadi.

■ Aniqlik olmoshlari.

Fors tilida aniqlik olmoshlari همه [hame] va هر [har] dan iborat. همه olmoshi o‘zbek tilidagi “hamma”, “barcha” umumlashtiruvchi so‘zlarga mos keladi. هر olmoshi o‘zbek tilidagi “har bir” aniqlik olmoshiga mos keladi.

hamma yillar – همه سال

hamma oylar – همه ماه

har kun – هر روز

har tong – هر صبح

همه olmoshi otlashib ega vazifasida ham keladi.

hamma keldi – همه آمدند

همه ko‘plik sonda ham ishlatiladi va faqat odamlarga nisbatan qo‘llanadi: همه گان [hamegān]

hammalari biladi – همه گان می دانند

همه olmoshi birlikda kelgan otlardan oldin izofasiz
va ko‘plikda kelgan otlardan oldin izofa bilan ishlatiladi.

همه كس به استاد احترام قايل هستند

Hamma ustozini hurmat qiladi

همه شاگردان در جشن نوروز شرکت کردند

Navruz bayramida hamma o‘quvchilar ishtirok
etadilar.

هر olmoshi faqat aniqlovchi vazifasida keladi, ot
vazifasida qo‘llanmaydi:

هر تابستان دهقانان مشغول کارمای کشاورزی می شوند.

Dehqonlar har yoz qishloq xo‘jalik ishlari bilan
bo‘lishadi.

**4-mashq. Berilgan gaplardagi همه va هر
olmoshlari noto‘g‘ri yoki to‘g‘ri ishlatilganini
aniqlang va to‘g‘rilab yozing.**

دانش آموزان همه سر درس با هم دیگر گپ می زنند. همه پدر
فرزند خود را از جان و دل دوست دارند. ماهر هر فرزندان خود را به
کودکستان می برد. رسول همگی فیلم های عشقی را تماشا می نماید. هر
فرزندانش به والدین خود احترام می گذارد. همه دهقانان در بهار پنبه می
کارند. هر کدام گل بوی جداگانه دارد. همگان کوشش می کند زندگی
خوب داشته باشد. هر مردم به میهن خود افتخار دارد. مرغان همه
تابستان لانه های خود را ترک می گویند.

**5-mashq. Berilgan gaplarda همه va هر
olmoshlarini ishlatib daftaringizga yozing.**

دانش آموزان آرزو دارند دانشجو شوند. دانشجویان امید می کنند دانشمند شوند. مردم فکر می کنند که عاقلند. نادان به نادانی خود هیچ تن نمی دهد. نهال در پائیز میوه می دهد. میوجات به تندرستی اطفال است. روز ها دهقانان در مزرعه کار می کنند. زنان در خانه مشغول کار های پخت و پزند. آمینه شب ها سر یال تماشا می کند. پسران هفته ای یکبار به آب بازی می روند. پائیز زمان حاصل برداری است. دهقانان ازبیکستان سال بسال از پنبه حاصل فراوان جمع آوری می کنند.

6-mashq. Berilgan gaplarni aniqlik olmoshlari ishlatib fors tiliga o‘giring.

Har bir inson o‘qishga va bilim olishga intiladi. Hamma bolalar arab alifbosini o‘rganishga qiynalishadi. Har kim fors tilini o‘rganavermaydi. Hamma o‘quvchilar maktab bog‘chasida shanbalik qilishadi. Hamma o‘zini bilimdon deb biladi. Barcha donishmandlar og‘ir mehnat va shijoat evaziga chuqur bilimga erishadi. Har bir qush o‘z uyasida ko‘rganini qiladi. Hamma daraxtlar yozda gullaydi. Hamma gullar o‘zgacha hid beradi. Hamma qizlar gulni yaxshi ko‘rishadi. Erkaklar hammasi gul ekishadi. Har bahorda qushlar uya qurishadi. Laylaklar har doim o‘z uyasiga qaytib kelishadi. Hamma o‘qituvchilar bilimdon o‘quvchilarni yaxshi ko‘rishadi. Hamma o‘z o‘qituvchisini maqtaydi. Har o‘qimishli odam xor bo‘lmaydi.

Suhbat: گفتگو

استاد: سلام خانم ها، آقایان! چطورید حالتان خوبه؟

شاگردان: بله آقای استاد، حال ما بد نیست. همه خوبند.
استاد: دیروز روز استراحت خوش گذشت؟ چه دیدید؟ کجا رفتید؟
به چه کارهای مشغول بودید؟

شیرین: دیروز برای ما روز استراحت نبود، روز هر کاری بود؟
استاد: چرا، شما دیروز استراحت نکردید. چه کار کردید؟
شیرین: دیروز سرم خیلی شلوغ بود. صبح زود از خواب بیدار
شدم. تمام روز با پاک کاری، شست و شوی لباس ها و پخت و پز غذا
مشغول بودم. هر روز تعطیل همین حال است!
استاد: پس معلوم می شود که شما برای حضری به درسman
فرصت نداشتید؟

شیرین: چرا شب هر وقت اهل خانواده به خواب رفتند من تکلیف
خانگی درس امروز را خواندم و آماده ام جواب بدهم.
استاد: بیشک! پس کتاب ها یتان را ببینید. به سوالات من هر یک
جواب بدهید.

شیرین: متن دیروزه را بخوانیم، ترجمه کنیم و یا کلمات و
ترکیبات آن را بازگو کنیم.
استاد: اول با تلفظ قشنگ بخوانید. خوانده های خود را ترجمه
کنید. دیگران اشتباه شیرین را بگیرند. با دقت گوش کنید.
شیرین: استاد یک بار به نوار گوش کنیم تا به تلفظ گوینده مقایسه
کنیم. اول من می خوانم بعد به نوار گوش می دهیم. تفاوت تلفظ را من
خودم می گویم. اگر نتوانستم دیگران اصلاح کنند.
استاد: باشه! این بهترین شکل یاد گرفتن تلفظ درست است.
شیرین: چطور بود خواندن من؟ اشتباه زیاد بود؟
استاد: هرگز! آفرین دخترم خوب خواندی. بشین حالا کلمات و
ترکیبات را امتحان می کنم.

شیرین: شما می پرسید یا یکی از شاگردان همکاری کند؟
استاد: بیا، امان الله سوال کند ... جواب های خوب داری من
امروز از جواب های تو راضی هستم. امروز نمره اعلی گرفتی.
شیرین: لطف کردید استاد خیلی متشکر!

Maqollar: ضرب المثل ها

هر که پر کار تر بر کار تر

Kim ishchan bo'lsa ishi ham ko'p

مرد را کار و کار را مردان

Odamni ish, ishni mardlar bajaradi

جوهر هر کس تو کار معلوم می شود

Odamning asli ishda bilinadi

Mustaqil ishga topshiriq:

Oilangizdagilar kim nima ish bilan
shug'ullanishini tasvirlab hikoya yozing.

30-DARS

universitet, institut	واژگان	دانشگاه
sharqshunoslik	[dānešgāh]	خاورشناسی
uzoq o‘tmishga ega	[sābeqedār]	سابقه دار
Oliy ta’lim muassasi		موسسه آموزش عالی
ko‘cha	[xiyābān]	خیابان
fakultet	[dāneškade]	دانشکده
yo‘nalish, ixtisos	[rešte]	رشته
Uzoq Sharq		شرق دور
Iqtisod va		اقتصاد و منطقه
Mintaqashunoslik		شناسی
Siyosatshunoslik		سیاستشناسی
dariy tili		زبان دری
pushtu tili	[paštu]	زبان پشتو
xitoy tili		زبان چینی
yapon tili		زبان ژاپنی
koreys tili		زبان کره ای
urdu tili		زبان اردو
indoneziya tili		زبان اندونزی
fransuz tili		زبان فرانسوی
nemis tili		زبان آلمانی
ispan tili		زبان اسپانوی
sharqiy o‘lkalar		خاورزمین
xalqaro siyosat		سیاست بین المللی
diniy marosimlar		آیین های مذهبی

professor		پروفسور
fan doktori	[doctor]	دکتر
assistant		دانشیار
yotoqxona		خوابگاه
majlislar zali		تالار جلسه ها
o‘qishni bitirmoq		فارغ شدن
hujjat topshirmoq		ثبت نام کردن
konkurs, kirish imtihoni		امتحانات کنکور
test	[test]	تست
talabgorlar(abiturient)		داو طلبان
dili istagan		دل خواسته
ariza yozmoq		عریضه دادن
hujjat topshirmoq		اسناد تحویل
		دادن
matematika		ریاضیات
sazovor bo‘lmoq		سزاوار شدن
sharaf		افتخار
studentlik darajasi		عنوان دانشجوی

دانشگاه خاورشناسی دولتی تاشکند

دانشگاه خاورشناسی دولتی تاشکند یکی از سابقه دار ترین موسسات آموزشی عالی ازبکستان است. این دانشگاه در خیابان شهرسبز شهر تاشکند واقع است. دانشگاه دانشکده هایی در جا های دیگر هم دارد. در این دانشگاه بیش از دو هزار تن دختران و پسران در رشته های مختلف درس می خوانند. دانشگاه دارای دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرقی، دانشکده زبان و ادبیات مردمان شرق دور، دانشکده اقتصاد و منطقه شناسی و دانشکده سیاست شناسی می باشد.

در دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرقی زبان های فارسی، عربی، ترکی، دری، پشتو و در در دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرق دور زبان های چینی، هندی، ژاپنی، کره ای، اردو، اندونزی می آموزند. بر علاوه زبان های ازبکی و روسی و انگلیسی، فرانسوی، آلمانی و اسپانوی برای همه تدریس می شود. در دانشکده اقتصاد و منطقه شناسی اقتصاد و جغرافیای کشورهای خاورزمین و در دانشکده سیاست شناسی سیاست های بین المللی، دین ها و آئین های مذهبی کشورهای آسیا و اروپا تدریس می گردد. در این دانشگاه بیش از ۲۵۰ پروفسور و دکتران و دانشیاران فعالیت می کنند.

دانشگاه خاورشناسی دارای خوابگاه و کتابخانه و تالار جلسه ها، میدان ورزشی، رستوران می باشد. دختران و پسران بعد از فارغ شدن از لیسه و کالج ها برای تحصیل زبان و ادبیات کشورهای خاورزمین در این موسسه آموزش عالی ثبت نام می کنند. امتحانات کنکور شکل تست ها برگزار می گردد. داوطلبان به رشته های دل خواسته خود عریضه می دهند و اسناد لازم را تحویل می دهند. نظر به رشته امتحانات تفاوت می کند. بطور مثال امتحانات تست دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرقی و تاریخ از زبان و ادبیات ازبکستان و زبان خارجی و تاریخ ازبکستان است. در اقتصاد علاوه براین از ریاضیات نیز تست می دهند. به این دانشگاه داوطلبان زیادند و بهترین آنها سزاوار افتخار عنوان دانشجوی دانشگاه خاورشناسی دولتی تاشکند می گردند.

1-mashq. Quyidagi savollarga javob bering.

۱- دانشگاه خاورشناسی دولتی تاشکند از کدام زمان فعالیت می

کنند؟

۲- دانشگاه خاورشناسی کجا واقع است؟

۳- در این دانشگاه چند نفر دانشجو تحصیل می کنند؟

۴- مدت تحصیل چند سال است؟

- ۵ - در دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرقی چه زبان ها را می آموزند؟
- ۶ - در دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرق دور چه زبان ها تدریس می گردد؟
- ۷ - در اینجا زبان مادری و اروپایی هم تدریس می شود؟
- ۸ - دانشگاه کتابخانه و ورزشگاه دارد؟
- ۹ - در این دانشگاه امتحانات کنکور به چه ترتیب بر گذار می گردد؟
- ۱۰ - امتحانات همه رشته ها یکسان است؟

2-mashq. Berilgan jumalarni fors tilidan o'zbek tiliga o'giring.

دانشگاه دولتی خاورشناسی ، موسسه آموزشی عالی سابقه دار، خیابان شهرسبز، در رشته های مختلف تحصیل کردن، دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرقی، دانشکده زبان و ادبیات و تاریخ شرق دور، دانشکده اقتصاد و منطقه شناسی، دانشکده سیاست شناسی، زبان چینی و ژاپنی و کره ای، زبان اندونزی، جغرافیای خاورزمین، سیاست بین المللی، دین ها و آئین های مذهبی، خوابگاه و تالار جلسه ها، فارغ شدن از لیسه و کالج، در دانشگاه ثبت نام کردن، امتحانات کنکور شکل تست، داوطلبان به رشته های دل خواسته، اسناد لازم تحویل دادن، تست ریاضیات، سزوار افتخار دانشجوی خاورشناسی.

3-mashq. Berilgan gaplarni fors tiliga o'girib yozing.

Toshkent davlat sharqshunoslik instituti 1918 – yilda ta'sis topgan. Bu institutda 4 fakultet faoliyat ko'rsatadi. Institutning Sharq filologiyasi va tarix, Uzoq

sharq tillari, Iqtisod va mintaqashunoslik, siyosatshunoslik fakultetlarida minglab yigit qizlar tahsil ko'rmoqdalar. Bu oliy ta'lim muassasida fors, arab, dariy, pushtu, hind, xitoy, urdu, yapon, koreys, indonez, tillari o'qitiladi. O'zbek va fors tillari, Yevropa tillari hamma fakultetlarda o'qitiladi. O'quvchilar litsey va kollejlarni tugatgach institutlarga hujjat topshirishadi.

Toshkent davlat sharqshunoslik institutiga kirish imtihonlari test shaklida topshiriladi. Yuqori ball olgan abituriientlar Sharqshunoslik instituti studenti sharafiga muyassar bo'lishadi.

■Ergashgan qo'shma gaplar.

Ergashgan qo'shma gap deb ikki yoki undan ko'p gaplar bir-biriga bog'lanib kelishiga aytiladi. Bu gaplarning biri ikkinchisiga tobe bo'lib, ulardan biri bosh gap ikkinchisi ergashgan gap bo'ladi.

Fors tilida ergashgan qo'shma gaplarning turi ko'p bo'lib, ma'lumot uchun quyidagi turlari keltiriladi:

- To'ldiruvchi ergash gapli qo'shma gaplar;
- Aniqlovchi ergash gapli qo'shma gaplar;
- Payt ergash gapli qo'shma gaplar;
- Shart ergash gapli qo'shma gaplar;
- To'siqsiz ergash gapli qo'shma gaplar;
- Sabab ergash gapli qo'shma gaplar;
- Maqsad ergash gapli qo'shma gaplar.

Bu ergashgan qo'shma gaplar haqida to'laroq ma'lumot oliy o'quv yurtlarida o'rgatiladi.

Quyidagi berilgan she'rlarni yod oling.

نمونه شعر مولوی

ای قوم به حج رفته کجا بید کجا بید؟
معشوق همین جاست بیا بید بیا بید

معشوق تو همسایه دیوار به دیوار
در بادیه سرگشته شما در چه هوا بید؟

گر صورت بی صورت معشوق ببیند
هم خواجه و هم بنده و هم قبله شما بید

نمونه شعر نظامی

چه خوش باغی است باغ زندگانی	گر ایمن بودی از باد خزانی
چه خرم کاخ شد کاخ زمانه	گرش بودی اساس جاودانه
از آن سرد آمد این کاخ دلاویز	که چون جاگرم کردی گویدت خیز
یک امروز است ما را نقد ایام	بر او هم اعتمادی نیست تا شام
بیا تا یک دهن پر خنده داریم	یک امشب را به شادی زنده داریم
به ترک خواب می باید شبی گفت	که زیر خاک می باید بسی خفت

Berilgan matnning mazmunini gapirib bering.

ملا و فقیر (۱)

یک روز ملا بعد از نماز در مسجد نشسته بود و دعا می خواند که فقری وارد شد. کمی بعد فقیر که ملا را ندیده بود و فکر می کرد کسی در مسجد نیست، سر به آسمان بلند کرد و گفت: "خدا یا هزار سال در نظر تو چقدر است؟" ملا پشت ستونی پنهان شد و با صدای مخصوصی جواب داد: "ای بنده من! هزار سال در نظر من یک ثانیه است."

مرد فقیر خوشحال شد که خدا جواب او را داده است. بعد فکری کرد و پرسید: "خدا یا صد هزار تومان در نظر تو چقدر است؟" ملا جواب گفت: "ای بنده من! صد هزار تومان در نظر من یک تومان است."

فقیر گفت: "حالا که این طور است صد هزار تومان به این بنده فقیر مرحمت فرما. البته هر چه بیشتر مرحمت کنی بهتر است." ملا جواب داد: "باشد صد هزار تومان به تو می دهم به شرط این که فقط یک ثانیه صبر کنی!"

Grammatika bo'yicha o'tilgan mavzularni qaytaring.

Mundarija

So‘z boshi.....	4
1-dars واژگان	8
دبیرستان خاورشناسی.....	8
ازچیزی خوش کسی آمدن	
Fe’liy birikmaning ishlatilishi.....	11
گفتگو	13
2-dars واژگان	15
جمهوری ازبیکستان.....	17
Birlik va noaniqlikni ifodalovchi “ی”(yoy)	
(yā-ye vahdat va yā-ye nakare)	
یای وحده و یای نکره	20
گفتگو.....	13
3-dars واژگان	25
سالنامه هجری.....	27
O‘zlik olmoshi "خود" (o‘z) ضمیر مشترک	29
نادان دشمن مردم داناست	32
4-dars واژگان	34
دوران کودکی و نوجوانی بیرونی.....	35
[hič kas] هیچ کس, [hič] هیچ, [har kas] هر کس, [har] هر	
“har”, “har kim”, “hech” “hech kim” noaniq	
olmoshlarining ishlatilishi	38
گفتگو	40
5-dars واژگان	43
آموزش و پرورش در ازبیکستان	45
Harakat va holatni ifodalovchi fe’llar.....	48
گفتگو	50
6-dars واژگان	53

پزشک دانا.....	54
O‘tgan zamon shart-istak mayli.....	57
گفتگو	60
واژگان 7-dars	63
محیط زیست و منابع طبیعی ازبیکستان	64
Shaxssiz gap	67
گفتگو	69
واژگان 8-dars	72
معلم سختگیر.....	74
O‘tgan zamon sifatdoshi صفت مفعولی	76
Qarinddosh – urug‘chilik terminlari	77
گفتگو	80
واژگان 9-dars	82
قلب مادر	84
O‘tgan zamon natijali fe’li ماضی نقلی	86
گفتگو	89
واژگان 10-dars	91
در ایران چه غذا ها محبوبیت دارد	93
Mavhum ma’noli otlar	96
گفتگو	98
واژگان 11-dars	101
شهر تاشکند.....	103
O‘tgan zamon davom fe’li ماضی استمراری	106
گفتگو	109
واژگان 12-dars	111
گنجینه نسخ خطی.....	112
بله [bale], آره [āre], چرا [čerā] ta’kid	
yuklamalari.....	116

نه [na], خیر [xeyr], نخیر [naxeyr] inkor	
yuklamalari	117
گفتگو	118
13-dars واژگان	121
پادشاه و پیر مرد باغبان	122
Egalik olmoshlarining qisqa shakli	
ضمایر پیوسته	125
گفتگو	128
14-dars واژگان	130
فرزند با لیاقت	132
Qo'shma gap	135
گفتگو	137
15-dars واژگان	140
خانه و زندگی	141
Uzoq o'tgan zamon fe'li ماضی بعید	144
گفتگو	147
16-dars واژگان	149
عید نوروز	150
Izofali old ko'makchilar	153
گفتگو	157
17-dars واژگان	159
تخم مرغ دزد شتر دزد می شود	160
Egalik olmoshlari bilan birikkan fe'liy	
iboralar.....	162
گفتگو	164
18-dars واژگان	168
باغ ملی.....	168
Nisbiy sifatlar صفت نسبی	171

گفتگو	173
19-dars واژگان	175
بازار چهارسو	176
Hozirgi zamon davom fe'li حال جاری	179
گفتگو	181
20-dars واژگان	184
شهر شیراز	185
Tartib sonlar	188
گفتگو	190
21-dars واژگان	193
زبان فارسی	194
Fe'ning majhul nisbati	197
گفتگو	201
22-dars واژگان	203
حافظ شیرازی	205
Tugallanmagan o'tgan zamon fe'li	
فعل گذشته جاری	208
گفتگو	210
23-dars واژگان	212
میوه های ازبیکستان	214
Ega bilan kesimning shaxs-sonlarda	
moslashuvi	217
گفتگو	219
24-dars واژگان	221
معجزه رودکی – استاد شعر فارسی	223
Adabiy til va og'zaki nutq	225
گفتگو	227
25-dars واژگان	229
ادبیات معاصر ایران	230

Adabiy til va og‘zaki nutq (davomi)	233
گفتگو	235
26-dars واژگان	237
باران	238
Arab tilidan o‘zlashgan so‘zlarning siniq	
ko‘pligi	241
گفتگو	243
27-dars واژگان	245
نگاهی به موقع جغرافیایی و وضع طبیعی ایران	246
Sanoq so‘zlar واحدهای شمارش	249
گفتگو	251
28-dars واژگان	254
یک اشتباه بزرگ	255
Noaniq olmoshlar ضمائر مبهم	259
گفتگو	261
29-dars واژگان	263
حرفه ها و شغل های معمولی	264
Aniqlik olmoshlari	267
گفتگو	270
30-dars واژگان	272
دانشگاه خاورشناسی دولتی تاشکند	273
Ergashgan qo‘shma gaplar	276